T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZELSANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE GRAFİTİNİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BİR A/R/TOGRAFİ UYGULAMA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEBRAHİL KAYA

DİYARBAKIR- 2022

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZELSANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE GRAFİTİNİN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BİR A/R/TOGRAFİ UYGULAMA ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

CEBRAHİL KAYA

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat GÜNEŞ

DİYARBAKIR- 2022

D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. …../…../…….

Başkan	**: Doç. Dr. Deniz GÖKDUMAN**	**……**
Tez Danışmanı	**: Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat GÜNEŞ**	**……**
Üye	**: Dr. Öğr. Üyesi Münire Meral YAĞÇI TURAN**	**……**

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Bahar Burtan DOĞAN

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Cebrahil KAYA

…../…../20…

ÖNSÖZ

Araştırmamın her aşamasında engin bilgileri ile beni aydınlatan destek, katkı ve bilgi birikimlerini esirgemeyen kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat GÜNEŞ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Savunma jürime gelerek çok değerli görüşleriyle katkı sağlayan Doç. Dr. Deniz GÖKDUMAN ve Dr. Öğr. Üyesi Münire Meral YAĞÇI TURAN'a sonsuz teşekkür ederim. Beni lisansüstü eğitime teşvik eden ve her zaman manevi desteğini hissettiren değerli hocam Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ'a teşekkürlerimi sunarım. Araştırmam süresince göstermiş oldukları akademik ve manevi desteklerinden dolayı kıymetli üniversite hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Her daim yanımda olan ve beni yalnız bırakmayan tüm aileme ve dostlarıma teşekkür etmekle birlikte hayatımın her anında beni destekleyen, bana verdikleri emeği hiçbir zaman ödeyemeyeceğim annem Belkize KAYA ve babam İskender KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Cebrahil KAYA

Diyarbakır – Mart 2022

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ i
İÇİNDEKİLER ii
ÖZET v
ABSTRACT vii
ŞEKİLLER TABLOSU vii
KISALTMALAR LİSTESİ xii
1. GİRİŞ 1
1.1. PROBLEM DURUMU 1
1.2. AMAÇ 3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 3
1.4. SINIRLILIKLAR 4
1.5. VARSAYIMLAR 4
1.6. TANIMLAR 4
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6
3. KURAMSAL ÇERÇEVE 14
3.1. GRAFİTİNİN TANIMI 14
3.2. TARİHSEL SÜREÇTE GRAFİTİ SANATI 15
3.3. TÜRKİYE'DE GRAFİTİ SANATI 26
3.4. GRAFİTİ SANATI UYGULAMA SÜREÇLERİ 27
3.5. GRAFİTİ UYGULAMALARINDA KULLANILAN ARAÇLAR 30
3.5.1. Plastik Boya (Astar Boya) 31
3.5.2. Sprey Boya 31
3.5.3. Sprey Boya Başlığı (Cap) 31
3.5.4. Marker Kalem 32
3.5.5. Maske 32
3.5.6. Eldiven 32
3.6. GRAFİTİ ÇEŞİTLERİ 32
3.6.1. Tag – Tagging 32
3.6.2. Masterpiece (Piece) 33
3.6.3. Stencil (Şablon) ve Sticker Grafiti 33
3.6.4. Poster (Afiş) Grafiti 35
3.6.6. Mozaik Grafiti (Pixel Art) 37
3.6.7. Light (Işık) Grafiti 38
3.6.8. 3D Grafiti 39
3.6.9. İllüstrasyon Grafiti 40
3.6.10. Soyut Grafiti (Abstract) 41
3.7. GRAFFİTİ SANATINDA POPÜLER SANATÇILAR 42
3.7.1. Leonard Hilton Mcgur (FUTURA) - (1955) 42
3.7.2. Bedri Baykam (1957) 43
3.7.3. Keith Haring (1958 - 1990) 43
3.7.4. Jean Michael Basquiat (1960 - 1988) 44

3.7.5. Dean Zeus Colman (Zeus) - (1968) ... 45
3.7.6. Fernando Carlo (Cope 2) - (1968) ... 46
3.7.7. Space Invaders (1969) ... 46
3.7.8. Frank Shepard Fairey (OBEY) - (1970) ... 47
3.7.9. Tunç Dindaş (Turbo) – (1971) ... 48
3.7.10. Banksy (1974) ... 49
3.7.11. Tayfun Pekdemir (Zest) ... 50
3.8. PEDAGOJİK OLARAK A/R/TOGRAFİ ... 51
3.9. SANAT EĞİTİMİ ... 53
4. YÖNTEM ... 55
4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ ... 55
4.1.1. Nitel Araştırma ve Eylem Araştırması ... 55
4.1.2. Sanat Temelli Eğitim Araştırması ve A/r/tografi ... 57
4.2. ARAŞTIRMA SÜRECİ ... 58
4.3. ÇALIŞMA GRUBU ... 60
4.4. ARAŞTIRMA ORTAMI ... 61
4.5. VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ ... 62
4.5.1. Gözlem ... 63
4.5.2. Görüşme ... 64
4.5.3. Doküman ve Görsel-İşitsel Materyaller ... 65
a) Kişisel Tarihler ... 66
b) Araştırmacı Günlükleri ... 66
c) Fotoğraflar ve Ses Kayıtları ... 67
d) Telefon Mesajları ... 67
e) Eğitsel Gelişim Dosyası (Portfolyo) ... 68
4.6. VERİLERİN TOPLANMASI ... 68
4.7. VERİLERİN ANALİZİ ... 68
4.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ ... 69
5. BULGULAR VE YORUM ... 71
5.1. GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ KULLANILARAK GRAFİTİ UYGULAMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLME SÜRECİ ... 71
5.1.1. Fark Etme ... 72
5.1.1.1. Fark Etme Süreci (1. Hafta) ... 72
5.1.1.2. Fark Etme Süreci (2. Hafta) ... 73
5.1.2. Yazma ... 75
5.1.2.1. Yazma Süreci (3. Hafta) ... 75
5.1.2.2. Yazma Süreci (4. Hafta) ... 77
5.1.3. Anlam Üretme ... 78
5.1.3.1. Anlam Üretme Süreci (6. Hafta) ... 78
5.1.3.2. Anlam Üretme Süreci (7. Hafta) ... 79
5.1.4. Uygulama ... 80
5.1.4.1. Uygulama Süreci (8. Hafta) ... 80
5.2. GRAFİTİ UYGULAMALARININ ÖĞRENCİLERİN YARATIM VE ÜRETİM SÜRECİNE KATKISI ... 82
5.2.1. A/r/tograf Grf-1 ... 83
5.2.2. A/r/tograf Grf-2 ... 85

5.2.3. A/r/tograf Grf-3 87
5.2.4. A/r/tograf Grf-4 89
5.2.5. A/r/tograf Grf-5 91
5.2.6. A/r/tograf Grf-6 93
5.2.7. A/r/tograf Grf-7 95
5.2.8. A/r/tograf Grf-8 97
5.2.9. A/r/tograf Grf-9 99
5.2.10. A/r/tograf Grf-10 101
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 105
6.1. SONUÇLAR 105
6.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Sonuçlar 105
6.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Sonuçlar 106
6.2. ÖNERİLER 106
7. KAYNAKÇA .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
8. EKLER 120

ÖZET

Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Grafitinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi: Bir A/r/tografi Uygulama Örneği

(Yüksek Lisans Tezi)

Bu araştırmada a/r/tografi yöntemi kullanılarak Görsel Sanatlar dersinde grafiti uygulamalarının ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni ve sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik veri elde etmek için veri toplama yöntemlerinden; gözlem (yapılandırılmamış gözlem), görüşme (yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme), doküman ve görsel işitsel materyaller (kişisel tarih metinleri, araştırmacı günlükleri, fotoğraflar ve ses kayıtları, telefon mesajları, eğitsel gelişim dosyası) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, betimsel analiz ve içerik analizi beraber kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde Van ili Özalp İlçesine bağlı bir köyde bulunan Anadolu Lisesinde 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören 4 erkek ve 6 kız olmak üzere toplam 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın bulgularına göre; Görsel Sanatlar dersinde grafiti uygulamaları a/r/tografi yöntemi kullanılarak kişisel tarih yazma yoluyla mecazi anlam üretme ve üretilen anlamdan grafiti tasarlama ile yapılandırılmış ve bu süreç ders içi ve ders dışı zamanları kapsayarak toplamda 8 haftaya yayılmıştır. Öğrenciler, Görsel Sanatlar dersinde yazma yoluyla düşünme, sorgulama, anlam üretme ve sanat yapabilecekleri konusunda farkındalık kazanmıştır. Grafitinin herkese açık alanda icra edilen ve sonrasında da uzun bir süre herkesin görebileceği bir sanat dalı olması nedeniyle öğrencilerin 9'u farkındalık yaratacak çalışma, 1'i herhangi bir toplumsal mesaj iletmek yerine isminde geçen harfleri kullanarak çalışma yapmıştır. Öğrenciler konularını kendi yaşamlarından hareketle yazdıkları kişisel tarihlerinden üretmiştir. Öğrencilerin hepsi grafiti uygulamalarını başarıyla tamamlamıştır. Grafiti uygulamasında öğrencilerin büyük çoğunluğu şekil ve yazıyı birlikte kullanmıştır. Öğrenciler çalışmalarında dikkat çekici ve iletilmek istenen anlama uygun renkler seçerek renk kullanımında başarılı olmuştur. Öğrencilerin çalışmalarının herkes tarafından görülecek olması yaratıcılık ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilemiş ve özgün olmaya teşvik etmiştir. Grafiti uygulamalarının öğrencilerin hayatlarından bir parçayı kapsaması ve bu konular üzerine düşünme fırsatı sunması yaratıcı fikirlere yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Grafiti, A/r/tografi, Sanat Temelli Araştırma, Kişisel Tarihler, Sorgulama, Görsel Sanatlar

ABSTRACT

The Impression of the Graffiti on the Students during the Visual Arts Classes in Secondary Education: A Sample of the Application of A/r/tography

(Master's Thesis)

In this research, it was aimed to analyse the impression of the Graffiti on the students during the Visual Arts Classes in Secondary Education. The activity research,-which is known as a qualitative research method- and the a/r/tography method,-which is also known as a research, that based on art- have been used in the thesis. In order to get the data of the purpose of the research, observation (unstructured observation) interview (unstructured interview, fully structured dates) and visual materials were used. In the analyse of the obtained data during the research, descriptive analysis and content analysis were used together. The study group of the research consists of ten students,-4 boys and 6 girls- who have been studying in the 9th and 10th grades in the Anatolian Highschool, which belongs to Özalp district in VanAnIliann addition to this, this research has been done in spring and autumn terms in 2020-2021 academic years. According to the invention of this research; during the Visual Arts Classes, the application of graffiti was configured with creating the figurative meaning through writing the personal story and then designing grafiti as a result of the created meaning by using the artography method. This process has been expanded to 8 weeks, by including the weekdays and the weekends. The students managed to have awareness about thinking via writing, interrogating, creating meaning and doing art during the Visual Arts Class. Because of that the graffiti is a branch of art, which can be performed and seen by everyone in public, 9 students made grafitti, that creates awareness, and 1 student made graffiti, by using the letters in his name, instead of giving social message. The students chose their memories as a theme. All of the students completed their graffiti applications successfully. Most of the students used big shapes and big scripts together and they managed to use suitable colours for the meaning of their projects. The creativity and motivation of the students were affected positively and the students were encouraged to be original , because of that everybody would see their projects. The application of graffiti caused that a pieces of the student's life would involve in it and they would have some creative ideas.

Key Words: Grafitti, A/r/tography, Research Based on Art, Personal Story, History, Interrogation, Visual Arts.

ŞEKİLLER TABLOSU

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1.	Roma katakompunda bulunan grafiti örneği	15
Şekil 2.	İspanya'daki La Pasiega mağarasında merdiven şeklindeki resim	17
Şekil 3.	Mağara duvarına yapılmış Neandertal eli	17
Şekil 4.	İspanya – Altamira mağarası grafiti örneği	17
Şekil 5.	Leang Tedongnge mağarasındaki domuz figürü	18
Şekil 6.	Lascaux mağarasında bulunan grafiti örneği	18
Şekil 7.	İtalya- Pompei grafiti örnekleri	19
Şekil 8.	Antik Yunan'dan kalma Efes kentinde bulunan grafiti örneği	19
Şekil 9.	Ayasofya Cami'sinde bulunan Viking grafiti örneği	20
Şekil 10.	Ayasofya Cami'sinde bulunan Viking grafiti örneği (Halvdan buradaydı yazısı)	20
Şekil 11.	Latrinalia örneği	21
Şekil 12.	Berlin Duvarı örneği	22
Şekil 13.	II. Dünya Savaşı anıtında bulunan "Kilroy Was Here" grafitisi.	22
Şekil 14.	New York Times, "Taki 183 Spawns Pen Pasl", 1971	24
Şekil 15.	Taki'nin metro vagonuna yazdığı mahlası	24
Şekil 16.	1980'lerde New York'ta yapılan grafiti çalışması	25
Şekil 17.	Turbo, Mahlaslı Tunç Dindaş'a grafiti çalışması	26
Şekil 18.	İstanbul grafiti örneği	27
Şekil 19.	15 Temmuz Şehidi Ömer Halis Demir grafitisi	27
Şekil 20.	'Sketch' Eskiz defterine grafiti taslak çizimi örneği	28
Şekil 21.	Tablet ile çizilmiş grafiti örneği	28
Şekil 22.	Ankara'da izin alınarak sağlık çalışanlarına ithafen yapılmış grafiti örneği	29
Şekil 23.	Ulaşılması zor bir yüzeyde yapılmış grafiti çalışması	29
Şekil 24.	Tag – Tagging örneği	33
Şekil 25.	Piece örneği	33
Şekil 26.	Şablon grafiti örneği	34
Şekil 27.	Sticker grafiti örneği	35
Şekil 28.	Poster grafiti örneği3.6.5. Mural Grafiti	36

Şekil 29. Mural grafiti örneği 37
Şekil 30. Mozaik grafiti örneği 38
Şekil 31. Işık grafiti örneği 39
Şekil 32. Odeith'e ait 3D grafiti örneği 40
Şekil 33. Banksy'e ait "No Ball Games" isimli illüstrasyonu 40
Şekil 34. Soyut grafiti örneği 41
Şekil 35. Futura – Futura 2000 soyut grafiti çalışması 42
Şekil 36. Bedri Baykam, 'Meet Bedri the Turk' duvar yazısı,1984, New York, Amerika. 43
Şekil 37. Eğlenceli çizimli Keith Haring grafiti örneği 44
Şekil 38. Jean Michel Basquiat kendi portre karikatürü 44
Şekil 39. Dean Zeus Colman 3D grafiti örneği 45
Şekil 40. Cope 2 tarafından yapılmış Buble Style grafiti örneği 46
Şekil 41. Invader'in ejderha heykeli ile karşılıklı yaptığı çalışması 47
Şekil 42. Obey'in tasarladığı Mustafa Kemal ATATÜRK portresi 48
Şekil 43. 2008 ABD başkanlık seçimleri için hazırladığı Obama portresi 48
Şekil 44. Tunç Dindaş "Turbo"nun grafiti uygulama örneği 49
Şekil 45. Banksy, Gazze duvarındaki grafiti çalışması, 2005 50
Şekil 46. Tayfun Pekdemir (Zest) grafiti örneği 51
Şekil 47. Araştırma süreci aşamaları 60
Şekil 48. Katılımcıların demografik bilgileri 61
Şekil 49. Veri toplama yöntemleri 63
Şekil 50. Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak grafiti uygulamalarının gerçekleştirilme süreci ile ilgili temalar. 71
Şekil 51. A/r/tograf Grf-1'in "Aile" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya. 83
Şekil 52. A/r/tograf Grf-2'nin "Dost" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 85
Şekil 53. A/r/tograf Grf-3'ün "Covid" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 87
Şekil 54. A/r/tograf Grf-4'ün "Hayal" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 89

Şekil 55. A/r/tograf Grf-5'in "Hijyen" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 91
Şekil 56. A/r/tograf Grf-6'nın "Adalet" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 93
Şekil 57. A/r/tograf Grf-7'nin "Müzik" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 95
Şekil 58. A/r/tograf Grf-8'in "Öğretmen" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 97
Şekil 59. A/r/tograf Grf-9'un "Onr" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 99
Şekil 60. A/r/tograf Grf-10'nun "Sağlık" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya 101
Şekil 61. Grafiti çalışmalarının anlamsal, biçimsel ve tasarımsal boyutta analizi 103

KISALTMALAR LİSTESİ

ABER	**:**	Sanat Temelli Eğitim Araştırmaları
ABR	**:**	Sanat Temelli Araştırmalar
A.B.D.	**:**	Amerika Birleşik Devletleri
UBC	**:**	British Columbia Üniversitesi
GRF	**:**	Grafiti

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

İnsanlar bilinçli olarak bir yaşam sürmeye başlamalarıyla birlikte yaşadıkları bölgelerdeki barınma alanları olan mağaraların duvarlarını kazıyarak kendilerinden bir iz bırakmak veya sonraki nesillere hayat tecrübelerini ve hikâyelerini çizimlerle görselleştirerek aktarmaya çalışmışlardır. Böylece geçmişi ilk çağlara kadar dayanan grafiti, mağara çizimleri, mısır hiyeroglifleri, Osmanlı'da hamamlar, cami duvarlarına ve sütun bileziklerine yazılan yazılar gibi birçok yerde karşımıza çıkmaktadır.

İlk grafiti örneklerinin ilk çağ 4. ve 5. yy. da görüldüğü (Cömert, 2018), İtalya'nın Pompei şehrinde ortaya çıkarılan duvar yazılarına ve eski dönem mısır yazılarına kadar uzandığı (Candemir, 2008), modern anlamda ise ilk örneğinin Amerika'da ikinci dünya savaşı döneminde popülarite kazanan "Kilroy Was Here" çizimi olduğu düşünülmektedir (Yılmaz, 2019).

Avrupa'nın grafiti ile tanışması ise II. Dünya savaşı sonrasında Almanya'da Berlin duvarının inşası ile olmuştur. Ülkeyi ikiye ayıran bu duvara halkın itirazları yükseldikçe protesto amaçlı sanatsal değer taşımayan yazılar yazılmıştır (Selvi & Koca, 2016). 1960'larda ABD'de de kenar semtlerde (gettolarda) yaşayan insanların kendi istek veya görüşlerini ifade etmek için bu denli yazılar yazdığı görülmüştür. Bunlardan New York'da Yunan asıllı 17 yaşında bir lise öğrencisi ve kurye olan Demetrius, sokaklara kendi isminin kısaltması "Taki" ve adres numarası "183" yazısını imza olarak kullanıp duvarlara "Taki 183" yazısını keçeli kalemle yazmıştır. Dönemin New York Times gazetesinin Taki'yi haber yapmasından sonra grafitinin popülaritesi artarak şehirdeki neredeyse tüm duvarlar gençlerin takma isimleri ile donatılmıştır (Balkır & Kuru, 2016). Özetle grafiti, gettolarda hayatını idame ettirmeye çalışan halkın kendini ifade etme biçimi haline gelmiştir (Karaca, 2018).

Var olma mücadelesine sadece yazı ile başlayan grafiti, zamanla resmi de içine almış ve bir uyum yakalayarak birlikte tasarlanıp uygulanmayı sürdürmüştür. Grafitiler deki estetik, 1970'lerde sanatçıların ilgisi çekmiş ve grafiti zamanla bireyselleşerek sanatsal nitelik kazanmıştır. Bu dönemde sadece duvarlarda değil vagonlar, metrolar gibi kamuya ait alanlarda da icra edilmeye başlanmış ve ABD'nin tümüne yayılmıştır (Karaca, 2018).

Grafitinin hızla dünyaya yayılması Amerikan yük trenlerinin kıta sınırlarını aşarak başka ülkelere gitmesi ve bu ülkelerdeki insanlar tarafından da görülmesi ile olmuştur. Diğer bir yayılma yolu ise 1970'lerin başında varoşlarda yaşayan gençlerin, break dans, rap müzik ve grafiti birleşiminden ortaya çıkardıkları hip-hop kültürüdür. 1980'lerde 'Style Wars' ve 'Wild Style' isimli belgeseller de bu kültürün ve dolayısıyla da grafitinin hızlı bir şekilde duyulmasını sağlamıştır (Karaca, 2018).

Ülkemize de gurbetçiler vasıtası ile gelen grafiti, politik söylemlerde ve protest özelliğinin ön planda kullanılması sebebiyle illegal bir eylem olarak tanınmış ve bu durum onun dışlanmasına neden olmuştur (Saygın, 2016). Bununla birlikte az sayıda da olsa yasal olarak (izne tabi) yapılanları da bulunmaktadır. Örnek olarak; Üniversitelerin Eğitim Fakültelerine bağlı Resim-iş öğretmenliği bölümlerinde okutulan Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında, okul, hastane duvarları veya daha önceden izin alınarak belirlenen duvarlarda grafiti uygulama çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışmalar, toplumsal olarak sanatın hayatımızın bir parçası olduğunu göstermek, elzem konularda farkındalık oluşturabilmek, toplumu bilinçlendirmek veya bulunan ortamı daha estetik hale getirmek için yapılmaktadır. Böylece sokak sanatının başlıca öğesi olan grafiti ile belli kalıplara ve kapalı mekanlara bağımlı gibi görünen görsel sanatlar, sokaklara taşıp modernleşerek bu anlamda farklı bir boyut kazanmıştır.

Bu argümanlarla hayatımızın her alanında birçok mekânda karşımıza çıkan grafiti sanatının eğitim içerisinde çok fazla yer bulamadığı görülmüştür. Ortaöğretim Görsel Sanatlar dersinde birçok sanat dalı ve teknik kullanılarak öğrencilerin bu sanat dallarını öğrenmesi sağlanırken grafiti bunların dışında bırakılmıştır. Ancak grafitinin dışavurumcu ve kamuya açık görünür olma özelliğinden yola çıkarak grafiti uygulamaları ile ortaöğretim öğrencilerinin kendilerini özgür ve daha anlaşılabilir ifade edebilecekleri ve özgüven duygularını geliştirerek tüm yaratıcılıklarını ve iç dünyalarını yansıtabilecekleri varsayılmaktadır. Buradan hareketle hem bir araştırma yöntemi hem de pedagojik bir strateji

olan a/r/tografi uygulamalarını kullanarak grafitinin ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemek araştırmanın amacını oluşturmuştur.

1.2. AMAÇ

Bu araştırmada temel amaç; a/r/tografi yöntemi kullanılarak Görsel Sanatlar dersinde işlenen yöntem ve tekniklerin dışında bir teknik olan grafiti uygulamalarının ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemektir. Buna yönelik ayrıntılı bulgulara ulaşmak için aşağıdaki alt amaçlardan faydalanılmıştır:

1. Grafiti uygulamalarının Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak nasıl gerçekleştirildiğinin ve sürecin nasıl yapılandırıldığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Grafiti uygulamalarının öğrencilerin yaratım ve üretim sürecine katkısının öğrencilerin çalışmalarına ve görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Grafiti ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, grafiti tarihi, grafiti sanatçıları ve uygulama şekilleri gibi konular üzerinde durulduğu gözlenmiştir. Ancak ortaöğretim Görsel Sanatlar dersini kapsayan ve öğrencilerle grafiti sanatı ile ilgili uygulama yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, ortaokullarda Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak bir araştırmanın yapılmadığı da düşünülmektedir. Bu anlamda alana yeni bir katkı getireceği umulmaktadır.

Sınıflara ve atölyelere sığdırılmaya çalışılan görsel sanatları, grafiti uygulamaları ile bu alanlardan dışarıya çıkararak, öğrencilerin içsel dünyalarını kendilerine has tarzlarıyla yansıtabilecekleri, yaratıcılıklarının ve yeteneklerinin gelişmesini sağlayabilecekleri ve öz güven duygularını artırabilecekleri varsayılmaktadır. Dahası kendini resimle ifade etmekte güçlük çeken bazı ergenlerin daha gelişmiş olan dili diğer bir deyişle yazıyı kullanmayı tercih etmeleri (Geçen, 2018) yazıya bolca yer veren grafitiyi onlar için ilgi çekici yapabilir. Bu noktada araştırma sonuçları sanat öğreticilerine oldukça faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca diğer görsel sanat dalları gibi grafiti sanatının da ortaöğretim Görsel Sanatlar dersinde uygulanmasının sanat eğitimcilerine farklı bakış açıları kazandırabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırma sonuçlarının literatüre katkılar sunarak bu

alanda yapılacak çalışmalara faydalı olabileceği ve Ortaöğretim Görsel Sanatlar dersinin içeriğinin yeniden düzenlenmesi için veriler sağlayabilmesi açısından da önemlidir.

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde Van iline bağlı Özalp ilçesindeki bir Anadolu Lisesinde 9. ve 10. sınıfta okuyan 10 öğrenciden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. VARSAYIMLAR

Araştırmada grafiti ile ilgili toplanan bilgi, belge ve dokümanların doğru olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulama sürecinde içten ve gerçeği yansıtacak biçimde davrandığı ve ilgili sorulara verdikleri cevaplarda samimi, tarafsız ve gerçekçi oldukları varsayılmaktadır.

1.6. TANIMLAR

A/r/tografi (A/r/tography): Yunanca "*graphia*" ya da yazmak kelimesinin yanında a/r/t sanatçı, araştırmacı ve öğretmen (artist, researcher ve teacher) rollerinin ilk harflerinin birleştirilmesi ile adlandırılan sanat temelli eğitim araştırması ve eğitimbilimsel bir yöntemdir (Irwin & de Cosson, 2004). Sanatçıların, araştırmacıların ve eğitimcilerin uygulamalarını sorgulama yerleri olarak kabul ederek bu uygulamaları anlayışlar oluşturmak, yorumlamak ve betimlemek için kullanılmaktadır (Sinner, Leggo, Irwin, Gouzouasis, & Grauer, 2006, s. 1228).

Yaşayan Sorgulama (Living Inquiry): Yaşam tecrübeleri ile doğrudan bağlantılı olup, sadece metinsel ve görsel tasvirlerden ziyade yeni bilgiler ve anlamlar ortaya çıkaran, somutlaşmanın bir metodolojisidir. A/r/tografi yaşayan bir uygulamadır (Springgay, Irwin & Kind, 2005, s. 902).

Mecaz: Mecaz, yabancı bir ismi, cinsten (genus) türe, türden cinse, türden türe aktarım yoluyla ya da karşılaştırma yaparak, diğer bir deyişle orantı kurarak kullanmaktır. Örneğin, "bir kişinin hayatının akşamı" mecazında akşam sözcüğü normalde günün bir bölümünü ifade eden yabancı bir isimdir. Bu ifadede de yaşamla günün evreleri arasında ilişki kurularak yaşlılık güneşin batışına benzetilmiştir (Aristo, 2011, s. 74-75). Diğer bir

tanıma göre, mecaz bir şeyi diğerine göre tasavvur etmenin bir yolu ve onun temel fonksiyonunu anlamadır.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu araştırmada, grafiti sanatı, sokak sanatı ve sanatı temelli eğitim araştırmaları anahtar kelimelerine göre belirlenen çalışmalara yer verilmiştir. Belirlenen anahtar kelimeler YÖK Ulusal Tez Merkezi, Google Schoolar, Ulakbim, Science Direct, JSTOR ve Dicle Üniversitesi veri tabanlarında taranmıştır. Tarama sonucunda ulaşılan araştırmalardan örneklere aşağıda yer verilmiştir.

Gökova (2020) çalışmasında, sokak sanatının üslup yönelimlerini belirlenen sanatçılar üzerinden inceleyip, muhalif boyutu tartışmıştır. Araştırmada, belirlenen sanatçıların sanatsal yaklaşımları ve duvar resminin (Mural) sokak sanatı üzerinden yeniden doğuşu ele alınmıştır. Araştırmacı, sokak sanatının akım olarak adlandırılmadığını ve isimlendirme zorluğu yaşadığını, bunların da arasında "kentsel çağdaş sanat" isminin en uygun isimlendirme olabileceğini vurgulamıştır.

Yılmaz (2019) araştırmasında, ışık grafiti çalışmalarını ele alarak, onun grafiti ve sokak sanatındaki yeri ve etkisini irdelemiştir. Araştırmada, ışık grafitinin tarihçesine değinilmiş, 2007 de Jan Wöllert ve Jörg Miezda ile popüler olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte ışık grafitinin geçici olmasından dolayı yasal kabul edildiği ve sokakların yeni modası haline geldiği belirtilmiştir.

Yıldırım (2019) çalışmasında, Bansky'nin sanat çalışmalarının başlangıcı, gelişimi ve uğradığı değişimleri incelemiştir. Bansky'nin çalışmalarında verilmeye çalışılan mesajlardan yola çıkılarak mesajların sanata olan katkısı irdelenmiş, müzelere bakışı ve müze-sanat ilişkisine değinilmiştir. Çalışmada literatür taraması kullanılmıştır. Banksy'nin otorite karşıtı olduğu, tek bir hamle ile sanat eserini parçalasa (kırmızı balonlu kız) bile sanatın ne olduğu ve hangi temeller üzerinde durduğu ve temelinin tartışılabilir olduğu belirtilmiştir.

Sarıkaya (2018) araştırmasında, tipografik dil bağlamında, grafitiyi tarihsel ve ideolojik çizgide ele almıştır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak örnek analizler ile araştırmacı tarafından oluşturulan sorulara cevap aranmıştır. Grafitide, tipografinin görsel ifadeyi anlamlandıran bir öğe olduğu vurgulanmış ve tipografinin evrim sürecinin bir parçası olarak nitelendirilebileceği vurgulanmıştır.

Taştepe ve Şahin (2018) çalışmasında, grafiti ve sokak sanatının tarihsel gelişimini ve uygulama yöntemlerini açıklamış, post-modern moda dünyasındaki uygulama örneklerini

incelemiştir. Araştırmacılar, Türkiye'de grafiti ve sokak sanatının artmakta olduğunu, Türk modası ile iş birliği yapılarak bu sanatların moda sektöründe de icra edilebilirliğini vurgulamıştır.

Babayiğit (2017) araştırmasında, Eğitim Fakültesi dersliklerinde bulunan duvar yazılarını incelemiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Orta Anadolu'da bir üniversitenin eğitim fakültesinde 50 adet dersliğin duvarlarında bulunan grafitiler fotoğraflanmıştır. Araştırma verilerini 958 fotoğraf oluşturmuş ve bu verilerin analizinde tümevarımsal olarak gerçekleşen tematik analiz kullanılmıştır. Çalışmada, öğrencilere duvara yazı yazmama, kopya çekmeme bilincinin kazandırılması ve bu tür davranışların önüne geçilmesi açısından duvarların koyu renklere boyanmasının daha caydırıcı nitelikte olduğu önerisinde bulunulmuştur.

Altıer (2016) çalışmasında, Osmanlı döneminde Çanakkale ve çevresinde bulunan yapılardaki grafitileri incelemiştir. Araştırma neticesinde, Çanakkale'nin deniz yaşamı ve bir liman kenti olmasının grafitilere etki ettiği ve burada bulunan grafiti örneklerinin (konut, han, hamam ve cami gibi) genelinin deniz yaşamına ait olduğu görülmüştür.

Balkır ve Kuru (2016) çalışmalarında, grafiti ve sokak sanatının pedagojik bir yöntem olarak işlerliği üzerine oluşturdukları sorulara cevaplar aramışlardır. Bu temelde, grafiti ve sokak sanatının yergisel dili, hip-hop merkezli ve protesto içeriğinin, sanat ve tasarım eğitimine katkısı ile ortaya çıkan sorgulama metotlarını araştırmışlardır. Sonuç olarak araştırmacılar, sokak sanatını performans sanatı olarak değerlendirip, sosyal yorum ve eleştiri üretme gücüne sahip olduğunu belirtmiştir.

Başer, Kırlıoğlu ve Aktaş (2014) çalışmalarında, kamusal alanlardaki duvar yazılarını (grafiti) psiko-sosyal gelişim kuramlarından yararlanarak incelemişlerdir. Araştırma Konya'da gerçekleştirilmiş olup, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler grafitlerin fotoğrafları çekilerek toplanmıştır. Toplanan bu veriler kelime işlemci programına aktarılmış 904 fotoğraftan 886 ifadeye ulaşılmış ve ulaşılan ifadeler tema halinde (siyaset, aşk gibi) gruplandırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, ergenlikte kendini ifade etmenin yönlendirilmesinde kentsel çalışmaların ve gençlik merkezlerinin önemine vurgu yapılarak okul ve sokak sosyal hizmetlerinin de yapılandırılması gereken alanlar olduğu ifade edilmiştir.

Beyazıt (2014) araştırmasında, Kütahya'da bulunan Aizanoi antik kentinin duvarlarında bulunan grafitileri incelemiştir. Araştırmada, duvarlara kazınan grafitilerden

kopuz ve aşık figürlerini barındıranlar ele alınmıştır. Figürlerin duvar yüzeylerine kim tarafından, hangi zaman aralığında ve nasıl kazındığı irdelenmiştir. Bu grafitilerin Anadolu ve dışındaki kaya üzerine kazınmış grafitiler ile bağlantısı, Türk kültürü ve sanatındaki yeri ile önemi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, kopuzun her devirde kutsal sayıldığı, kopuz çalanlar içinde aşıkların bulunduğu ve bunun da Türk kültürünün yansıtılması olarak değerlendirildiği belirtilmiştir.

Yiğiter (2020) çalışmasında, grafitinin tarihçesine değinerek özellikle 1960 sonrasında grafiti ve post grafitinin doğuşunu ve gelişimini incelemiştir. Araştırmada kamusal alan ve bu alanda sanat kavramları irdelenmiştir. Stil, figür ve tekniklerden önem arz edenler araştırılmış ve çalıştığı grafiti ile ünlenen sanatçı, ülke ve şehirlere yer verilmiştir. Araştırmada ana malzeme olarak seçilen seramik, grafitinin en çok kullanılan stil, figür ve teknikleri ile yeniden yorumlanmıştır. Kendine has yeni tasarım denemelerine yer verilen seramik ile grafiti çalışmalarının sanatsal üslup biçimine olan katkıları araştırılarak grafitinin daha kalıcı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, seramik malzeme ile uygulanan grafiti çalışmalarının başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkoğlu (2019) çalışmasını, İstanbul'un; Tophane, Okmeydanı, Kadıköy ve Cihangir semtlerindeki sokaklarda yapılan grafiti çalışmaları ile sınırlı tutarak grafitilerin sosyolojik çözümlemesini yapmış ve bölge sakinlerinin mekânla ilişkisini ve eğilimlerini incelemiştir. Araştırmada, semtler arasındaki benzeşim ve farklılıklar ele alınmıştır. Araştırmacı, semtlerin duvarlarının bir kimlik niteliğinde olduğunu belirterek, bu duvar yazılarının o bölgede hayatlarını sürdüren insanların; yaşamı anlatım şekilleri, eylemleri, hayat tarzları ve yönelimlerini anlamamıza imkân verdiğini ifade etmiştir. Araştırmacı ayrıca, duvarların toplumsal bellek niteliğinde olup, incelenen grafiti çalışmalarında daha çok biz dili tercih edildiğini, fikir ve anlatım biçimi geliştirdiklerini, kişilik anlatımlarını, düşüncelerini gösterme tarzlarını, hâkim kültür karşısındaki ifadelerin duvarlara işlendiğini ve duvarların bunları peşin hükümlü olmadan karşılayan toplumsal mekanlar olduğunu vurgulamıştır.

Ünal (2019) araştırmasında, Jürgen Habermas'ın kamusal alan düşüncesinden yola çıkarak kamusal alan ve mekanlarda icra edilmiş olan yasadışı sanatsal eylemleri incelemiş ve sanat çalışmasına evirilmesini irdelemiştir. Araştırmacı, kamusal alanda icra edilen grafiti ve sokak sanatının nasıl ortaya çıktığını ele almıştır. Sokak sanatının da çağdaş sanat alanına

dahil olduğunu vurgulayarak duvar olarak kullanılmakta olan yüzeylerin iktidar ve kamu tarafından kullanılış şeklini ele almıştır.

Pashayeva (2018) araştırmasını, nitel araştırma yöntemi kullanarak grafiti ve sokak sanatının önemini, eğitimde kullanımı ve niteliğini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirmiştir. Çalışma, iki ilde, dört sanat eğitimcisi ile görüşmeler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ölçüt örnekleme ve elverişli örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Durum çalışma modeli kullanılarak araştırma verileri görüşme tekniği ile elde etmiştir. Araştırmanın sonucunda, grafitinin kültürel bir değer üretebilecek nitelikte olduğuna vurgu yapılmış ve sanat eğitiminde de sokak sanatı ve grafitiden yararlanılıp, modern dünya özelliklerine uygun bir müfredat ile kullanılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

Uğur (2018) araştırmasında sokak sanatının insanların bilinçlenmesindeki rolünü incelemiştir. Araştırmada, ilgili kavramlar arası ilişkilere ve sokak sanatının eğitici rolüne vurgu yapılmış ve araştırmanın bu alandaki temel sorulara cevap niteliğinde olması amaçlanmıştır. Farklı illerde ilköğretim ve lise öğrencileri ile 3 adet duvar resmi yapılmış, yapılan duvar resimlerinin icra ediliş süreçleri ve sonuçları çalışmanın ana yapısını oluşturmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemi, gözlem ve yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Erdem (2018) araştırmasında, grafitinin ve sokak sanatının ifade ettiği anlamları, tarihsel süreçleri, teknik ve estetik yönleri, uğradıkları değişimleri ve evrimleri ile Türkiye'deki grafiti ve sokak sanatına dair bilgilere yer vermiştir. Araştırmada, grafiti ve sokak sanatının tekdüze hale gelen sanat eğitimine çeşitlilik kazandırabileceği vurgulanmıştır. Araştırmacı, grafiti öğreniminin de usta-çırak ilişkisi biçiminde süregeldiğini belirterek zamanla Türkiye'de geniş alanlara yayıldığını ve kendini ispat etmiş bir sanat halini aldığını ifade etmiştir. Grafiti ve sokak sanatının farkındalık yaratma amacı ile kullanımının olduğunu ve bu çalışmaların kentsel anlamda görsel bir iletişim dili halini aldığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlerin de aynı konu ve materyaller ile kendini tekrar etmenin tükenmişliğinden sıyrılıp, grafiti ve sokak sanatı ile günceli takip edebileceklerini vurgulamıştır. Bu anlamda grafiti ve sokak sanatının çekici ve yenileyici bir kaynak olabileceğini belirtmiştir.

Zünbüloğlu (2018) araştırmasında, grafiti sanatının algılanma biçimi ve uygulama mekanlarına kattığı anlamı incelemiştir. Çalışmada, grafitinin uygulandığı alanlar

anlambilim ve göstergebilim çerçevesinde incelenmiş, kentsel mekâna katkıları ve niteliği ele alınmıştır. Literatür taraması ve anlamsal farklandırma yönteminin kullanıldığı araştırmada, grafiti sembollerinin zihinde yarattığı anlam, niteliksel olarak ölçülüp, izleyicide uyandırdığı duygusal etkinin anlaşılması amaçlanmıştır. Araştırmada, Karaköy semti örnekleminin tarihsel süreçte geçirdiği evrim grafiti temelinde ele alınmıştır. Grafiti tecrübesi olan 75 bireyle anket çalışması gerçekleştirilirmiş ve likert ölçeği derecelendirmesi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, mekânın kullanılış şeklinden çok grafitinin niteliğinin grafitinin algılanma biçimi üzerinde daha etkili olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, grafitide kullanılan dillerin kültürlerle ilişkili olduğu ve farklı anlamlandırılabileceği vurgulanmıştır.

Aral (2018) araştırmasında Yunanistan'ın başkenti Atina'da grafiti ve sokak sanatının sanatçılar tarafından nasıl deneyimlendiğini ve bölgedeki hâkim kültürel sistem ile ilişkilerini incelemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup veriler, Atina'da yaşamını sürdüren 15 grafiti ve sokak sanatçısıyla görüşülerek kartopu örneklem metodu ile elde edilmiştir. Araştırmada, sokak sanatının ve grafitinin ayrıştığı noktalar ele alınarak grafitinin nasıl Atina'da baskın kültür tarafından çalışıldığı ifade edilmiştir.

Peker (2018) araştırmasında, grafiti sanatçısı Jean Michel Basquiat'ın çalışmalarının göstergebilimsel analizini yapmış ve Basquiat'ın eserlerinin bir başkaldırı niteliğinde olduğunu savunmuştur. Araştırmada, tarihsel süreçte post-grafiti sanatında başkaldırı, yaratıcılık, yaratıcı ego, ego kavramları irdelenmiştir. Ayrıca, sanatta yaratıcı ego ve başkaldırı kavramları çerçevesinde Jean Michel Basquiat'ın kültürel ve sanatsal kapasitesi eleştirel perspektif ile ele alınmıştır.

Sezer (2016) çalışmasında, görsel iletişimde grafiti kullanımını İstanbul ilindeki çeşitli örneklerle irdelemiştir. Araştırmada, nitel araştırma teknikleri olan literatür tarama, saha araştırması ve röportaj teknikleri kullanılmıştır. Saha araştırması, İstanbul'un Taksim, Kadıköy ve Karaköy semtlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, grafitinin içsel dürtü ve bireysellik bileşiminden meydana geldiğini ve etik ve estetik değerleri bünyesinde bulundurması ve gelişime açık yapısı nedeniyle de en çok incelenmesi gereken sanat dallarından biri haline geldiğini belirtmiştir. Ayrıca sosyal sorumluluk projelerinde (UNİCEF, National Geographic, Ülker, Yapı Kredi Bankası vb.) ve ticari amaçla kullanıldığını, bunun da grafitiye hukuka uygun bir boyut kazandırdığını belirten araştırmacı, grafitinin popüler kültür içerisindeki yerini almakta olduğunu ve böylece illegal

olmaktan çıktığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, grafitiyi çok iyi derecelerde yapabilen yetenekli gençler olduğunu, bu gençlere fırsat verilirse grafiti sanatçılarıyla yarışacak düzeye ulaşabileceklerini vurgulamıştır.

Balamber (2015) çalışmasında sokak sanatı ve baskı resmin disiplinler arası ilişkisine değinmiştir. Araştırmacı, baskı resmin sokak sanatında önemli bir rol üstlendiğini, baskı resim ve sokak sanatının güçlenmesinde etkileşiminin büyük rolü olduğunu vurgulamıştır. Araştırmada ayrıca kamusal alanın tarihsel süreçteki evrimini ve özelliklerini de ele almıştır. Grafitinin doğuşunu ve sokak sanatına evrilmesini ayrıntılı olarak incelemiştir. Bununla birlikte araştırmacı, sokak sanatının galeri/müze duvarlarına girmesiyle kuramsallık ve vandallık boyutlarını ele almış ve popülerliğinin hızlı bir şekilde artmasında internetin rolünü irdelemiştir. Balamber araştırma sonucunda, duvarlara uygulanan baskı resim tekniğinin galeriler için üretilmesinin bazı sokak sanatçılarına gelir kapısı olduğunu, buradan elde edilen gelirin de sanatçının gelişimi için kullanılabileceğini belirtmiştir.

Hughes (2009) görüşme ve literatür taramasını kullandığı çalışmasında, grafiti ve sokak sanatının ortaöğretim müfredatını genişletebileceğini, öğrencileri güncel, sosyal, görsel ve kültürel konularda daha bilinçli olmalarına yardımcı olacağını ifade etmiştir. Çalışmasında sokak sanatçıları ile e-posta, telefon ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiş, grafiti ve sokak sanatının sınıfa entegre edilebileceğini, ana akım, geleneksel sanat biçimlerinin tek sanat biçimi olmadığını sanatın yelpazesinin geniş olduğu vurgulanmıştır.

Kahraman (2009) çalışmasında rehabilitasyon ve çocuk sevgi evlerinde (çocuk esirgeme kurumu) verilen sanat eğitimi ve grafitinin öneminin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, Türkiye'de sanat eğitimi süreci ve evreleri incelenmiştir. Ayrıca yaşamlarını sokaklarda sürdürmeye çalışan sokak çocuklarının bilgilerine ve onların rehabilitesinde grafiti sanatının kullanımına yer verilmiştir. Araştırmada, 51 çocuğa 30 soruluk anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, grafitinin; çocukların kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasına hız kazandırdığı, çocuğun duyuşsal ve bilişsel yapılanmasında etkili olduğu, anlatmak istediği kurgulama ve bütünlüğe ulaşmada katkı sağladığı, ifade ve yaratıcılık sürecinde faydalı olabileceği ifade edilmiştir.

Darts (2004) araştırmasında yöntem olarak a/r/tografi, eylem araştırması, yorumbilim ve görsel etnografiyi bir arada kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu araştırmacının kendisi ve bir liseden 13 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, sanat eğitiminin lise öğrencilerinin sosyal gelişiminde oynadığı rolün belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan; görsel kültür eğitiminin lise öğrencilerine pedagojik bağlantılarla yeni bakış açıları sağladığı, sanatın öğrencilerde sosyal ve politik bağlantıları güçlendirdiği, demokratik vatandaş olarak onları kamusal konuşmalara dahil etmeye teşvik etmede yeni anlayışlar sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güneş (2018) araştırmasında, yöntem olarak nitel araştırma ve sanat tabanlı eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemini bir arada kullanmıştır. Veri analizinde betimsel ve içerik analizini kullanmıştır. Araştırmada Resim Anasanat Atölye dersinde a/r/tografi uygulamalarının sanat eğitimcisi yetiştirmede etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu görsel sanatlar öğretmeni adayı 7 öğrenci, dersin öğretim üyesi ve katılımcı-gözlemci olan araştırmacı oluşturmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulardan; a/r/tografi uygulamalarının öğretmen adaylarının sanatçı-araştırmacı-öğretmen-öğrenen rollerini açığa çıkarmada etkili olduğu, öğrencilerin kendi yaşam deneyimlerinden hareketle yazma ve sanat yapma yoluyla yaratıcı fikirler geliştirdiği ve özgün eserler oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mavioğlu (2019) araştırmasında, görsellerin bilinçaltı etkilerini sorgulamayı ve bu sorgulamalar aracılığıyla bilinçaltı etkilerinin azaltılabilirliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemini ve verilerin incelenmesinde rizomatik analiz yöntemini kullanmıştır. Araştırma bulgularını bilinçaltı etkilere ilişkin, “Etkilenim”, “Yönlenim”, “Yönlendirme”, “Fark Etme” ve “Aynalanma” çatısı altında sunmuştur. Sonuç olarak bilinçaltı etkilerin sorgulamalar yoluyla ortaya çıkarılabileceği ve etkilerinin azaltılabileceğini saptamıştır.

Ay (2020) araştırmasında, sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemini kullanmıştır. Araştırmada, a/r/tografi yönteminin açıklanması, sanatta nasıl hayata geçirildiğinin incelenmesi ve bir a/r/tografi uygulama örneği oluşturarak a/r/tografi araştırma yönteminin işlerliğinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre; a/r/tografideki eğitimin formal eğitim süreci dışında kişinin kendi kişisel gelişimini ele alan informal bir eğitim sürecini de içerebileceği, güzel sanatlar alanında gerçekleştirilen araştırma süreçlerinin a/r/tografi ve sanat temelli eğitim araştırmaları ile benzerliklerinin olduğu ama yöntemin net olarak açıklanmadığı, a/r/tografi ve bilimsel araştırma yöntemlerinin birlikte ele alındığı araştırmaların daha nitelikli yapılandırılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bölümde listelenen ilgili araştırmalara bakıldığında; genel olarak grafiti ve sokak sanatının tarihsel süreçte geçirdiği evrimler ve bunların alt kültürlere yansımaları, ilişkili olduğu diğer sanat dalları ve ağırlıklı olarak vandallık mı? Sanat mı? Konuları üzerinden tartışmalar ve yorumların yapıldığı belirlenmiş ancak az sayıda araştırmanın odağına, sanat eğitiminde grafitinin yeri ve önemini aldığı görülmüştür. Bununla birlikte ortaöğretimde öğrencilerin a/r/tografi yöntemi yoluyla kendi kişisel tarihlerinden kesitler sunarak bu kesitleri kaynak olarak alıp bireysel grafiti uygulama çalışmalarına yansıtmalarına ve bu grafiti uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkilerine yer verilen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda bu çalışmanın ortaöğretim Görsel Sanatlar dersinde ilk uygulama olduğu düşünülmektedir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde grafiti sanatına ve araştırma problemine yönelik literatür taramasına yer verilmiştir.

3.1. GRAFİTİNİN TANIMI

Pompei, Mısır ve Roma katakomplarında[1] gün yüzüne çıkarılan şekil, çizim ve yazılara arkeologlar grafiti ismini vermişlerdir (Şekil 1). Ayrıca kamusal mekânlarda yazılan isim, tarih, slogan ve diğer tüm mesajlar da arkeolojide grafiti olarak tanımlanmıştır (Kuş, 2013). Grafiti, stilize edilmiş insan figürleri, çeşitli yazılar ve renklerle özellikle kent sokaklarına uygulanan spontane anlatım biçimi şeklinde tanımlanmaktadır. Grafiti ve grafik kelimelerinin kökeni yunanca '*yazmak'* anlamına gelen '*graphein*' teriminden gelmektedir (Keser, 2009, s. 149).

'Graffito' kelimesi İtalyanca olup çizik veya karalama anlamını taşır ve grafiti kelimesinin tekil halidir. İzin alınmaksızın kamusal mekânlardaki yüzeylere yazılan yazıları veya çizilen resimleri ifade etmektedir. Grafiti, kişisel iletişim girişimlerinin hepsini barındırmakla birlikte toplu taşıma araçlarının içlerine sert cisimler ile kazınan yazılardan tutun kamusal alanlardaki duvarlara boyalar ile çizilen resimlere dek birçok alanda kullanılmaktadır (Ambrose & Harris, 2019). Sözen ve Tanyeli (2010)' ye göre grafiti, "mesleği sanatçı olmayan insanların tesadüfi olarak kuru sıva veya taş yüzey ile karşılaşmaları neticesinde sivri bir metal ile kazınarak yapılan çizgisel resimlere veya süslemelere denmektedir. Sanatsal niteliğinden çok dönemleri hakkında bilgi içerirler" (s. 120). Grafitinin, bireyin duygu ve düşünce dünyasındaki ifadeleri, sözel olarak değil de yazınsal olarak dış dünyaya aktardığı bir iletişim hali olduğu da söylenebilir (Çınarcı, 2014, s. 80). Başka bir deyişle bireyin belirlediği herhangi bir takma adın, etiketin, sembolün veya logonun, kişinin kendine özgü tasarladığı şekillerin marker kalemlerle ve sprey boyalarla sokaklarda belirlenen alanlara yazılması anlamına gelen grafiti, süreç içinde "tarz, orijinalite, formların ve biçimlerin birbiri ile muvazenesi, çizgilerin keskinlik ve netliği, spontane yazılar ve canlı renklerin hislerini tetikleme yeterliliği gibi kriterleri olan bir resim dalı haline gelmiş," olan bir sokak etkinliğidir (Çoban, 2013, s. 77).

[1] **Katakomb:** Ölülerin gömülmesi amacıyla yer altına yapılan tonozlu yapılar, eski yeraltı mezarlarıdır (URL-9).

Grafitinin ana nosyonlarından biri ‘etiket’ (tag) ve ‘etiketleme’ (tagging) oluşturmaktır (Bağış, 2019). Her grafiti sanatçısının (graffitist) kendisine ait oluşturduğu etiketi, stilize edilmiş bir mahlası (takma isim), logosu bulunmaktadır (Lachmann, 1988). Grafitinin kökenini oluşturan etiketleme bir grafiti sanatçısının bölgesini işaretlemenin en hızlı, kolay ve yaygın yöntemlerinden biridir (Bowen, 1999; Hushes, 2009). C. Lewisohn (2008)’a göre; “grafiti yazımının belirgin bir estetiği vardır. Grafiti, imza atma, harfler, stiller ve sprey uygulamaları ile farklı bölgelere ulaşma ile ilgilidir” (Aktaran: Bal, 2014, s. 9). Bu bağlamda evrensel olarak grafiti, bireyin kendine özgü imza niteliğinde oluşturduğu etiketi, baskılanmış duygu ve düşünceleri, dileklerini veya içerisinde bulundukları duygusal anı, vermek istediği mesajı, tasarımına uygun bulduğu kaligrafiği ile harmanlayıp izinli veya izinsiz olarak sokak duvarlarına uygulaması olarak tanımlanabilir.

Şekil 1. Roma katakompunda bulunan grafiti örneği

3.2. TARİHSEL SÜREÇTE GRAFİTİ SANATI

Tarihsel süreçte insanlık, yağma kültür, tarım kültürü ve bilimsel teknoloji kültürü olmak üzere üç büyük döneme ayrılmaktadır. İnsanlar bulunduğu kültür döneminden bir üst kültür dönemine geçebilmek için binlerce yıl çalışmak zorunda kalmış ve bu geçiş süreci, inanç değişimlerine ve büyük zorluklara sebep olmuştur (Turani, 2010).

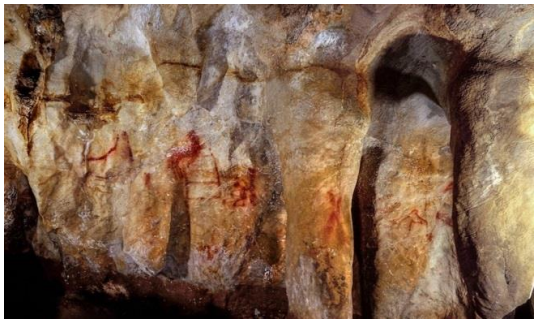
Yapılan kazı ve keşif araştırmaları sonucunda bulunan mağara resimlerine bakılarak grafitinin yağma kültür dönemi olarak adlandırılan Paleolitik Çağa kadar uzanan bir geçmişinin olduğu söylenebilir. Bu çağda, avcılık ve toplayıcılık hâkim olduğundan mağara duvarlarında stilize hayvan resimlerine ve av sahnelerine sıkça rastlanmaktadır. Ayrıca bu resimlerin, ritüeller, ikaz etme, yol gösterme, iletişim kurma, kendisinden iz bırakma ve edinilen bilgi ve tecrübeleri sonraki nesillere aktarmada kullanıldığı da söylenebilir.

İtalya'nın Pompei şehri, İspanya La Pasiega ve Altamira mağarası, Endonezya'nın Sulawesi Adası'nda Leang Tedongnge mağarası ve Fransa'nın Lascaux mağarasında bulunan grafitilerin gün yüzüne çıkarılmış bilinen en eski tarihli grafiti örnekleridir. Mağara duvarlarına çizilen grafitiler için malzeme olarak pigmentler, aşı kökboyaları ve hayvansal kemikler kullanılmıştır. Bu grafitilerdeki ifadeler "Buradayım", "Burada bulundum" anlamını taşıdığı düşünülmektedir (Karakiraz, 2019).

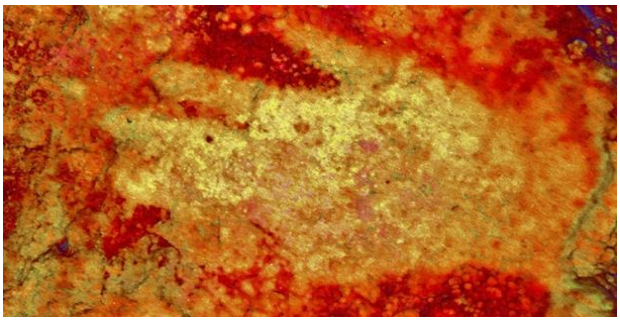
Türkiye Efes Antik kentinde bulunan, Antik Yunan'dan günümüze kadar gelebilen müstehcenlik ilanı olarak bilinen grafitiler de yine ilk grafiti örnekleri arasında gösterilmektedir. İtalya'nın Pompei şehrinde ortaya çıkarılan grafitiler filozof betimlemeleri, mitolojik konular ve teatral sahneler bakımından Efes'te bulunan grafitiler ile benzerlikler göstermektedir (Satıcı, 2009; Eraslan, 2014). Ayrıca eski Mısır'da yolculuk yapanların geçtikleri güzergâh üzerinde duvarlara isimlerini yazarak veya resimler çizerek kendilerinden izler bırakmışlardır. Bu dönemde yapılan grafitiler insanların günlük hayatlarına ve gündelik iletişim dillerine dair önemli ipuçları vermektedir (Erdoğan, 2009; Aral, 2018).

İspanya'da bulunan dünyada şimdiye kadar keşfedilen en eski mağara resminin yapılan yüksek teknolojili incelemeler sonucunda 64.800 yıl öncesinde soyu tükenmiş olan Neandertaller[2] tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Bulunan mağara resimlerinin modern insanların Avrupa'ya gelişinden 20.000 yıl öncesine dayandığı belirtilmektedir (Şekil 2). Keşfedilen bu mağara resimleri, grafitinin düşünülenden çok daha eski olduğunu göstermektedir. La Pasiega, Maltravieso ve Ardales'teki grafitiler de çizgiler, noktalar, yuvarlaklar ve el şablonlarından oluşmakta olup (Şekil 3) tüm bunları oluşturmak iyi bir el becerisi gerektirmektedir (Ertuğrul, 2018).

[2] **Neandertal ya da Neandertal insanı,** yaklaşık 250 ila 40 bin yıl önce yaşamış insan türüdür. Yaşadıkları alanlar fosillerin korunmasına uygunluğu nedeni ile en çok bilgi edinen ve modern kültürde 'mağara adamı' olarak bilinen tarih öncesi insan türüdür (URL-12).

Şekil 2. İspanya'daki La Pasiega mağarasında merdiven şeklindeki resim

Şekil 3. Mağara duvarına yapılmış Neandertal eli

Avrupa'da mağara resimlerinin öncülüğünü yapan, Paleolitik Çağdan kalma Altamira Mağarası'nın tavanında bulunan resimler canlı renklere boyanmış daha çok bizon figürlerinden oluşmakla birlikte betimlenen figürler gerçekçi ve hareketli çizilmiştir. Çizimlerin mağaraların zor yerlerinde olması, ritüeller için yapıldığını, düşündürmektedir. Betimlenen çizimlerde avlanması güç ve büyük hayvan figürleri bulunur (URL-1).

Ernest H. Gombrich (1997) mağara resimlerine;

> Bu bulguların daha iyi bir açıklaması, bunların, resim yapmanın insana güç verdiğine ilişkin evrensel inanışın en eski örnekleri olmasıdır. Bir başka deyişle bu ilkel avcılar, belki de sadece zıpkınları ve taş baltalarıyla haklarından gelebildikleri bu hayvanların resimlerini yaparlarsa gerçek hayvanların da kendi güçlerine boyun eğeceğine inanıyorlardı (s. 42).

sözleriyle açıklık getirmektedir.

Şekil 4. İspanya – Altamira mağarası grafiti örneği

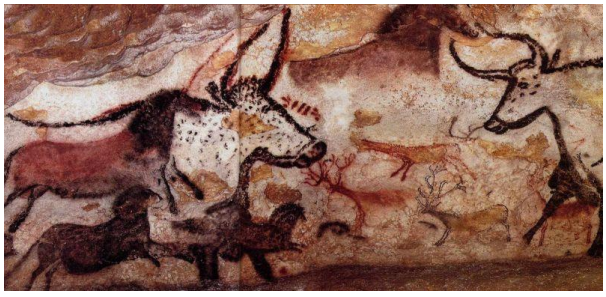
İnsan yerleşiminin en belirgin kanıtlarından olduğu düşünülen bir diğer duvar resmi Endonezya'daki Leang Tedongnge mağarasında bulunmaktadır. Keşfedilen mağaranın duvarında 45.500 yıl önce yapılmış gerçek ölçülerine yakın (136x54 cm) büyüklükte bir domuz grafitisi yer almaktadır (Şekil5). Domuzun arka tarafında da iki tane el izi

bulunmaktadır. Domuzun resmedildiği duvarda çoğu silinmiş halde olan iki tane daha domuz grafitisi olup bu da bir anlatı olduğunu düşündürmektedir (Direkçi, 2021).

Şekil 5. Leang Tedongnge mağarasındaki domuz figürü

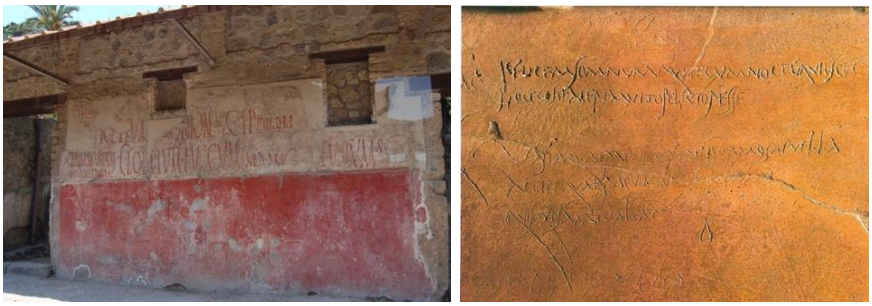
Güney Fransa'da bulunan mağaralardaki resimler 17.000 yaşında olup bazıları grafitilerin dünyadaki en ünlü mağara resimleri olarak kabul edilmektedir. Bu grafitilerden en popüler olanı "Boğaların Büyük Salonu" olarak isimlendirilen grafiti çalışmasıdır (Ertuğrul, 2015). Fransa Lascaux mağaralarında bulunan grafitiler ise ilk insanlar tarafından mağara duvarlarına kemik ve taşlarla kazınarak yapıldığı düşünülmektedir (Şekil 6). İlk insanların stencil ve sprey tekniğini kullandıkları bunun yanında kemik ve renkli tozlardan yararlanarak siluetler çizdikleri görülmektedir (Karaca, 2018).

Şekil 6. Lascaux mağarasında bulunan grafiti örneği

İtalya'nın Pompei şehrinde yapılan kazı çalışmalarında resimler, sloganlar ve müstehcenlik oluşturan grafitiler araştırmacılar tarafından gün yüzüne çıkarılmıştır (Şekil 7). Bu bağlamda grafitinin, ilk çağlardan beri bir davranışı görselleştirme, dikkat çekme ya da tanımlamada kullanılan bir metot olduğu kabul edilebilir (Karaca, 2018). Pompei'deki duvar resimlerinde mitolojik konular, manzara, günlük hayattan konular, natürmort, portre ve tarih gibi konular işlenmiştir (Ragghianti, 1968'den aktaran Eraslan, 2014, s. 2).

Pompei'de kazılarda gün yüzüne çıkarılan resim, slogan, kişisel mesajlar vb. çalışmalar ilk grafiti örnekleri arasında gösterilmektedir. Tarih boyunca insanlar yaşam sürdürdükleri yerlerin duvarlarında, grafitiler ile kendilerini ifade etmeye çalışmışlardır (İnal, 2011).

Şekil 7. İtalya- Pompei grafiti örnekleri

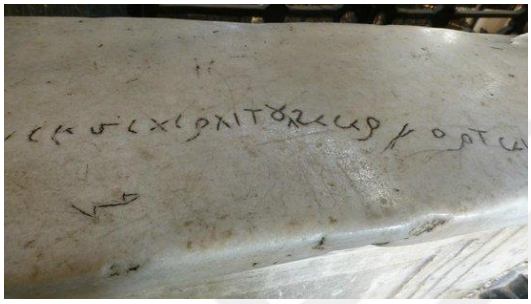
Grafitiyi reklam malzemesi olarak tarihte ilk defa kullananlar Romalılar olmuştur. Grafiti uygulamalarını Yunanlılar ve Romalılardan başka halklar da kullanmıştır. Guatemala'daki Tikal'in Mayan bölgesinde ve İrlanda'nın kuzeyindeki Newgrange höyüğünde örneklere rastlanmaktadır (Pashayeva, 2018).

Antik Yunan döneminden kalma Efes Antik kentinde bir mozaik taş geçidinin yakınında bulunan taş üzerine kazıma ile yapılmış grafiti, kalp, ayak, para, haç ve insan figürlerinden oluşmaktadır (Şekil 8). Yüzeyi düz mağara duvarlarının ve taşlar üzerinde kazıma yolu ile uygulanmış olan çiziklerin, resimlerin ve yazıların grafiti sanatının ilk örnekleri arasında olduğu söylenmektedir (Grafiti Subculture, 2012, s. 7 Aktaran: Pashayeva, 2018, s. 18).

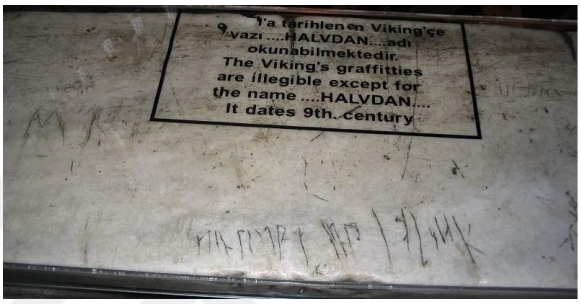

Şekil 8. Antik Yunan'dan kalma Efes kentinde bulunan grafiti örneği

Antik Efes'teki Teras Ev'de 75'in üzerinde mekân, grafitiler ve duvar resimleri ile bezenmiştir. Günümüze kadar elde edilen Efes'teki grafiti ve duvar resimlerinde genelde mitolojik konular, tanrılar, filozoflar, peyzaj betimlemeleri ve hizmet eden veya avlanan Eros örnekleri görülmektedir (Ladstater, 2012: 135 Aktaran: Eraslan, 2014, s.2). Seyahatler esnasında insanların duvarları bir form olarak kullanıp duvarlara iz bıraktıkları bilinmektedir. Bu izlerin en popüler örneklerinden biri, 9.y.y.'a ait olduğu söylenen, Vikingler'in İstanbul'a gelişinde bir Viking komutanın Ayasofya'da bulunan mermer korkuluklara "Halvdan buradaydı" kelimesini yazmasıydı (Aral, 2018).

Şekil 9. Ayasofya Cami'sinde bulunan Viking grafiti örneği

Şekil 10. Ayasofya Cami'sinde bulunan Viking grafiti örneği (Halvdan buradaydı yazısı)

Viking grafitileri, galerinin orta bölümünde mermer korkulukların üzerine, eski Nors harfleriyle runik halde yazılmıştır. Yüzyıllar boyunca, Osmanlı ve Bizans dönemlerinde de doğal çatlaklar olarak görülmüş, 1964'e kadar da kimsenin dikkatini çekmemiştir (Konuk, 2020).

Çağlar arasında bir iletişim vasıtası olarak duvarlara uygulanan resim ve yazılara bakılırsa, bu resim ve yazıların bulunduğu dönemin koşulları, yaşamı, inançları ve insanların içerisinde bulundukları durum hakkında bilgi aktardığı görülmektedir. Zaman geçtikçe barınma alanları olan mağaralardan çıkan insanlar yerleşik hayatı geliştirerek köy ve kentleri kurmuştur (Ünal, 2019).

Toplulukların kent yaşamına geçişi ile birlikte grafitiler de evrimler geçirmeye başlamıştır. Grafitiler, kentlerde alt kültür olarak bilinen gettolarda yaşamını sürdüren insanların karşılaştıkları ekonomik zorlukları, siyasi ve sistemsel baskıyı, ırksal ayrımcılığı, düşüncelerini herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan ifade edebilmenin yolu olarak görülmüştür. Grafitilerin kullanım alanları olarak ilk etapta tuvalet ve banyo duvarları tercih edilmiştir. Günümüzde de bu türden grafiti örneklerini birçok yerde görebilmekteyiz.

Kullanılan bu grafitiler daha çok genel umumhanelerde yakışıksız duyguları ifade eden türdendir. Bu türden grafitiler "Latrinalia"[3] olarak veya tuvalet grafitileri olarak isimlendirilmiştir.

Baudrillard (2016) Latrinalialar'ı:

> Yalnızca politik, propagandaya yönelik, dolu göstergelerden oluşanlardır. Bu türden göstergeler için duvar bir dayanak, dil ise geleneksel bir iletişim aracı olmayı sürdürmektedir. Bu yazıların amacı duvarı örtmek ya da işlevsel göstergeler olmak değildir (s. 143).

şeklinde açıklamıştır.

Şekil 11. Latrinalia örneği

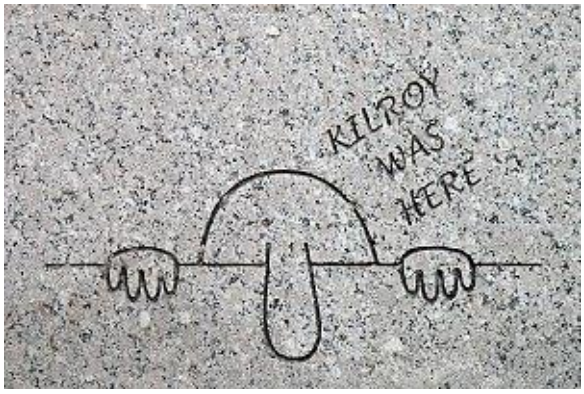
Modern grafitinin Almanya'da çıkışı politik ve toplumsal olaylar esnasında gerçekleşmiştir. Olaylar Almanya'yı Doğu ve Batı olarak duvar ile ikiye ayırmış, örülen bu duvar 'Utanç Duvarı' olarak adlandırılmıştır. Bu ayrılma doğu bloğunda bulunan insanlara büyük baskı oluşturmuş, böylece duvar insanlar tarafından sanat değeri taşımayan politik amaçlı, düzeni eleştiren, slogan, yazı ve resimlerle kaplanmıştır. Zaman içerisinde Almanya'da ve diğer taraftan da Amerika'da gelişmeye başlayan grafiti kültürü siyasi yazılar ve mesaj kaygısının ötesine geçerek görselliğe verilen önemi arttırmıştır. Berlin ve Münih gibi kentler grafiti sanatının en çok uygulandığı önemli çalışmaları barındırmaktadır. Grafiti çalışmalarıyla kaplanmış olan Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılmasından sonra parçaları birçok ülkeye dağılmıştır. Bu parçalar galeri veya müze gibi mekanlarda sergilenmektedir (İnal, 2011).

[3] **Latrinalia**: Antik Roma'da bir duvar boyunca yüksek bir seki üzerine oyulmuş deliklerden oluşan genel hela olarak tanımlanmaktadır (Sözen & Tanyeli, 2020).

Şekil 12. Berlin Duvarı örneği

Grafiti sanatının modern olarak diğer bir ülkede yeniden boy göstermesi de Philadelphia'da 60'lı yılların başlarında Cornbread ve Cool Earl'in adlarını kentin duvarlarına yazmalarıyla başlamıştır (Ehrlich & Ehrlich, 2006). İlk etapta kurucuları tarafından 'wiriting' (yazı) şeklinde isimlendirilen grafiti, 1960'larda New York ve Philadelphia varoşlarında, eğitimsiz ve yoksul gençler arasında çıkışından beri çağdaş sanatın evrilmesinde ve sanat tarihinin düzenlenmesinde önemli rol oynamıştır (Mare, 2014). Propaganda malzemesi olarak II. Dünya Savaşında kullanılan grafiti 1960'larda New York'ta daha çok sokak çetelerinin kendi bölgelerini belirlemesi amacıyla ve politik kelimelerin geniş kitlelere ulaşabilmesi için benimsenen bir metot olarak ortaya çıkmıştır (URL-6). New York'ta ortaya çıkan grafitiyi ilk uygulayanlar siyahiler ve Latin göçmenler olmuştur. Paleotik çağlardan bu yana süregelen grafiti, 20. yüzyılda (Baykam, 2016, s. 28, Akt: Gökova, 2020, s. 98) askeri alanda da ilgi görmüş ve II. Dünya savaşı esnasında tersane müfettişi James J. Kilroy'un duvara yazdığı "Kilroy was here" (Kilroy buradaydı) yazısı en bilindik grafiti örneklerinden olmuştur (Ayral, 2014).

Şekil 13. II. Dünya Savaşı anıtında bulunan "Kilroy Was Here" grafitisi.

1960'lı yıllardaki grafitistlerin kendini ifade yöntemleri 'tag atma', farklı malzemeler ve tipografik düzenlemeler ile vagon, duvar gibi yüzeylere yazma, bazen de portre ve figür gibi görseller ekleyerek çalışmalar yapmaktı. Sokaklara ve metrolara bırakılan imzanın diğer gruplara ulaşması övünülen temel yaklaşım olmuştur. Paris'te üniversite olaylarında ve Amerika'daki savaş karşıtı eylemlerde kullanılan, şablon, afiş, grafiti vb. yöntemler politik mesaj vermek için kullanılmıştır (Gökova, 2020).

Grafitinin protest yapısı, New York yerel yönetimi tarafından hoş karşılanmamış, metro bakım masraflarının arttığı basına yansıtılmış ve grafitiye yönelik kamu gücü oluşturularak grafiti yapımında kullanılan malzemelerin satışı yasa ile belirli kurallara bağlanmıştır (Austin, 2002: 57 Akt: Karaca, 2018, s. 175). 1960'lı yılların sonlarında New York'ta taglarının her yerde boy göstermesi için grafitistler metrolara sprey boyalarla grafiti yapmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde Taki 183, Julio 204, Frank 207 gibi takma adlar kullanan grafitistler dönemin yer altı 'underground' olarak adlandırılan kamusal alanlara grafitiler yapmışlardır (Selvi & Koca, 2016). Grafitistler kendilerini tanımlayan takma isim ile birlikte sokak numaralarını da kullanmışlardır. Bunun da başlıca nedeninin takma ismin sahibinin hangi bölgeden olduğunu belirtmek istemesi olduğu düşünülmektedir.

Siyasi ve ekonomik değişiklikler sonucunda 70'lerde New York'ta azınlık durumunda olan Hispanik ve Afrika kökenli insanların, var olduklarını gösterme ihtiyacı duymaları ve bu doğrultuda gerçekleştirdikleri çalışmalar grafiti kültürünü ortaya çıkarmıştır (Ayral, 2014). Grafitinin kent duvarlarından 'underground'a (yer altına) inmesi, ilk grafitistlerden olan Yunan asıllı Amerikan vatandaşı Demitrius "Taki183" (Stowers, 1997) 'tag'ının kentin metro, vagon ve duvarlarında sıkça görülmeye ve insanların ilgisini çekmeye başlamasıyla gerçekleşmiştir. Kurye olarak çalışan 'Taki 183' kalem ve sprey boyalarla günlük güzergâhı boyunca, grafiti yazmaya uygun tüm yüzeylere kendine takma isim olarak seçtiği Taki 183 yazısını yazarak adını duyurmaya çalışması sonucunda 'New York Times' gazetesi muhabirlerinin de ilgisini çekmiş ve 'Kim Bu Taki?' başlıklı haber yapılmıştır. Yapılan bu haber, onun daha geniş kitlelerce tanınmasına olanak tanımıştır (İnal, 2011).

The New York Times

NEW YORK, FRIDAY, JULY 21, 1971

'Taki 183' Spawns Pen Pals

Taki is a Manhattan teenager who writes his name and his street number everywhere he goes. He says it is something he just has to do.

His TAKI 183 appears in subway stations and inside subway cars all over the city, on walls along Broadway, at Kennedy International Airport, in New Jersey, Connecticut, upstate New York and other places.

He has spawned hundreds of imitators, including Joe 136, BARBARA 62, ESI. 159, YANK 135 and LEO 136.

To remove such words, plus the obscenities and other graffiti in subway stations, it cost 80,000 man-hours, or about $300,000, in the last year, the Transit Authority estimates.

"I work, I pay taxes too and it doesn't harm anybody," Taki said in an interview, when told of the cost of removing the graffiti.

And he asked: "Why do they go after the little guy? Why not the campaign organizations that put stickers all over the subways at election time?"

Withholds Last Name

The 17-year-old recent high school graduate lives on 183d Street between Audubon and Amsterdam Avenues. He asked that his last name not be disclosed. Taki, he said, is a traditional Greek diminutive for Demetrius, his real first name.

"I don't feel like a celebrity normally," he said. "But the guys make me feel like one when they introduce me to someone. 'This is him,' they say. The guys knows who the first one was."

Taki said that when he began sneaking his name and street number onto ice cream trucks in the neighborhood early last summer, nobody else was writing similar graffiti.

"I didn't have a job then," he said, "and you pass the time, you know. I took the

Taki, who began sneaking his name onto ice cream trucks last summer, has widened his field and won imitators. These marks are on door on 183d Street, where he lives.

Şekil 14. New York Times, "Taki 183 Spawns Pen Pasl", 1971

Taki 183'e özenen gençlerin boya ve kalemlerle, belirlenen takma isimleri kentin duvarlarına yazmasıyla PAPO 184, JUNIOR 161, JULIA 204, FRANK 207 gibi takma isimler kent duvarlarında boy göstermiştir. Bu grafiti yoğunluğu rekabeti de beraberinde getirmiştir. En iyi grafitiyi yapmak için çabalayan insanların rekabeti adeta bir savaşa dönüşerek grafiti kültüründe 'Stil Savaşları' olarak yerini almıştır. Bu savaşlarda duvarlara kendi stilleri olan, ilgi çekici, renkli olan grafitiler doldurulmuştur. 80'lerde New York sokakları renkli grafitiler ile süslenmiştir (İnal, 2011).

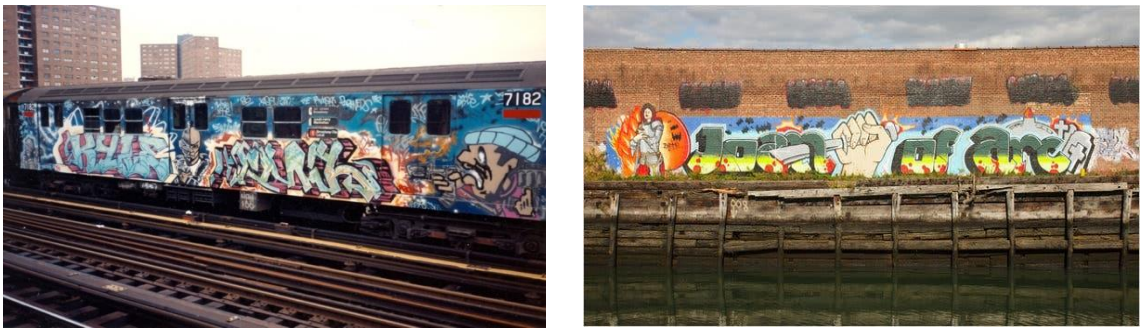
Şekil 15. Taki'nin metro vagonuna yazdığı mahlası

Irksal ayrıştırma, işsizlik ve dolayısı ile ekonomik yetersizlik, sosyal durgunluk, kent gençliğinin sesinin yüksek perdeden duyulmasına yol açmıştır. Grafiti bu sesin yükselmesinin aracı, ana akıma karşı bir duruş niteliğinde olup çoğunlukla savaş anlamında ifade edilmiştir. Grafiti uygulamaları için dışarı çıkarma eylemi "bombalama" adıyla

tanınmıştır. “Stil savaşları” isimli alt kültür araştırmaları yapılan belgeselde, grafiti uygulamaları “tüm hatları bombalama” veya kentteki tüm metrolara iz bırakma veya savaş eylemi olarak tanımlanmıştır (Stanchfield, 2006).

Takma ismini şehrin sokak duvarlarına yazarak var olma eylemi tanımı yapılabilen grafiti, süreç içerisinde kendini daha özgür ifade etme sanatına dönüşmüştür. Bu dönüşümün yeni adı olan sokak sanatı, öncüsü olan grafitiyi de bünyesine alarak stil ve teknik yelpazesinin zenginleştiği, sınırları daha geniş bir düzenleme olarak kendini güncellemiştir. Grafitistlerin kendilerini *“writer”* olarak nitelendirmesi, yerini sanatçı kelimesine bırakmıştır. Sokak sanatı, bireysellikten çıkıp toplumsal renk kazanmaya başlayarak ‘tag’ların daha geniş kitlelere hitap etmesini sağlamış, daha etkileyici toplumsal ve sosyal konuları işlemeye başlamıştır (Ayral, 2014).

Grafitinin dünyaya yayılması, 70’lerde rap ve hip hop kültürünün ortaya çıkması ile başlamıştır (URL-6). 1970’li yılların başında gelir dağılımındaki eşitsizlik küresel çapta sorunlara yol açarak Amerika’yı da etkilemiştir. İkinci sınıf insan olarak görülmekte olan New York gettolarındaki yoksul halk, oluşan ekonomik problemleri daha derinden yaşamış ve bu adaletsizliğe karşı toplumun oluşturduğu tepki, yeni bir kültür oluşumuna kapı aralamıştır. Oluşumu filizlenen kültür ‘Hip hop’ kültürü olarak isimlendirilmiştir (İnal, 2011).

Şekil 16. 1980’lerde New York’ta yapılan grafiti çalışması

Amerika’da ortaya çıkan hip hop kültürünün ana ögelerini; rap müziği, Dj’lik, break dans ve grafiti oluşturmaktadır. Bu kültürün dünyaya yayılmasıyla farklı toplumların yapısal özellikleri, kültürleri, grafitide gelişime kapı aralayarak kişisel tatmin veya politik mesaj içeriklerini geride bırakarak sanatsal kaygılar taşımaya başlamıştır. Grafitide yazılar daha büyümeye, harf içleri veya yazı etrafı süslenmeye, farklı şekiller ve renk skalası

genişletilerek daha canlı, dikkat çekici renkler ile boyanmaya ve farklı stiller kullanılmaya başlanmıştır. Böylece sınırları geniş bir yaratıcılık ortamının oluşumu başlamıştır (İnal, 2011).

3.3. TÜRKİYE'DE GRAFİTİ SANATI

Modern grafiti sanatı Amerika'da 1960'larda başlarken Türkiye'ye gelişi 1985'li yılları bulmuştur. Önceleri Türkiye'ye yurtdışından gelen gurbetçiler tarafından grafiti yapılmıştır. Türkiye'de grafitinin ilk görülmeye başladığı ve ilk grafiti grubunun kurulduğu kent İstanbul olmuştur. Bireysel çalışmalar yapan, Turbo takma ismini kullanan Tunç Dindaş 'S2K' takma adı ile grup kurarak İstanbul'un her yerine 'tag' atmıştır. Kısaltma olarak kullanılan grup isminin tam yazımı "Shot To Kill" yani "Öldürmek için Vur" anlamına gelmektedir. Almanya'dan gelen gurbetçiler gruba katılım için yoğun ilgi göstermişler ve Turbo'nun gruba aldığı insanlara bu alanda eğitimler vermişlerdir. Grup tarafından yapılan çalışmaları gören ve beğenen Türkiye'deki gençler tarafından yeni gruplar oluşturulmaya başlanmıştır (İnal, 2011). Turbo'nun Blue Jean dergisinin hip hop köşesinde ve başka birçok dergide yazıları yayınlanmıştır. İnternete erişimin olmadığı yıllarda underground CD'lere çalışmalar yapması hip hop kültürünün gelişmesine katkı sağlamıştır (Samancıoğlu, 2014).

Şekil 17. Turbo, Mahlaslı Tunç Dindaş'a grafiti çalışması

1997-98'de renk skalası geniş grafitiler sokaklarda görülmeye başlanmıştır. 2002'den sonra görselliği ön planda olan grafitiler sokaklarla birlikte tren vagonları ve tramvaylara da yapılmaya başlanmıştır (Dindaş 2009: s. 4 Aktaran: İnal, 2011, s. 14).

Şekil 18. İstanbul grafiti örneği

Grafiti, yapıldığı bölgenin yapısal, kültürel, ahlaki özelliklerini taşımanın yanında; sokaklarda popüler olan sözleri (sokak jargonu), imalı ve iğneleyici ifadeleri yöreye has yorumlarıyla, duvarlarda ve çöp konteynırları gibi yerlerde sıkça göstermektedir.

Günümüzde Türkiye'nin neredeyse tüm şehirlerinde, grafiti çalışmalarına rastlanmaktadır. Modern grafiti 'tag' atma (takma ad) ile başlayıp zamanla çok renkli ve görsel zenginlikler elde ederek gelişimine devam etmekte ve her geçen gün adından daha çok söz ettirmektedir. Dünyanın Berlin, New York, İstanbul gibi büyük şehirlerinde profesyonel çalışmalara ve sergi salonlarında yapılmış grafiti eserlerine yer verilmektedir.

Şekil 19. 15 Temmuz Şehidi Ömer Halis Demir grafitisi

3.4. GRAFİTİ SANATI UYGULAMA SÜREÇLERİ

Grafiti uygulama sürecinin iki farklı çeşidi vardır: 1. Yasal olarak izin dâhilinde gerçekleştirilen grafiti uygulamaları. 2. Yasal olmayan (vandalist olarak tanımlanan) izin alınmaksızın gerçekleştirilen uygulamalar.

Şekil 20. ‘Sketch’ Eskiz defterine grafiti taslak çizimi örneği

Grafitiler önceden belirlenip uygun bulanan kamusal mekânlara uygulama aşamasına geçilmeden önce yapılacak en önemli iş grafitinin bir taslağının oluşturulması aşamasıdır. Bu aşamayı ekip ile birlikte writer’lar ‘blackbook’[4] kara kitap olarak adlandırılan ‘sketch’, yani eskiz defteri üzerinde, çizimini yapıp çalışmada kullanılacak tüm renkleri belirleyip, olgunlaştırıp nihai aşamaya getirdikten sonra uygulama aşamasına geçilmektedir (İnal, 2011).

Kazar (2019) çizim defterini;

> Bir grafiticinin sadece bir çizim defteri değil, aynı zamanda da günlüğüdür. Onun gelişimini en iyi takip ettiği bu defterdir. Bunu diğer grafiti yazarlarıyla da paylaşarak etkileşimde bulunur ve hatıralar biriktirir. Adı ‘Siyah Kitap’ dışarıdan ciddi görünebilir; fakat içerisi oldukça renkli ve duygusaldır (Kazar, 2019 Aktaran: Karakiraz, 2019, s. 37).

şeklinde açıklamıştır.

Şekil 21. Tablet ile çizilmiş grafiti örneği

Grafiti, hazırlık aşamasında düşünülen taslaklarının hızlı ve az efor harcanarak pratik çizilebilme ve renklendirilebilme olanağına sahip bir sanat pratiğidir. Bu olanağı günümüzde çizim tabletleri ve bilgisayarlar sunmaktadır. Bu bağlamda teknolojik alandaki ilerlemelerden de grafiti sanatının yararlanmış olduğunu görülmektedir.

[4] **Blackbook**, tasarladığı sketchleri çizmek için writer’ların taşıdığı defter (URL-5).

Şekil 22. Ankara'da izin alınarak sağlık çalışanlarına ithafen yapılmış grafiti örneği

Modern grafitide uygulamalar genel olarak ekip çalışması ile yapılmaktadır. Grafiti çalışması için oluşturulan ekiplere 'crew' denmektedir. Bu çalışmayı uygulayanlara da 'Writer' 'Yazar' denmektedir. 'Writer'lar yaptığı çalışmalarda gerçek adlarının yerine benimsedikleri bir mahlas, takma isim (nick name) kullanmayı tercih etmektedirler. Ülkemizdeki takma adlara; TABONE, DSK, TFB, ARE gibi örnekler verilebilir. Gruba verilen isimlerde çoğunlukla ekip üyelerinin baş harfleri bir araya getirilerek oluşturulan bir 'tag' yani takma ad elde edilmeye çalışılır (İnal, 2011).

Şekil 23. Ulaşılması zor bir yüzeyde yapılmış grafiti çalışması

Grafitistler birbirleri ile rekabet esasına dayalı ve kendilerini ön plana çıkaracak çalışmalar yapmaya özen gösterdikleri için grafiti uygulamasının yapılacağı yer seçiminde ulaşılması çok zor ve geniş açılardan görünebilen yüzeyleri tercih etmektedirler. Bunun başka bir sebebi ise yaptığı çalışmanın silinmesi üzerine başka bir grafitist tarafından o yüzeye yeni bir çalışma yapılmasını engellemek veya geciktirmektir. Çünkü yapılan çalışma ne kadar uzun süre kalırsa eser o kadar fazla insana ulaşmaktadır ve grafitist de değer ve ün kazanmaktadır.

Özellikle izinsiz grafitinin, uygulandığı yüzeyde kalma süresi belirsizdir. Mülk sahibi veya yerel yönetimler tarafından silinmesi yüksek olasılıklı olduğundan grafitistler yaptıkları izinsiz grafitiler başta olmak üzere tüm çalışmalarının fotoğraflarını çekerek veya video kaydını alarak kendi eseri olduğuna dair bir kanıt oluşturup arşivinde saklı tutarlar. İnternet çağında yaşadığımız bu dönemde paylaşım süreci de hızla artmış ve grafitistler yaptıkları çalışmaları sadece o kentte yaşayanların görmesi ile yetinmeyip tüm dünyaya göstermek için kendi internet sitelerinde yayınlamakta ve isimlerinin daha çok tanınması için çaba göstermektedir.

3.5. GRAFİTİ UYGULAMALARINDA KULLANILAN ARAÇLAR

Grafiti uygulamalarında kullanılan malzemeleri, temel özellikleri hızlı ve pratikliğe katkısı olan malzemelerden seçmek önemlidir. Grafiti uygulamaları için sprey boya ve başlık(cap) çeşitleri, detay kenarları düzetmek için veya ‘tag’ atmak içinse marker ve gazlı kalem kullanılmaktadır.

Grafiti isminin kökeni yüzeyleri çizmeyi işaret ediyorsa da günümüzde yapılan grafiti uygulamalarına bakıldığına ilk olarak sprey boya ve marker kalemler ile yapıldığı, bu malzemelerin de yaygın olarak kullanıldığı söylenebilir. Modern grafiti tarihine bakıldığında kullanılan ana malzemelerin marker kalem ve sprey boyalar olduğu görülmektedir. Eserleri sergi salonlarında sergilenen sanatçılar da bu malzemelere bağlı olarak uygulamalarını gerçekleştirmektedir (Pashayeva, 2018).

Hazırlanan taslak ebatlarına, kullanılacak teknik, stil boyamalarına uygun yüzey seçimi yapılmalıdır. Pürüzsüz yüzeylerde sprey boya uygulamalarında akmalar meydana geleceğinden bu gibi sorunların önüne geçmek için grafitistler pürüzlü yüzeylere yönelmektedirler. İzinli yapılan çalışmalarda hasarlı duvarlara grafiti çalışmaları, yapılacak tamirat ve düzenleme işlemlerinden sonra yapılmaktadır. Aksi halde istenilen sonuç elde edilemeyebilir (Karakiraz, 2019). Görselliği ön planda tutmak için canlı renkler ve renk zıtlıkları fazlaca kullanılmaktadır. İlk olarak arka plan rengi astar veya plastik boya ile atılıp eskiz çizimleri bu astarlı zemin üzerine çizilmektedir. Astar için plastik boya veya akrilik boya kullanılmaktadır. Devamında çizimi gerçekleştirilecek görselin gövde rengi atılıp kenar çizgileri ile çizimin asıl şekli ortaya çıkarılmaktadır. Son olarak da parlama efektleri veya ışık gölge detayları yapılarak grafiti uygulaması bitirilmektedir.

3.5.1. Plastik Boya (Astar Boya)

Astar boyalar, grafiti uygulamalarının yapılacağı zemin için kullanılmaktadır. Zemin kirliyse veya uygulanacak grafiti renkleri ile örtüşmüyorsa ya da yapılacak grafiti ile aynı renk tonlarına sahipse başvurulan bir boya çeşididir. Bu boyayı kullanmanın başlıca sebebi maliyetinin sprey boyalara göre daha az olmasıdır. Boya, fırça veya rulo yardımıyla uygulanmakta olup, sprey boyanın aksine büyük ölçekli olarak da (0,5-20 kg.) bulunabilmektedir.

3.5.2. Sprey Boya

Grafiti denince akla ilk gelen araç sprey boyalardır. Grafitistler uygulamalarda grafitiye özgü üretilmiş sprey boyalar kullanmaktadır. Hızlı ve pratik olması açısından özellikle izinsiz yapılan grafiti uygulamalarında daha çok kullanılmaktadır. İzinli grafitilerde uygulama açısından bir zaman kısıtlaması bulunmadığından rulo ve fırça da kullanılmaktadır.

Ay (2018)'ın sprey boya için; "Grafitinin temel malzemesi sprey boyadır. Bu boyalar eskiden Amerika'da en yaygın marka olan 'Krylon' ve Almanya'da 'Sparvar' gibi markalarla başladı" (Ay, 2018, Aktaran: Karakiraz, 2019, s.38) açıklamasını yapmaktadır. Su bazlı ve solvent bazlı çeşitleri bulunmaktadır. 400 ml bir boyanın ortalama 1,5-2,00 metre kare gibi bir alanı boyadığı söylenebilir. Basınç yardımıyla püskürtüldüğü için başlıktan çıkan boya daha ince bir katman halinde yüzeyde yer kaplar ve diğer uygulama türlerine göre daha çabuk kurur. Kullanılan bu boyaların renk yelpazesi daha geniş olmakla birlikte diğer sanayi tipi sprey boyalara göre kapatıcılık özelliği daha yüksek olmaktadır (Karakiraz, 2019).

3.5.3. Sprey Boya Başlığı (Cap)

Grafiti çizimlerinde sprey boya başlıkları önemli yer tutmaktadır. Çizilen çizginin çapraz başlık, kalınlık, incelik gibi dereceleri bu başlıklarla sağlanmaktadır. Boyaların üzerinde gelen standart (evrensel) başlıkları bulunmakta ama çalışılan grafitinin gerekliliğine göre veya özel efektler oluşturmak için bu başlıklar değiştirilerek kullanılabilmektedir. Başlıklar sprey boyada bulunan basınca göre değişiklik gösterebilmektedir. Genelde ince uçlu başlıkların, basıncı az sprey boyalar ile kullanımı uygundur. Kazar (2019)'a göre; her spreyin standart bir başlığı vardır fakat grafitide kullanım alanları talebine göre ince, kalın, kaligrafik ve büyük alanları yasa dışı işlerde daha

hızlı boyamak için sınırlı çeşitte farklı özelliklere sahip başlıklar üretilmiştir (Aktaran: Karakiraz, 2019, s. 42).

3.5.4. Marker Kalem

Marker kalemler çoğunlukla 'tag' imza için ve detay kısımlarda kullanılmaktadır. Hız, pratiklik ve taşınabilirlik açsından en kullanışlı grafiti malzemesidir. Genel olarak su bazlı akrilik boya temellidir. Marker kalemlerin inceden kalına doğru kademeli, farklı uç seçenekleri bulunmaktadır. Grafitistler bu malzemeyi taslak çalışmalarında, renklendirme aşamasında veya düzeltme işlemlerinde kullanmaktadır.

3.5.5. Maske

Maske, sprey boyalar solvent bazlı çeşitleri olmakla beraber küçük partiküllü pigmentler halinde basınçlı kutulardan dışarıya doğru püskürtüldüğü için parçacıkların havada kalması ve bunun da grafitist tarafından solunmasını önlemek, olumsuz etkilerinden korumak için kullanılan malzemedir.

3.5.6. Eldiven

Grafiti uygulaması esnasında uygulanan boyaların bulaş riskini azaltmak ve içerisinde bulunan kimyasallar ile teması önlemek açısından kullanımı tercih edilmektedir.

3.6. GRAFİTİ ÇEŞİTLERİ

3.6.1. Tag – Tagging

Writer'ın (yazarın) imzası olan "tag", grafiti sanatçısının kendine uygun gördüğü takma ismi sprey boya ile yazması olup grafitinin ilk aşamasını ve temelini oluşturmaktadır (Aral, 2018, s. 52). İlk dönemlerde marker kalemler ile uygulanan "tag - tagging" sprey boyaların yaygınlaşmasıyla bu boyalar ile icara edilmeye başlanmıştır. Çıkış aşaması "tag" ile başladığından bu süreçte "tagging" yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Her grafitist kendi bölgesinde uygulamalarına ağırlık vermiş, grafiti geliştikçe "tag" büyük çalışmalar altında, çalışmanın kime ait olduğunu belirtmek amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. "Tag - tagging" yani grafiti sanatçısının imzası, aile tarafından verilen, günlük yaşamda kullandığı isimden çok o sanatçının bileceği kendine has uygun gördüğü isimdir. İlk dönemlerdeki kullanım yoğunluğu bulunmamaktadır.

Şekil 24. Tag – Tagging örneği

3.6.2. Masterpiece (Piece)

Piece grafiti çizimleri yetenek, tecrübe ve profesyonellik gerektiren çizimlerdir. Tam ismi "Masterpiece"dir. Genelde kısaltması olan "piece" kullanılmaktadır. Piece grafitiler uzun zaman alan ve fazlaca emek sarf edilmiş grafiti çizimleridir. Bir çizimin piece olabilmesi için üç veya daha fazla sayıda renk içermesi, tonlama, renk geçişleri, ışık, gölgeler ve bunlarla birlikte üç boyutlu etkileri barındırması gerekmektedir (Cömert, 2018).

Piece grafitiler oluşturulan görselin içerisinde bulunan harf veya çizgiler bütünüdür. Duvara uygulanan bu grafiti çeşidi harflerin, formların veya şekillerin daha ayrıntılı işlenen bir çeşididir. Ayrıntılı olduğu için birden fazla malzeme kullanımı gerektirir (Marker kalem, sprey boya, astar boya gibi) (Erdoğan, 2009).

Şekil 25. Piece örneği

3.6.3. Stencil (Şablon) ve Sticker Grafiti

Şablon grafitinin geçmişinin eski çağlara kadar uzandığı bilinmektedir. Eski halk geleneklerinden bu günlere kadar gelmiş bir grafiti çeşididir. Maddi yoksunluk içerisinde olan hanelerde yemek salonunun zeminine halı yerine şablon ile gül motifleri işlenmekteydi

ve bu motifler halının yerini almaktaydı (Karaaslan, 2008, s. 27). İlk olarak askeri birliklerin kargo mahfazalarının üzerine çubuk ve pratik bir şekilde baskı yapabilmek için kullanılmıştır. Şablonu oluşturabilmek için tasarlanan karakterlerin (O gibi harflerin tamamı kesilmeden, dış bölüm ile bağlantı koparılmadan) kalıptan düşmeyecek bir biçimde kesimi yapılmıştır (Ambrose & Harris, 2019).

Şablon baskı, karton, deri, plastik ya da metal plakalardan kesilerek elde edilen kalıpların kullanılması yöntemiyle yapılan bir baskı çeşididir. Bu baskı çeşidinde ya kalıpların araları boyanır ya da parçalara boya verilerek baskı işlemi yapılır (Keser, 2009, s. 331). Şablon kullanılarak yapılan grafiti uygulaması, şablon grafiti olarak uygulanacak şeklin, desenin pürüzsüz düz bir zemine aktarımına ve aktarılan düzlemin iç bölümlerinin çıkarılmasına dayalı bir grafiti çeşididir. Sprey boyanın püskürtülmesi, Airbus veya sünger yardımı ile kesilen alanlara uygulanması ile gerçekleştirilir. Şablonun boyayı çekmeyen özellikte olması önemlidir. Aksi takdirde uygulanmak istenen desenin yanında lekeler oluşmaktadır.

Şekil 26. Şablon grafiti örneği

Stencil (Şablon) ve Stiker (Etiket) grafitinin öne çıkması Pop Art ile olmuştur (Bal, 2014). Hip hop kültürüyle birlikte iyice gün yüzüne çıkan ve kısa sürede dünyada popülerliği artarak sanatın içinde yer bulan grafiti, zamanla birçok değişime uğramıştır. 1980'li yıllarda Pop Art'tan oldukça etkilenen grafiti, bu akımdan stencil boyama tekniğini almıştır. Grafitinin önde gelen isimlerinden Banksy de çalışmalarının yapısal özelliklerini bu teknikle oluşturmuştur (Özen & Eken, 2017).

Fransa'da ilk grafiti ve sokak sanatçısı olarak tanınan Blek le Rat da stencil tekniğinin sokağa aktarımındaki öncülerden biri olmakla birlikte (Bal, 2014) grafitinin popüler olmasında önemli katkıları olan ve öncü isimlerin başında Banksy gelmektedir.

Buna ek olarak diğer popüler şablon grafiti sanatçıları; Blek le Rat, Margaret Kilgallen, Nick Walker, Roadsworth, John Fekner, Van Ray, Shepard Fairey, Ernest Pignon isimli sanatçılardır (Aral, 2018, s. 61).

Sticker (çıkartma) çalışmaları ise sanatçı tarafından tasarlanmış görselleri içeren çizimlerin, arka yüzü yapışkanlı olan kâğıtlara çizilmesi sonucu ortaya çıkan bir grafiti çeşididir. Çoğunlukla küçük boyutlu olarak uygulanmakta, boyutlarının küçüklüğü uygulamadaki pratikliğine katkı sağlamaktadır (Kızılkan, 2016).

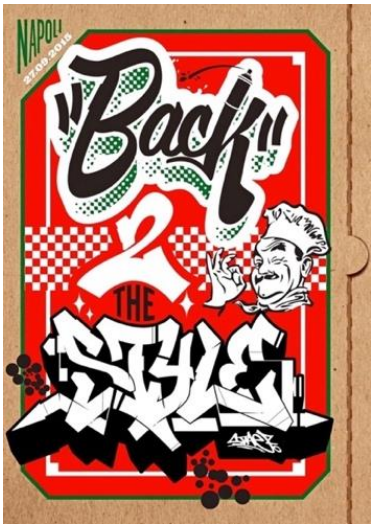

Şekil 27. Sticker grafiti örneği

3.6.4. Poster (Afiş) Grafiti

Poster veya Afiş, "bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı, ası" (TDK) şeklinde tanımlanmaktadır. Genelde büyük boyutlu olarak tasarlanıp, yüksek gramajlı kuşe kağıtlara el ile veya bilgisayar ile çizimi yapıldıktan sonra görülme oranı fazla olan bir yere asılması veya özel yapıştırıcı kullanılarak yapıştırılması suretiyle uygulanan çalışmalardır. Kullanım alanının genişlemesi, hippi kültürü ile birlikte başlamış olan posterler siyasi ve sanatsal amaçlar doğrultusunda kullanılabilecek en uygun grafiti çeşididir. Kullanımdaki hız ve pratiklik, sanat ve siyaset için seçilmesindeki en önemli noktadır (Karaaslan, 2008).

Poster sanatı 19. yüzyılda iki önemli unsurun bir araya gelmesi ile oluşmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru renkli baskı yapılabilme olanağı doğmuştur. İlk etapta küçük boyutlu olarak çalışılmaya başlanan posterler kitap resimleri, basın bültenleri ve sonrasında modern sanat anlayışıyla birlikte kendi estetiğini oluşturmuştur. Posterin temel kavramı kısa ve çarpıcı bir metnin sade bir resim ile birlikte sunumudur. Manet, Gavarni, Daumier, Toulose Lautrec gibi sanatçılar posterin gelişimine önemli katkılar sunmuştur (URL-3).

Şekil 28. Poster grafiti örneği3.6.5. Mural Grafiti

Mural, ‘duvarlarda yetişen’ veya ‘duvar üzerinde olan’ manasına gelen Fransızca bir terimdir. ‘Duvar’ anlamına gelen ‘mur’ teriminden türemiştir. Mural terimi büyük boyutlu bir duvar yüzeyine yapılan veya duvara monte etmek üzere bir beze ya da panoya yapılmış sanat eserlerini tanımlamak için kullanılmaktadır (Keser, 2009). Mural grafitinin üç boyutlu olarak da yapılabilmesi, binanın mekânsal anlamını baştan sona değiştirebilmektedir (Aral, 2018). Uygulamada birçok teknik bulunmakta fakat en çok su bazlı boya tekniği kullanılmaktadır. Uygulama öncesi eskiz çizilerek, taslağın sınırları belirlenerek, altlık kullanılarak uygulanabilir veya tamamen doğaçlama olarak, yani ön hazırlık yapılmadan hafızada tasarlanan görseli duvara uygulama yöntemi de tercih edilebilmektedir. Grafitinin en ilgi çekici türlerinden biridir (Cansız, 2012).

Leonardo Da Vinci ve Michelangelo Buonarroti gibi üstatların da arasında olduğu birçok sanatçının gözde tekniği olan muralizmin gelişimi Meksika devriminden sonra 1920’li 30’lu yıllarda başlamıştır. Mural grafitinin modern sanattaki popülerliği ise Meksika duvar sanatı üçlüsü olarak tanınan, Diego Rivera, David Alfaro Siqueiros ve Clemente Orozco öncülüğünde başlamıştır (Arıklı, 1975, s. 226’dan Aktaran: Aral, 2018, s. 62).

Şekil 29. Mural grafiti örneği

Mural grafitinin Latin Amerika'dan diğer bölgelere yayılması 1960'lı yılların sonunda gerçekleşmiştir. ABD'de Afro Amerikalı Bill Walker isimli bir sanatçının öncülüğünde yaşam şartlarının ve kurtuluş mücadelelerinin resmedildiği bir tür olarak yaşamına başlayan mural grafiti günümüzde hala devam etmektedir (Bal, 2014, s. 24).

3.6.6. Mozaik Grafiti (Pixel Art)

Tarihi çok eskilere dayanan mozaik grafiti, küçük boyutlardaki ve farklı renklerdeki cam, seramik, taş gibi malzemelerin bir araya getirilip yapıştırılması suretiyle oluşturulmaktadır. Genelde dekoratif amaçlı kullanılmaktadır (Kızılkan, 2016). Mozaik grafitinin önde gelen ismi Invader Fransız bir sokak sanatçısıdır. Kullandığı takma adını 1978'de arcade oyunu "Space Invaders"den almıştır. 2020'nin sonlarından itibaren çalışmaları 33 ülke 79 şehirde görülebilmektedir. Bu çalışmaların görülebilmesi için çalışmaların bulunduğu konumlara kılavuz kitaplar ve haritalar yayımlanmaktadır (URL-8).

Mozaik grafitinin abstract tekniği olarak çalışmaların yanında sokaklarda illegal örnekleri de fazlaca bulunmaktadır. Tipografik çalışmalar genelde legal olarak uygulanırken, karakter veya figürler ise daha uygulamadan önce hazır hale getirilip hızlı bir şekilde illegal olarak uygulanmaktadır (Yiğiter, 2020).

Şekil 30. Mozaik grafiti örneği

3.6.7. Light (Işık) Grafiti

İlk olarak 1800'lü yılların sonlarında ortaya çıkmıştır. Etimolojik olarak fotoğraf, Yunanca sözcük olan "phos" (ışık) ve "grafit" (kalem, boya fırçası) veya grafik kelimesinden gelmekte ve "ışıkla çizim" anlamını taşımaktadır (Yılmaz, 2019).

Işık boyama tekniğini araştıran ilk sanatçı, avangart fotoğrafçılığıyla tanınan Man Ray'dır. Işık çizimi, kinetik ışık boyama ve ışık boyama olarak üç genel kategoriye ayrılmaktadır. Işık çizimi, kamera tarafından ışığın kaynağının görülebildiği, uzun pozlama esnasında sanatçının bu ışık kaynağını bir kadraja sığdırmak için tasarımlarını çizdiği veya oluşturduğu yerdir. Kinetik ışık boyama ise fotoğraf makinesinin kendisi çerçeve içinde renk ve tasarım oluşturmak için uzun bir pozlama esnasında hareket ettirilirken genellikle sabit kalır. Işık boyama da uzun pozlanmış bir fotoğraf çekimi esnasında sanatçının, sahnenin parçalarını seçici olarak aydınlatmak için elde ışık kaynaklarını kullandığı yerdir (URL-10).

Şekil 31. Işık grafiti örneği

Işık grafiti yapabilmek için gerekli en temel ekipman enstantane[5] hızını kontrol eden bir kameranızın olmasıdır. Birçok DSLR ve bazı bas çek fotoğraf makineleri buna izin vermekle birlikte, kameranın deklanşör önceliği özelliğinin de olması gerekmektedir (Peterson, 2021). İstenilen yerde yapılabilme olanağı sunan ışık grafiti, geçici olması sebebi ile yasal olarak tanımlanmıştır. Kübizm akımının önde gelen sanatçılarından Pablo Picasso da ışık boyama tekniğini kullanarak grafiti çalışmaları gerçekleştirmiştir (Yılmaz, 2019). Işık grafiti, sprey boya yerine teknolojik gelişmelerin ışığında oluşmuş bir grafiti çeşididir. Işık grafiti çalışmaları için bir duvar veya düz bir yüzeye ihtiyaç olmaz çünkü havaya veya boşluğa yazı ve istenilen simgeler, resimler yapılabilmektedir.

3.6.8. 3D Grafiti

Çizimi yapılacak olan görselin perspektif, renk perspektifi, ışık ve gölge kurallarına riayet edilerek derinlik, yükseklik ve genişliğinin olması halidir. Genelde her yönden üç boyutlu algılanabilecek şekilde uygulamalar yapılmakta ama bazı çizimlerin sadece belli açılardan bakıldığında üç boyutlu görüntüsü algılanabilmektedir. Grafiti çeşitlerinden en zor ve meşakkatli olanıdır. Daha çok profesyonel sanatçılar tarafından icra edilmektedir. Profesyonel olarak üç boyutlu çizimleri ile dünyaya ün salmış sanatçılar bulunmaktadır. Bunlara Sıktı Doğan, Jeaze, Odeith, Delta, Zedz, Daim, Loomit, Shadowoner, Mr Magic, Seak, Neck, Hownosm gibi sanatçılar örnek olarak gösterilebilir.

[5] **Enstantane:** "Fotoğrafçılıkta diyaframdan geçen ışınların ne kadar süreyle sensörde kalacağını kontrol eden sisteme denilmektedir"(URL-16).

Şekil 32. Odeith'e ait 3D grafiti örneği

3.6.9. İllüstrasyon Grafiti

İllüstrasyon Fransızca kökenli olup, gözün gördüğü herhangi bir şeyin hayal gücü ile birleştirilerek veya abartılarak çizilmesidir. Mağara resimleri tarihteki ilk illüstrasyon grafiti örnekleri olarak gösterilebilir. Zaman içerisinde teknolojik gelişmelerin büyük desteğini alarak yoluna devam etmektedir. Günümüzde hayali dünyaların yaratıldığı, gösterişli mesajların iletiminde kullanılan bir sanat halini almıştır. İllüstrasyonda sanatçının hayal dünyası ne kadar geniş ise ortaya çıkacak eserin tahmini de o kadar güç olmaktadır (URL-11). Grafiti ve illüstrasyon ayrışmadan önce ikisinin tek çatı altında ve grafitinin bir parçası olduğu, mağara duvarlarındaki betimlemelere bakarak söylenebilir. İlk çağlardaki hayvan betimlemelerinden, modern olarak ilk grafiti örnekleri arasında gösterilen "Killroy was here" örneğine kadar grafiti örneklerinde grafitilerin illüstrasyonlar ile iç içe olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 33. Banksy'e ait "No Ball Games" isimli illüstrasyonu

Çizimi elle veya dijital ortamlarda yapılabilen illüstrasyonun sayılamayacak kadar fazla çeşidi bulunmaktadır. Fotoğrafın iletilmesi gereken mesajı yeterli düzeyde iletemediği durumlarda, amaca uygun mesajı iletmekte kullanılmaktadır (Ambrose & Harris, 2019, s. 113). Toplumların ırksal, dilsel ve kültürel farklılıklarına rağmen, grafik sanatları çatısı altında yer alan illüstrasyon ile oluşturulan görsel anlatım, başka bir yardımcıya ihtiyaç duymadan toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişimi ve alışverişi sağlayan önemli etkenlerden biri olmuştur (Tuna, 1997). Ayrım yapmadan tüm kesimleri kapsaması da illüstrasyonun evrensellik özelliğine sahip olduğunun göstergesi niteliğindedir. Evrensellik göstergesinin bir diğer örneği de dünyanın farklı yerlerinde ortaya çıkarılan mağara resimlerindeki betimlemelerin benzerliğidir.

3.6.10. Soyut Grafiti (Abstract)

Süzen (2018) soyut sanatı söyle açıklamaktadır;

> Yeni ve özgün bir biçim arayışıdır. Biçim vermenin objesi, ruhsal olan ben dünyasıdır ve dış dünya, optik dünya ile hiçbir ilintisi yoktur. Soyut resim mekân düşüncesini ve figürü reddetmiştir. Soyut Sanat: Soyut ifadecilik, Abstre ya da nonfigüratif (figürsüz), doğa görüntüleri olmayan bir akımdır (s. 24).

Soyut grafiti de renk ve biçim ile ilgili bir sınırlama bulunmamakla birlikte 2000'li yıllardan sonra popüler olmaya başlamıştır. Grafiti sanatında sıçrama efektleri, patlatma, akma ile oluşturulan tarzlar ile uygulanmaktadır. Kaligrafik yazılarda da gerçekleştirilmektedir. Abstract grafiti çeşidi ile grafitide MadC ve Smash gibi ünlü sanatçılar çalışmışlar ve çok iyi eserler ortaya çıkarmışlardır (Karakiraz, 2019).

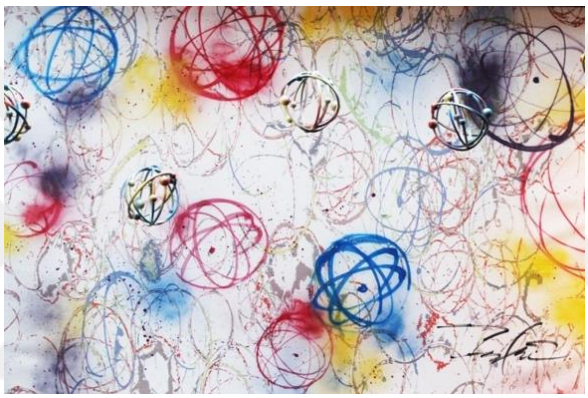
Şekil 34. Soyut grafiti örneği

3.7. GRAFFİTİ SANATINDA POPÜLER SANATÇILAR

Bu başlık altında grafiti sanatında ün kazanmış yerli ve yabancı sanatçılar kronolojik sıra ile sunulmuştur.

3.7.1. Leonard Hilton Mcgur (FUTURA) - (1955)

New York doğumlu olan 'Futura' veya 'Furura 2000' takma isimli Leonard Hilton McGur soyut grafiti ile tanımıştır. Henüz 15 yaşında bir lise öğrencisiyken 1970'lerin başlarında metro vagonlarına grafiti yaparak bu sanata başlamıştır. Kısa zamanda kendine has resimsel soyut bir üslup geliştirmiştir. Geliştirdiği bu üslup ile tüm bir vagonu boyayan ilk grafiti sanatçısı olmuştur (Gökova, 2020).

Şekil 35. Futura – Futura 2000 soyut grafiti çalışması

1970 ve 80'li yıllarda grafiti sanatçıları genelde kaligrafik çalışmalara ağırlık verirken Futura soyut tarzı ile grafitiye farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. 1980'li yıllarda tuval üzerine uygulamalar gerçekleştiren sanatçının eserleri Keith Harring, Jean-Michel Basquiat ve Kenny Scharf gibi sanatçılar ile birlikte sergilenmiştir. 1980'li yılların başında Punk grubu Clash ile çalışmaya başlamış, 1981 yılındaki Avrupa turnesinde sahnenin fonunu boyamış, 'This is Radio Clash' isimli singlelarının plak kapağını tasarlamıştır. 1982'de 'Combat Rock' albümü için kapakta bulunan notları ve şarkı sözlerini el yazısı ile yazdığı bir tasarım yapmıştır. Son on yılda işleri en fazla sergilenen grafiti sanatçılarından biridir. Ürün tasarımına da el atan Futura; Nike, Recon ve Medicom Toy gibi şirketlerle çalışmıştır. Futura Laboratories markası için giyim ürünleri tasarlamaya devam etmektedir (Mcgurr, 2014).

3.7.2. Bedri Baykam (1957)

Yeni dışavurumculuk akımının öncülerinden olan ve tanınmasında önemli rol oynayan Bedri Baykam, 1987 yılına kadar Amerika'da ikamet etmiş ve bu süre zarfında California Collage Art and Crafts'da sinema ve resim eğitimi almıştır (Teker, 2012, s. 88). 1980'li yılların başından beri pek çok kısa filmi yönetmiş ve çeşitli uzun metrajlı filmlerde oyuncu olarak rol almıştır. 40 yıllık sanat serüvenini içeren retrospektif sergisi İstanbul'da 1999 yılında açılmıştır. ABD'li yönetmen Stefan R. Svetiev'in "This Has Been Done Before" adlı filmi, sanatçının tüm kariyerini ve siyasi yaşamını ele alan bir belgesel olarak aynı süreçte tamamlanmıştır. Ayrıca Bedri Baykam'ın tüm dönemlerinin bir arada olduğu 480 sayfalık "I'm Nothing But I'm Everything" isimli yayınlamış geniş bir monografisi bulunmaktadır (URL-15).

Bedri Baykam grafiti çalışmalarına 1980'lerde 'Meet Bedri the Turk' duvar yazısı ile başlamıştır. Amerika'da bulunduğu bu dönemde Türklere karşı yapılan ırkçı söylemlere ve davranışlara bir tepki olarak New York'un birçok farklı yerine yukarıda tırnak içerisinde belirtilen grafitiyi yazmıştır (Şekil 36) (Gerçek, 2019, s. 75). Kendine has yorumuyla grafiti; "karanlığa atılmış bir kurşun gibidir. Bir umuttur, canlı kalmış olmanın izidir. Grafiti bir sokak çığlığıdır. Bir slogan, bir başlık, bir iğnelemedir. Sokaktan gelip geçene bırakılan bir zarf, bir izdir" (Baykam, 2016, s. 75).

Şekil 36. Bedri Baykam, 'Meet Bedri the Turk' duvar yazısı,1984, New York, Amerika.

3.7.3. Keith Haring (1958 - 1990)

Babası bir karikatürist olan sanatçı 1958 yılında Pennsylvania'da doğup Kutztown'da büyümüştür. 1976-78 yıllarında Pittsburgh'taki "The Ivy School of Professional Art'ta" (Profesyonel Görsel Sanatlar Okulu) sanat ticareti okumuştur. Kısa bir zaman sonra güzel sanatlara yönelmiştir (URL-7). 1980'li yıllarda çalışmalarını New York

sokak kültürüne yansıtmıştır. Kariyerine alt geçitlere çizdiği grafiti çalışmaları ile başlamış ve bu çizimleri tebeşir ile gerçekleştirmiştir (Büşra, 2015). Uyguladığı grafiti çalışmaları "Tseng Kwong Chi" isimli bir fotoğrafçı sayesinde ünlenmiştir (URL-7). "The Radiant Baby" (emekleyen bebek simgesi) kendisini hatırlatan bir simge haline gelmiştir. Dünya'nın farklı yerlerinde çalışmaları sergilenen sanatçı, başta 1984'te Avusturalya'yı ziyaret ederek kendisine has tarzıyla Melbourne'da duvar resimleri yapmaya başlamıştır. İlk bakışta dikkat çeken çalışmaları her çeşit ticari ürün üzerinde kullanılmıştır (Büşra, 2015).

Şekil 37. Eğlenceli çizimli Keith Haring grafiti örneği

3.7.4. Jean Michael Basquiat (1960 - 1988)

Jean Michel Basquiat kısa yaşamında kültür figürü, pop ikonu, grafiti sanatçısı, müzisyen ve neo-ekspresyonist ressamdı. 1970'lerde Manhattan'da "Samo" mahlasıyla grafitiler yapması ünlenmesine kapı aralamış ve "Grey" isimli bir rock grubu kurmuştur. 1986 yılında New York Times dergisinin kapağında yer almıştır (Bayram, 2017).

Şekil 38. Jean Michel Basquiat kendi portre karikatürü

Dünya çapında popülerliğe sahip olan ilk Afroamerikan ressam olan Baquiat; önce 1976 yılında Manhatta sokaklarında "Samo" mahlasıyla grafitiler yaparak o bölgede popüler olmuştur. 1979 yılında mahlasını "Samo is dead" (Samo öldü) olarak yazıp, kurulan grubun dağıldığını duyurmuştur. Daha sonra ise dışavurumcu akım içerisine dahil olmuştur. Grafitilerinde canlı renkleri kullanarak insana ait olanın bozuluşunu karikatürize ederek çalışmalar yapmasına karşın, Picasso'yu taklit etmek ile suçlanmıştır (Büşra, 2015). Yazı ve resim sentezinden oluşan dışavurumcu galeri çalışmaları büyük beğeni toplamıştır. Akut karışık ilaç zehirlenmesi nedeniyle yaşamı 27 yaşında son bulmuştur (Basquiat, 2013).

3.7.5. Dean Zeus Colman (Zeus) - (1968)

İngiliz asıllı olan Zeus, Chelsea sanat kolejinden eğitim almış, lisans tamamlama eğitimini heykel üzerine yapmıştır. İlk etapta bir writer olarak ünlenmiştir. Kent kültüründen esinlenerek hareketli ve deneysel kompozisyonlar ile grafitiyi yeniden tanımlayarak üç boyutlu grafitinin öncülerinden olmuştur. Bunun yanında logo uygulamaları da yapmıştır. Çalışmaları grafiti, tipografi, güzel sanatlar ve heykel sanatının özgün bir sentezidir (Gökova, 2020).

Şekil 39. Dean Zeus Colman 3D grafiti örneği

Sanatını üç boyutlu hale getirerek hafif ahşap levhalardan grafiti heykeller yaratmıştır. Sonraki on yılda Zeus'a olan ilgi yoğunlaşmıştır. The Face dergisi tarafından 3D grafiti öncüsü olarak tanımlanmış ve çalışmaları, StreetStyle sergisinin bir parçası olarak Victoria & Albert müzesi de dâhil olmak üzere Birleşik Krallık'taki çeşitli mekânlarda yayınlanmıştır (Zeus, 2012).

3.7.6. Fernando Carlo (Cope 2) - (1968)

Hip hop kültürünün Kâbe'si olarak nitelendirilen Güney Bronx bölgesinin efsanevi grafiti sanatçısı olarak tanınmaktadır. Porto Riko asıllı Cope 2, grafitiye 1978 yılında kuzeninden ilham alarak başlamıştır. Kısa süre sonunda en yakın arkadaşı Kope, ona "Cope 2" mahlasını uygun görmüştür. 1982 yılında oluşturduğu KD (Kids Destroy) adlı grup "Kings of the 4 line" (4. Hattın Kralları) olarak dillendirilmeye başlanmasından sonra grubun adı "King Destroy" olarak revize edilmiştir (Carlo, 2014).

Bronx metro ve sokaklarında kendisini geliştirerek New York'un en üretken ve efsanevi grafiti sanatçıları arasında yer bulan Cope 2, otuz yıldan fazla bir süredir sokaklarda grafiti çalışmaları yapmayı sürdürmektedir. Cope 2'ye has "Buble Style" harfleri dünya çapında tanınmasını sağlamış, günümüzde bu tarzı popüler olsa da karmaşık grafiti tarzı olan "Wild Style"ı da ustalıkla uygulamayı başarmıştır. 1990'lı yılların başlarından itibaren diğer sanatçılar gibi izinli grafiti uygulamaları gerçekleştirerek işini daha az stresli ortamlarda yapmayı amaçlamış ve ismini yaymaya devam etmiştir (Carlo, 2014).

Şekil 40. Cope 2 tarafından yapılmış Buble Style grafiti örneği

3.7.7. Space Invaders (1969)

Kendini özgür bir sanatçı olarak tanımlayan Invader, kullandığı takma adı 1970'li yılların popüler atari oyunlarından biri olan "Space Invaders" (Uzay İstilacıları) adlı oyundan almıştır. Güzel Sanatlar ve Sorbone Üniversitesi'nde öğrenim görmüştür. Çalışmalarını da yine bu oyunların kaba piksellerinden yola çıkarak mozaik bir biçimde şekillendirmekte ve buna uygun olarak da seramik malzeme kullanarak gerçekleştirmektedir. Kim olduğu hala gizemini korumaktadır (Gökova, 2020).

Şekil 41. Invader'in ejderha heykeli ile karşılıklı yaptığı çalışması

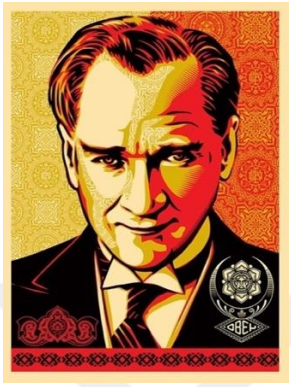
1988 yılından itibaren "Space Invader" projesini geliştiren sanatçı Paris'ten başlayarak dünyanın birçok şehrinde belirlediği yerlere (kendi tanımı ile "sinirsel noktalar") çalışmalarını monte etmektedir. İlk etapta bu filmlerdeki karakterleri kullanarak yola çıkan sanatçı, daha sonra özgün karakter oluşturmuştur. Sanatçı önce keşif yaparak çalışmaları monte edeceği yerleri ve çalışma sayısını belirledikten sonra uygulama aşamasına geçmektedir. Amacının sürekli ve huzursuzca yeni yerler istila ederek, dünyadaki istila alanları puanını arttırmak olduğunu ifade etmektedir. Politik bir amacının olmadığını söyleyen sanatçı daha çok sanatsal deneyimin içerisinde yer almayı önemsediğini dile getirmektedir. Grafitinin ruhuna uygun bir amaçla sanatı müze ve kapalı mekânların dışına sokağa çıkarmayı, özgürleştirmeyi, insanları şaşırtmayı ve hafızalarda iz bırakmayı sevdiğini ifade etmektedir (Invader, 2014).

3.7.8. Frank Shepard Fairey (OBEY) - (1970)

1970 Güney Carollina doğumlu olan Frank Shepard Fairey sokak sanatçısı, grafik tasarımcısı, aktivist, illüstratör ve Obey Giyim'in kurucusudur. Rhode Island Tasarım Okulu'nda okumuştur ve illüstrasyon bölümünden lisans derecesi ile mezun olmuştur (URL-4). Yirminci yüzyılın çıkartma grafiti çeşidini yayan ilk grafiti sanatçısıdır. Sanatçı ilk çalışmalarını Andri Greg'in kontrastlı fotoğrafı ile gerçekleştirmiş ve bu çalışmasını da "fenomenoloji deneyi" olarak tanımlamıştır (Pashayeva, 2018).

1989 yılında Rus boksör Andre'nin portresinden yararlanarak bir karakter yaratmıştır (Ayral, 2014, s. 13). 'İtaat et' cümlesiyle Andre'nin portresini birleştirip sticker (çıkartma),

poster ve duvar çalışmalarında kullanmıştır. Bu çalışmalarından sonra sanatçı, Obey takma ismini kullanmıştır. Obama'nın seçim kampanyasında kullanılan portresine (umut) kendine özgü tasarımını yaparak tartışmalara yol açmış ve bu çalışmasıyla popüler olmuştur. Ayrıca Mustafa Kemal ATATÜRK'ün de portresini Bant dergisi kapağı için tasarlamıştır (Gökova, 2020).

Şekil 42. Obey'in tasarladığı Mustafa Kemal ATATÜRK portresi

Şekil 43. 2008 ABD başkanlık seçimleri için hazırladığı Obama portresi

3.7.9. Tunç Dindaş (Turbo) – (1971)

Grafiti ile tanışması 1984 yılında *Beat Street* filmi ile gerçekleşmiştir. Bu sırada 13 yaşında olan Turbo, o dönemde bulunması güç olan sprey boyalar ile sokaklara ismini yazarak grafiti sanatına başlamıştır. Hip hop, cd ve plak kapaklarında bulunan grafitileri anlamaya ve çizmeye çalışarak, bunu gündelik yaşamın olumsuzluklarından sıyrılmak için kullanmıştır. Grafitinin kişinin kendini daha açık bir şekilde ifade edebilmesinin yanında izinsiz yapılmasından kaynaklanan adrenalin yüksekliğinin de bir bağımlılık yarattığını ifade etmektedir. Duvarları boş ve renksiz görmekten hoşlanmayan Turbo, yaşadığı şehirde grafitiyi ‘’ben de varım’’ diyebilmenin bir yolu olarak görmekte ve geçtiği yerlere kendinden bir işaret bırakmaktadır. Renk zıtlıkları ile gri duvarlarda ilgi çeken uygulamaları, kentin hızlı ve zorlu temposunu *wild style'*a yakın harflerle hissettirmeye çalışmaktadır (Ayral, 2014).

Şekil 44. Tunç Dindaş "Turbo"nun grafiti uygulama örneği

Turbo ekip olarak da çalışmalar yapmakta ve crew olarak S2K (Shot 2 Kill) etiketini kullanmaktadır. Bunun yanında ekibinde birçok farklı ülkeden grafitistler bulunmaktadır (Cansoylu, 2016, Aktaran: Yiğiter, 2020, s. 45). Turbo'nun grafiti stili daha çok marker kalem ile yazılmış bir etiketinin(tag) büyütülerek kaligrafik form haline getirilmiş şekli diye tanımlanabilir (Yiğiter, 2020). Sprey boya bulunmadığı zamanlarda eskiz çalışmalarını deftere yapmaktadır. Bir yıl süresince şehrin duvarlarına tek başına grafiti çalışmaları uygulayan Turbo tüm İstanbul'a tag atmıştır. Sergiler açmakta ve Türk grafiti örneklerinin de bulunduğu grafiti ile ilgili 2009 yılında yazdığı iki adet (Street soul Grafiti from Turkey ve Turkish Grafiti Volume 1) kitap bulunmaktadır (Pashayeva, 2018). Turbo'nun çalışmaları modaya uygun olduğu ve genç tüketici kitlesine hitap ettiği için Samsung, Bellona ve Coca-Cola gibi büyük firmalara projeler hazırlamıştır (URL-2).

3.7.10. Banksy (1974)

1974 Bristol doğumlu olan Banksy 80'li yılların sonunda İngiltere'de duvar resimleri yapmaya başlamıştır. Bir grafiti sanatçısı olarak hızla dünya çapında popülarite kazanan Banksy zaman kaybetmeden uyguladığı etkili ve yaratıcı desenlerini şablon grafitilere dönüştürmüştür (Selvi & Koca, 2016). Banksy takma adı ve eserlerinde kullandığı imzasıdır. İngilizce tam karşılığı olamayan sözcüğün *yasaklanmak, men etmek* anlamlarına gelen ban kelimesinden türetildiği tahmin edilmektedir. Öncelikle bir grafiti sokak sanatçısı olmakla birlikte ressam, yönetmen, aktivist, yazar hatta küratör olarak da bilinmektedir (Güneş, 2009, s. 5, Aktaran: Selvi & Koca, 2016, s. 279).

Başta İngiltere olmak üzere dünyanın çeşitli noktalarında gerçekleştirdiği grafitilerle adını duyurmayı başaran sanatçı savaş karşıtı, çevreci, havyan haklarını savunan ve tüketim çılgınlığına eleştirel bakış açısıyla çalışmalar gerçekleştirmiştir. Dünyanın en büyük

hapishanesi olarak nitelendirdiği Filistin'de İsrail-Filistin duvarına kendine özgü dokuz adet grafiti yapmıştır. Çalışmalarını Tate Modern, Metropolitan Museum of Art, Louvre gibi ünlü sanat galerilerine gizlice asıp sergilemiş, The Simpsons için ise kapitalizm eleştirisi barındıran bir giriş hazırlamıştır (Büşra, 2015).

Şekil 45. Banksy, Gazze duvarındaki grafiti çalışması, 2005

Banksy'nin ifadesi ile sokak; zengin, yoksul, genç, yaşlı, sanat duyarlılığı olan veya olmayan tüm kesimlerin dikkatini çeken, böylece bu kesimleri bir araya getiren bir sanat alanına dönüşmüştür. Banksy duvar resimleri ile özellikle kentlilerin duygularına hitap etmiştir (Banksy, 2005).

3.7.11. Tayfun Pekdemir (Zest)

İstanbul doğumlu olan Tayfun Pekdemir lise yıllarında aktif olarak tren ve duvarlara grafitiler yapmıştır. Zest olarak tanınan Pekdemir, 2015 yılında Grafik Tasarım eğitimini tamamlamıştır. Yurt içi ve yurt dışında sergiler açarak küresel projeler, ajanslar, editoryal çizimler ve çocuk kitapları gibi birçok farklı kategorilerde çalışmalara imza atmıştır (URL-14).

Şekil 46. Tayfun Pekdemir (Zest) grafiti örneği

'The Land of New Football' isimli kampanya kapsamında Haein Kim ve Tayfun Pekdemir'in oluşturdukları Posterler beş farklı ülkede sergilenerek izleyici ile buluşmuştur. Çizimler, sporcuların oyunları istedikleri gibi oynayarak, oyun çeşitliliğini ve deneysel oyun tarzlarını teşvik etmek amacı ile tasarlanmıştır (URL-13).

3.8. PEDAGOJİK OLARAK A/R/TOGRAFİ

Sanat temelli eğitim araştırmalarından olan a/r/tografi "benzersiz bir eğitim ve sanat uygulaması temelli bir metodolojiyi temsil etmektedir" (Keser & Narin, 2017, s. 195). A/r/tografi araştırmalar için yöntembilim olmasının yanı sıra pedagojik bir strateji olarak da karşımıza çıkmakta ve özellikle sanatçı/araştırmacı/öğretmen rolleri arasındaki ilişkiler üzerine odaklanmaktadır (Bishop, 2012). Bu anlamda a/r/tografi pedagojik sonuçları olan, otobiyografik keşiflere izin vererek tüm süreci sorgulayabilen, yaşayan sorgulamalara imkân tanımaktadır (Dağlıoğlu, 2021). A/r/tografide süreç odaklı eğitsel ve sanatsal sorgulama ile bilgi ve anlam üreten durumlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca a/r/tografiye göre anlam canlıdır, devamlı hareket halinde büyür ve farklılaşır (Narin & Keser, 2017, s. 201).

Irwin (2004)'e göre "a/r/tografi; bir yaşam yazma, yaşam oluşturma deneyimi, diğer bir deyişle sanat, araştırma ve eğitimin yaşayan bir uygulamasıdır" (s. 34, Aktaran: Güneş, 2018, s. 22). A/r/tografide metin yazma ve sanat yapma yani görselleştirme bütünleşik bir yapıdadır (Springgay, Irwin, & Kind, 2005, s. 899). "A/r/tograflar yazma, sanat yapma ve anlamları ortaklaşa üretir. Böylece metin, araştırma ve görüntü arasında ortaya çıkan gerilimler, görülmeyeni ve bilinmeyeni şekillendirir" (Güneş, 2018, s. 32). A/t/ografi kavramının sahip olduğu üç farklı çalışma alanı, yani sanat yapan/araştırma yapan/öğreten bir bireyin üç farklı rolünün bir arada olduğu, birbiri ile olan ilişkilerinin derinliğini ifade

etmektedir (Keser & Narin, 2017). Diğer bir deyişle sanat üretme, araştırma ve öğretmenin birbiriyle örüldüğü yaşayan bir sorgulamadır (Güneş, 2018).

Yaşayan sorgulama, a/r/tografinin önemli ve ayrı düşünülemeyen bir bölümünü oluşturmaktadır (Darts, 2004, s. 77). Springgray (2004)'a göre yaşayan sorgulama olarak a/r/t, varsayımlar ve yaşadığımız dünya üzerine temellendirilerek kişinin kendi kendini aktif bir şekilde biçimlendiren araçtır (s. 47-48). "Yaşayan sorgulama, görsel sanatlar eğitiminin bilişsel bir modele evrilmesinde önemli bir araçtır. Çünkü yaşayan sorgulama öğrencilere deneyimler ve yaşam yazma aracılığı ile yeni anlamlar çıkartmaya ve sorgulamaya olanak tanır" (Güneş, 2018, s. 32).

Leggo (2008)'ya göre yaşam yazma (kişisel tarih) ile;

> Hayat hikayelerimizi söyleriz ve samimi şekilde kendi kendimizi açığa çıkarırız. Yaşanmış hikayelerimizi yazma, hayat hikayelerimizi dönüştürme ve daha fazla arttırmak için olasılıklar yaratma amacıyla kelimelerin gücüne duyduğumuz inançla ve daha güvenle ilerleriz… Biz kendi bireyselliğimizle yaşadığımız için kişisel bir şekilde yazmaya ihtiyaç duyarız ve bizim kişisel yaşamımız daima profesyonel, akademik, yönetici, sosyal, sanatsal ve siyasal gibi yaşamın diğer yolları ile örülüdür (s. 3-4-5).

Sanatçılar/araştırmacılar/öğretmenler olarak kendi sorgulama, uygulama ve yaratıcı metinlerini betimleyen a/r/tograflar, rol, otobiyografi, yansıtma, derin düşünce yazısı, hikâye anlatımı, anı kaydı ve yorum aracılığıyla kendi yaşam uygulamalarını paylaşırlar (Springgay, Irwin, & Kind, 2005, s. 903).

A/r/tografi görsel ve yazınsal anlamlar üretme, bilme, keşfetme ve sorgulama yapmada yaşayan sorgulama ve mecazı sıklıkla kullanmaktadır. "Yazınsal bir araç olarak sosyal bilim yazmanın bel kemiği olan mecaz, karşılaştırma ya da benzetme yoluyla bir şeyi başka bir yönden deneyimleme ve anlamadır" (Richardson, 2000a, s. 926). İlk olarak söz sanatında ortaya çıkaran mecaz (metafor) sanatta da bir anlatı aracı olarak yer almaktadır. Mecazlar farklı görüş açıları ve anlayışlar geliştirmemiz için bizlere fırsat tanımaktadır (Güneş, 2018, s. 28). Mecazın temel doğası, belirlenen soyut ilişkileri çözümlemek için somut bir imgenin unsurlarını kullanmaktır (Beck, 1978, s. 83). Farklı bir deyişle "soyut kavramları görünür kılma, onları görünür hale getirme"dir (Burke, 2003, s. 65). "Eğitimde de bir öğretim yöntemi olarak karşımıza çıkan mecaz kullanımı ile bir kavram başka bir kavramla açıklanarak duyuların harekete geçirilmesi sağlanabilmektedir" (Güneş, 2018, s. 31). Patton (2018)'un da ifade ettiği gibi "güçlü bir metafor ile tek bir ibarede çok fazla anlam ifade edilebilir" (s. 505).

A/r/tografinin hem araştırma yöntemi hem de pedagojik bir strateji olarak kullanıldığı araştırmada Görsel Sanatlar dersinde grafiti uygulamaları için araştırma, bilme ve keşfetme yolları olarak yaşayan sorgulama ve mecaz kullanılmıştır. Çalışmada yaşayan sorgulama ve mecaz kullanılmasının amacı, görsel/metinsel ve yaşam deneyimleri vasıtasıyla farklı bakış açıları yakalamak, soyut ve somut arasında bir köprü görevi görerek yeni görüşler elde edilmesini sağlamaktır.

3.9. SANAT EĞİTİMİ

Sanatın kökenine baktığımızda sanatın çalışma eyleminden, içsel dürtülerden, büyüden ve dinden, oyundan, rastlantıdan ve birden çok verinin analizinden doğduğu gibi farklı teorilerle karşılaşmaktayız. İlk insanların kirli ellerini mağara duvarlarına sürerek orada iz bırakan ilk ressam olması veya insanların birbirleri arasındaki zorunlu ilişkiden özellikle mimik, pandomim ve dram gibi örnekler sanatların kaynakları arasında gösterilebilir (Güllülü, 1994). Vural (2019)'a göre;

> "Dünyadaki toplumlar genel olarak çağdaşlaşma yönünde adımlar atmaya çalışmaktadır. Bireyi, sanat eğitimi ile donatıp insanı özgür kılmak, ruhsal olarak yüceltilmesi ve bireyin ruhsal ihtiyaçlarının doyurularak daha istikrarlı, modern ve hassas bir toplum oluşturma gayreti içinde olmuşlardır. Günümüzde daha duyarlı, istikrarlı, güvenilir ve doğru bir toplum için önem arz eden koşullardan birisi 'sanat eğitimi' dir" (s. 37).

Türkdoğan (1981)'a göre sanat eğitimi, insanların duygu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilme, yeteneklerini ve yaratıcılıklarını estetik bir düzeye ulaştırma gayesiyle yapılan tüm eğitim çabasına içermektedir (s. 12). Özsoy ve Alakuş (2017) da sanat eğitiminin önemini şu şekilde açıklamaktadır:

> Her bir bireyin yaratıcılığını ortaya çıkaran, sanatsal yetenek, meleke ve becerilerini geliştiren, özgür ve eleştirel düşünmesini kolaylaştıran, estetik duyarlılık kazandıran, insan hak ve özgürlüklerine saygıyı öğreten, görev ve sorumluluk bilinci kazandıran, evrenselleşmiş kültür değerlerine ve mirasına sahip çıkmayı öğreten, görsel okur-yazarlığı geliştiren bir sanat eğitimi, insanların ruhsal sağlığı yerinde, kişilikleri gelişmiş olarak barış ve dostluk içinde, mutlu ve huzurlu bir hayat sürmelerini sağlamalarına yardımcı olacaktır (s. 41).

Görsel sanatlar eğitiminden beklenilen, standart bilgi ve becerilerin bireye aktarılması veya kazandırılması değil, edinilen bilgi ve beceriyi sentezleme yapıp özgün fikirler veya ürünler ortaya çıkarabilme yeteneğinin gelişimi ve ihtiyaç duyulan yerde ve zamanda bu kazanımların kullanılabilmesidir (Gökay, 2019, s. 13). Bir diğer beklenen ise gelişime açık, dinamik, tutarlı, estetik kaygı taşıyan, düzenli, sorgulayan, değerlendirme yapabilen, yaratıcı, üretken ve özgün ürünler ortaya çıkarabilen bireyler yetişmesine katkı sağlamaktadır (Akkurt & Boratav, 2018).

İnsanda bulunan yaratıcılığın iki tane kaynağı bulunmaktadır. İlki yetenek ikincisi ise eğitimdir. Yetenek konusunda günümüzde bilimsel çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Eğitim ise; bireyde yaratıcılığın gelişiminde büyük pay sahibidir (Özkaya, 2007). Bireyde yaratıcılığın gelişiminde Görsel Sanatlar dersinin önemi büyüktür. Sanat dersinin kapsamı sadece sanat eğitimi ile sınırlı kalmayıp, doğa ve insan arasındaki ilişkileri tanıyıp, yaşamdaki zenginliği fark etmede böylece kişisel bütünlüğü ve özgüvenin kazanılmasında elzem bir unsur olduğu söylenebilir (Artut, 2013 Aktaran: Akkurt & Boratav, 2018, s. 58).

Freud'un düşünce biçimine göre "sanatın zamanında ve yerinde kullanılması halinde çocuğun zihinsel sağlığına faydalı olmakla beraber yaşadığı gerilimi de azaltır. Çocuğun sözel olarak ifade etme güçlüğü çektiği olguları sanat aracılığıyla ifade etmesine yardımcı olur" (Gökay, 2019, s. 21). Sanatın bir ulus için önemine değinen Mustafa Kemal ATATÜRK de şu sözlerle vurgu yapmıştır: "Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından birisi kopmuş demektir" ve "Sanat ve sanatçıdan yoksun milletler, öteki milletlerin ayakları altında ezilmeye mahkumdur" (Vural, 2019, s. 39).

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma süreci, çalışma grubu, araştırma ortamı, veri toplama yöntemleri, verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırmacının rolü ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, saptanan problemlere güvenilir çözümler aramak gayesiyle rasyonel olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilmesi sürecidir. Diğer bir deyişle araştırma, bir arama, öğrenme, bilinmeyeni görünür kılma, karanlığa ışık tutma sürecidir (Karasar, 2012, s. 22). Ayrıca yenilikçi paradigmalara göre, kesin sonuçlar yerine bakış açıları geliştirme ve uygulamaya dayalı anlam yaratma sürecidir (Barone & Eisner, 2006).

Bu bağlamda çalışmada; a/r/tografi yöntemi kullanılarak ortaöğretim Görsel Sanatlar dersinde grafiti uygulamalarının öğrenciler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni, öğrencilerin kişisel tarihlerinden yola çıkarak yaşam yazma ve grafiti çalışmaları aracılığıyla yarattıkları anlamları ve uygulama sürecini incelemek amacıyla da sanat temelli eğitim araştırmalarından a/r/tografi yöntemi kullanılmıştır.

4.1.1. Nitel Araştırma ve Eylem Araştırması

Nitel araştırmanın herkes tarafından kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni ise nitel araştırmanın bir çatı kavram olması ve bu çatı altında bulunan birçok kavramın farklı disiplinler ile yakından ilişkili olmasıdır. Bir diğer nedeni de araştırma deseni ve analiz teknikleri bakımından benzer yapılara sahip olduğu için genel bir kavram olarak kabul görmesidir. Tüm bu çatı altında bulunan kavramları kapsayan bir tanım yapmak zor olsa da "nitel araştırma" gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanıldığı, algıları ve olayları kendi doğal ortamında realist ve totaliter bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Nitel araştırma, doğal ortamlarda oluşan olay, olgu ya da davranışların nasıl ve neden gerçekleştiğine odaklanarak bilginin doğrudan kaynaktan alınmasına ve zengin betimlemeler yapılmasına izin veren bir yöntemdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2019). Yıldırım ve Şimşek

(2018)'in farklı bir tanımına göre, nitel araştırma teori üretmeyi esas alan bir anlayış ile sosyal olguları, bağlı bulunan çevre içerisinde araştırmayı ve idrak etmeyi ön plana alan bir yaklaşımdır. Teori üretme yaklaşımı da bu alanda araştırmalara yeni bakış açıları kazandırmıştır (s. 41). Nitel araştırma, araştırma süreci içerisinde karşılaşılan yeni durumlar ve bulgular karşısında yeniden şekillendirilebilir esnek bir yaklaşımı gerektirir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 81).

Eylem araştırması bir deney veya ispat zorunluluğu bulunmayan genellikle bir şeyin nasıl yürüdüğünü ortaya çıkarmak, yeni fikirler bulmak, değerlendirmek ve problemi çözmek için gerçekleştirilmektedir (Johnson, 2019, s. 43). Yıldırım ve Şimşek (2018)'e göre, eylem araştırması uygulamada ortaya çıkan problemlerin çözüme kavuşturulması amacıyla sadece uygulayıcının ya da buna eşlik edecek bir araştırmacı ile beraber uygulama süreci çalışmalarını içermektedir. Araştırmada elde edilen sonuçların uygulamaya aktarımını kolaya indirgeyen ve araştırma ile uygulamanın bir çatı altında olmasını sağlayan süreç odaklı araştırma yaklaşımdır. Esnek bir araştırma yaklaşımı olması, araştırmacının veriye yakın olması, süreci yaşaması ve yakından tanıması önemli hususlardandır (s. 74). Ayrıca eylem araştırması, insanların çalıştığı meslek ile ilgili araştırma yapmaları, mesleki değişim ve niteliksel gelişim için sistemli müdahale sürecidir (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019). Bununla birlikte eylem araştırması, topluluğun gelişim sürecinde ve topluluk içerisinde belirlenen sorunlara ve durumlara odaklanarak problemlerin çözümü için kullanılmaktadır (Patton, 2018).

Nitel araştırmada önemle üzerinde durulan araştırmacının katılımcı rolü ve veri toplama aracı olması hali tam anlamıyla eylem araştırmasında görülmektedir. Odaklanılan sorun ile ilgili süreç kendi ortamı içinde uzun zaman çalışılmakta ve sorun ile ilgili datalar toplanmaktadır. Bunun neticesinde sorun ile ilgili gelişim, değişim ve ortamda yer alan bireylerle etkileşimler detaylarıyla birlikte derinlemesine anlaşılabilmektedir. Başka bir deyişle yapılan araştırmanın sonuçları uygulamaya anında aktarılabilmekte ve uygulamada elde edilen neticeler direk araştırılarak yeni neticelere varılabilmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2018). "Bu yönüyle eylem araştırması "katılma", "yansıtma" ve "geliştirme" süreçlerinin üretken bir biçimde işe koşulduğu bir araştırma yaklaşımıdır" (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 74).

4.1.2. Sanat Temelli Eğitim Araştırması ve A/r/tografi

Chilton (2014)'e göre, aklı ve duyguları harekete geçiren sanat temelli araştırma (ABR), daha farklı bakış açılarından bakabilmeye, yaratıcı sanat terapilerine katkılar sunarak gelişimine yardımı olan bir araştırma yöntemidir (s. 192). Sanat temelli araştırmaların, sanatçı ve sanat eleştirmenlerinin uygulamalarının 1970'li yıllarda eğitim araştırmaları için kullanılmaya başlanması ile temelleri atılmış ve 1990'larda da sanat temelli eğitim araştırmaları (ABER) olarak yeniden şekillenmiştir (Sinner, Leggo, Irwin, Gouzouasis, & Grauer, 2006). Sanat temelli eğitim araştırmaları "insana ait davranışların sanatsal bağlamda anlaşılmaya çalışılmasıdır" (Barone & Eisner, 2006, s. 95'den Aktaran: Irwin, Barney, & Golparian, 2019, s. 191). Bununla birlikte geleneksel araştırmalarından farklı özellikler barındırmaktadır. "Geleneksel araştırma yaklaşımlarında sonuçlar ortaya koymak ve açıklamak için kesin, geçerli ve güvenilir bulgular elde etmek için bilgiyi araştırır. ABER kesinlik ortaya koymak yerine 'bakış açılarını geliştirme' üzerine odaklanır" (Irwin, Barney, & Golparian, 2019, s. 191). Sanat temelli eğitim araştırması, akademik araştırmalardaki yaratıcı uygulamaların süreçlerini, formlarını (yapılarını) ve yaklaşımlarını içerir. Bu nedenle sanat temelli araştırmalar sosyal bilim araştırmalarını disiplinlerarası yollarla bilgilendirmek ve şekillendirmek için yaratıcı sanatlardan yararlanır (Sinner, Leggo, vd., 2006, s. 1226).

Sanat temelli eğitim araştırmalarının bir formu olan a/r/tografi (de Cosson, 2003; Irwin, 2003; Springgay, 2003; Irwin & de Cosson, 2004) az sayıdaki eğitim araştırmacısı ve onların British Columbia Üniversitesi'ndeki lisansüstü öğrencileri tarafından ortaya konan ve evrimleşme sürecini devam ettiren yerelleştirilmiş bir yöntembilimdir (Sinner, Leggo, vd. 2006, s. 1224). A/r/tografi teriminde bulunan eğik çizgi (/) ile ayrılmış ilk üç harf *a/r/t,* ilk bakışta zihinde sanatı çağrıştırsa da aslında daha geniş bir anlam ifade etmektedir. A/r/t, sanatçı (artist), araştırmacı (researcher) ve öğretmen (teacher) kelimelerinin ilk harflerinden meydana gelmiş bir kısaltma olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece ilk üç harfin eğik çizgi (/) ile birbirinden ayrılması, ilk bakışta zihinde oluşan *art* terimi ile karıştırılmasının önüne geçmektedir. Oluşturulan bu kısaltmaya Yunanca yazmak anlamına gelen *grafi (graphia)* eki ilave edilmiştir (Güneş, Aksoy, & Özsoy, 2022, s. 293-294).

A/r/tografi yanıtlanacak belirli sorular formüle etmek yerine, araştırma sürecini vurgular ve bu nedenle araştırmanın yönünü, projenin içinde bulunan değişen ilişkisellik olarak belirtilen sorular geliştirir. A/r/tografi sanat yaratma ve yazma maksadıyla yola çıkar

ve yaygınlaştırmak amacı ile sürece dahil olan herkesi a/r/tograflar olmaya teşvik eder (Irwin, Beer vd., 2006, s. 74-75). Çünkü a/r/tografi uygulamaları gerçekleştirerek sürece dahil olmak, yazma ve sanat üretme vasıtası ile dünyada sorgulama yapmak manasına gelmektedir (Springgay vd., 2005, s.899).

Güneş (2018)'e göre, "a/r/tografi için melez bir araştırma yöntemi de demek mümkündür. Çünkü a/r/tografi, yaşayan bir uygulama olarak eylem araştırması, kültür bağlamı içinde kişisel deneyimlerin yazılması bakımından otoetnografi ve kişinin deneyimleri anlamlandırma ve yeni kavrayışlar ortaya çıkarması bakımından da fenomenolojiye (olgubilim) yaklaşmakta ve onlardan beslenmektedir" (s. 37). "A/r/tografik soruşturmaların amacının bir probleme çözüm ya da sorulara cevap vermek olmadığı" (Keser & Narin, 2017, s. 193), tam tersine a/r/tografik sorgulamaların uygulama merkezli olması bize sonucun değil sürecin önemli olduğunu ve bu süreçlerde uygulamalar neticesinde ortaya çıkan her çalışmanın sanat olmadığı bilinmektedir (Dağlıoğlu, 2021, s. 39).

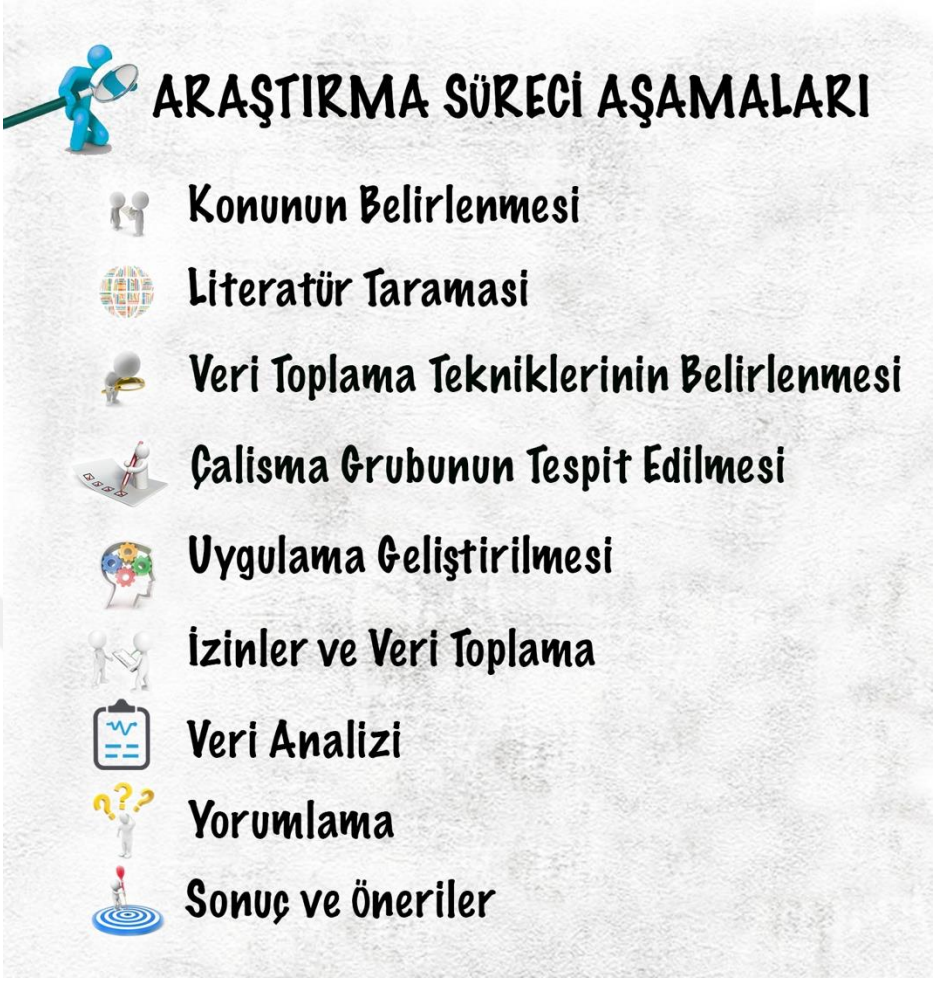
A/r/tografi uygulamalarında bireyin kendi deneyimlerinin yani kişisel tarihlerinin metinleştirme aşaması ile mesleki bakımdan deneyimlenmiş hikayeler sunulmaktadır (Güneş, 2018). Bu bağlamda a/r/tografi, temel özelliğinin yaşam yazma ve sanatsal çalışmalar ile uygulama temelli, süreç odaklı anlam arama arayışı olması ve sistematiklikten uzaklaşarak sürekli yapılanmaya açık olması ile farklılıklar barındıran bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMA SÜRECİ

Bu araştırmanın süreci dokuz aşamadan oluşmaktadır (Şekil 47). Araştırma, öncelikle araştırma probleminin belirlenmesi ile başlamıştır. Daha sonra konu ile ilgili olarak literatür taraması yapılarak konunun etraflıca tanımlanması sağlanmıştır. Bu sürecin ardından araştırmada kullanılacak veri toplama teknikleri belirlenmiş ve çalışma grubu tespit edilmiştir. Daha sonra öğrencilerle yapılacak uygulamalar geliştirilmiştir. Bu uygulamalarda Görsel Sanatlar dersinde yeni anlamlar üretmeye ve sorgulamaya yönelik yaşam yazma kapsamında kişisel tarihlerin yazılmasına ve sanatsal çalışmaların yapılmasına karar verilmiştir. Ardından üniversitenin Etik Komisyonundan ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulamaların öğrencilerle yapılmasında etik açıdan sakınca bulunmadığına dair izinler (EK-4, 5, 6 ve 7) alınarak veri toplamaya başlanmıştır.

Veri toplama süreci içerisindeyken dünya genelinde ortaya çıkan covid-19 salgının ülkemize gelişi ile birlikte 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin ortalarında ilk ve ortaöğretimde uzaktan eğitime geçilmiştir. Sonrasında akademik olarak sınava dayalı dersler, bazı sınıflarda hibrit sistemi (uzaktan ve yüz yüze) ile öğretime başlamış ancak Görsel Sanatlar dersi 2020-2021 eğitim öğretim yılının bitimine kadar online olarak devam etmiştir. Görsel Sanatlar dersinin araştırma süreci sonuna kadar yüz yüze eğitim kapsamına alınmaması, uygulamalar için katılımcılarla bir araya gelmede güçlükler yaşanmasına sebep olmuştur. Bunun için araştırmacı çoğunlukla öğrencilerin yüz yüze derslerinin olduğu günlerde ders aralarında (teneffüs) onlarla bir araya gelmiştir. Yüz yüze görüşme zamanının yetersiz olduğu durumlarda online dersler ile uygulamalar yapılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın online olarak devam ettirilmesi, araştırmada yer alan öğrencilerin düşük gelirli olmasından kaynaklı internet yetersizliği, bilgisayar veya tablet erişiminde güçlük, elektronik cihazlara ulaşmaları halinde bile kırsal alanda bulunulduğundan mobil çekim güçlüğü nedenleriyle uzaktan eğitime bağlanamaması gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte bazı öğrenciler köy işlerinde aile fertlerine yardım etmek veya mevsimlik işçi olarak inşaatlarda ve özel sektörde çalışmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle öğrenciler online derslere bazı haftalarda katılamamış ancak koşullar zorlanarak havanın iyi olduğu günlerde mobil hatların çektiği köylere giderek online derslere bağlanabilmişlerdir. Bu sebeple veri toplama sürecinde kesintiler yaşanmış bu da araştırma sürecinin olduğundan daha yavaş ilerlemesine neden olmuştur.

Verilerin toplanma aşaması tamamlandıktan sonra verilerin analizine ve yorumlamaya geçilmiştir. Son olarak sonuç ve öneriler ile araştırma tamamlanmıştır.

Şekil 47. Araştırma süreci aşamaları

4.3. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde Van ili Özalp İlçesine bağlı bir köyde bulunan Anadolu Lisesinde 9. ve 10. sınıflarda öğrenim gören 4 erkek ve 6 kız olmak üzere toplam 10 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin 4'ü 16 yaşında, 6'sı ise 15 yaşındadır.

Araştırmaya katılan öğrenciler gönüllük ilkesine uygun olarak seçilmiştir (EK-2 ve 3). Katılımcıların gerçek kimliklerinin gizliliği için isimleri yerine Grf-1, Grf-2 … şeklinde rumuz kullanılmıştır. Ayrıca öğrenciler, sanatçı/araştırmacı/öğretmen-öğrenen rolleri ile birer a/r/tograf olarak araştırmada yer almaktadır. Çünkü araştırma, ortak araştırmacı olarak öğrenciler ve öğretmenlerle iş birliğine dayalı bir süreçtir. Öğrencilerde araştırma ekibinin bir parçasıdır (Bunaford, Fischer, & Hobson, 1996, s. xii).

Araştırmaya öncelikle 17 öğrenciyle başlanmış ancak derse katılım sağlayan öğrencilerde kademeli olarak azalma görülmüştür. Bunun en önemli nedeni ise araştırma

yapılan kurumun taşımalı eğitim ile eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren okullar kategorisinde yer alması ve öğrencilerin birçoğunun okula uzak köylerden taşımalı olarak gelmesidir. Bu öğrenciler, yörenin soğuk olması ve yoğun kar alması, ebeveynlerin mevsimlik iş için başka şehirlerde çalışmak zorunda kalması nedeniyle araştırma sürecinde kendi başlarına okula ulaşımları zor olmuştur. Ayrıca Araştırma Süreci (4.2.) başlığı altında bahsedilen uzaktan eğitimde yaşanan imkansızlıklardan dolayı da toplam 7 öğrenci araştırmaya katılamamış sadece 10 öğrenci ile çalışmalar aralıksız devam ettirilebilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere ait demografik bilgiler Şekil 48'de verilmiştir.

Şekil 48. Katılımcıların demografik bilgileri

4.4. ARAŞTIRMA ORTAMI

Araştırmanın gerçekleştirildiği okul, Van'ın Özalp ilçesine bağlı, ilçe merkezine 20 km. il merkezine 80 km. uzaklıkta, taşımalı eğitim-öğretim faaliyeti yürütmekte olan bir köy okuludur. Ulaşımın zor olduğu köy okuluna öğretmen ve öğrenciler servis ile gidiş geliş yapmaktadır. Bazı öğrenciler, ilçe merkezine 45 km uzaklıkta bulunan köylerden gelmektedir. Bölge Çaldıran ilçesine ve İran sınırına yakın bulunmakta olup kışın yoğun kar

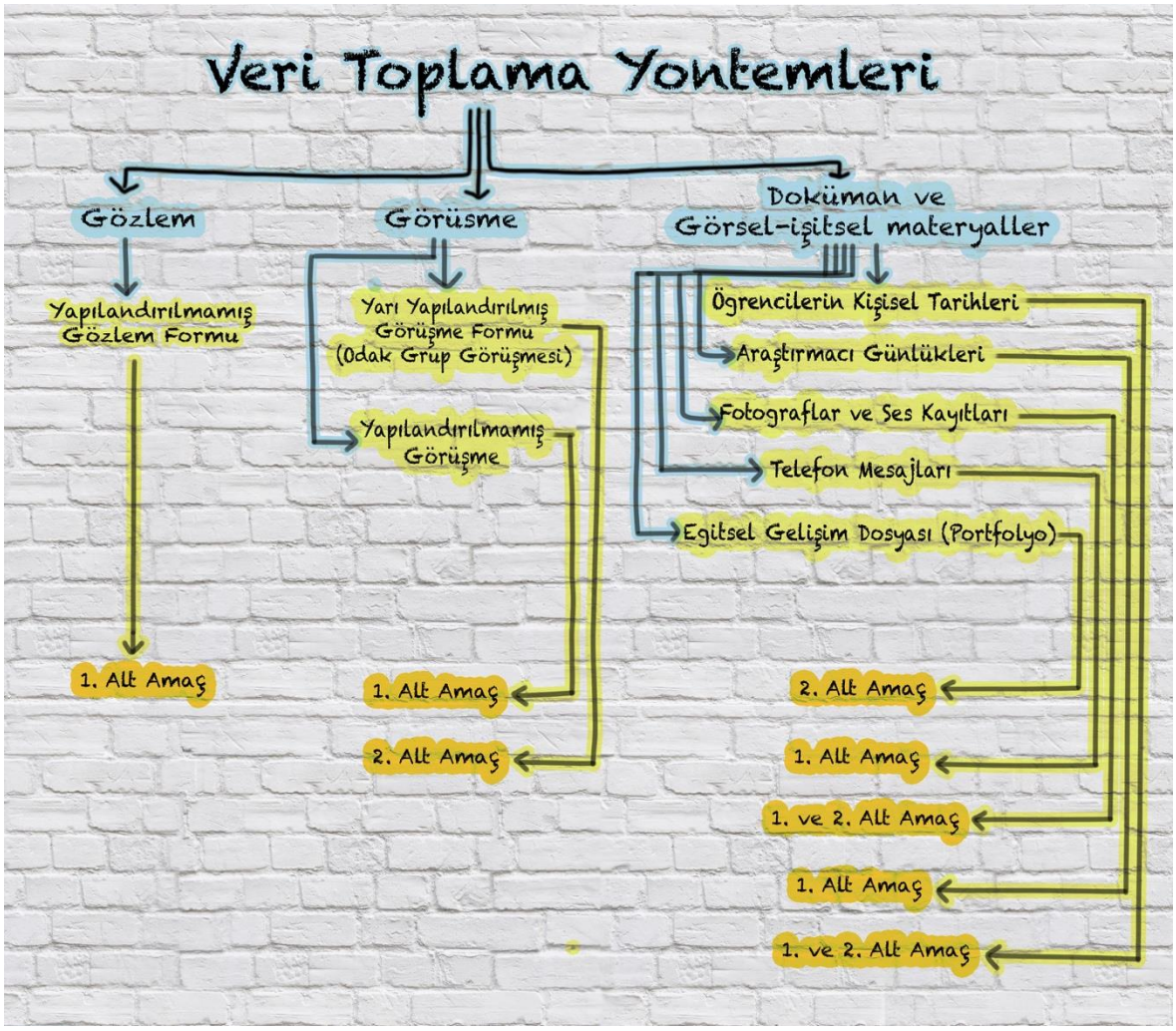
almakta ve sıcaklık – 40 derecelere kadar düşmektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemde okulda, 244 öğrenci, 19 öğretmen, 1 okul müdürü ve 1 müdür yardımcısı bulunmaktadır.

Anadolu Lisesinde her eğitim-öğretim yılı Bahar ve Güz dönemi olmak üzere 2 dönemden oluşmaktadır. Anadolu Liselerinde eğitim süresi 4 yıl olup LGS sınavından alınan puan ile öğrenci alımı gerçekleştirilmektedir. Liselerde son düzenleme ile Görsel Sanatlar dersi haftada 2 saat işlenmektedir. Okulun sınıf kapasitesi sınırlı olduğundan Görsel Sanatlar dersi için düzenlenen atölye ve sergi salonu bulunmamaktadır. Derslerin birçoğu zorunlu teorik derslerden oluşmaktadır. Görsel Sanatlar dersi seçmeli ders olup her kademede bu ders seçimi yapılmaktadır.

Araştırma uygulamaları okulda yüz yüze ve uzaktan eğitim şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin araştırmada kullandıkları sprey boya, cap (başlık) gibi malzemelerin tamamı araştırmacı tarafından temin edilmiştir. Böylece uygulama sürecinde araç-gereç tedarik etmede bir sorun yaşanması önlenmiştir. Araştırma kapsamında yapılan öğrenci çalışmaları gerekli izinler alınarak okul duvarlarına uygulanmıştır.

4.5. VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ

Araştırmada, veri toplama yöntemleri olarak gözlem, görüşme, doküman ve görsel-işitsel materyaller kullanılmıştır. Veri toplama yöntemleri ve hangi alt amaçlar için kullanıldığı Şekil 49’da gösterilmiştir.

Şekil 49. Veri toplama yöntemleri

4.5.1. Gözlem

"Gözlem, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin insan, toplum ya da doğa gibi belli hedeflere odaklanılarak çıplak gözle ya da bir araç kullanılarak izlenmesi suretiyle toplanması sürecini tanımlar" (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019, s. 145). Gözlem, öncelikli olarak insan davranışlarının doğal ortamında gözlemlenmesi ve bu davranışların gerçekçi bir biçimde incelenmesi amacıyla kullanılmaktadır. Kapsamlı ve zamana yayılım gösteren araştırmalarda kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Gözlem yöntemi yapılandırılmış ve yapılandırılmamış biçimde kaydedilebilir. Gözlemciler de katılımcı, kısmi katılımcı ve etkisiz gözlemci rolleri ile araştırmada yer alabilir (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019). Katılımcı gözlemde, veri toplama ve analiz aşamaları iç içe geçmiş organize bir şekilde hareket ettiğinden birbirinden ayrıştırmak zor olmakla birlikte verilerin toplanmasına ve gelişimine fayda sağlamaktadır. Bu da sistematik

bir sürece tezat olan a/r/tografi için en uygun yöntem olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda araştırmacı, bütüncül bir yaklaşımla sürecin tamamını ele alarak süreç devam ederken gelişime açık olan katılımcı gözlemci rolünü üstlenilmiş ve yapılandırılmamış gözlem yöntemini kullanmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019, s. 147).

4.5.2. Görüşme

Araştırmanın her basamağında kullanılabilen ve esnek bir araştırma aracı olan görüşme, belirli bir konu hakkında derinlemesine bilgi sağlamak için cevabı aranan sorular çerçevesinde kişiler arasında genellikle bire bir sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir. Anket ve gözlem gibi yöntemlerle de bir arada kullanılabilir (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019). Görüşme yöntemi, fiziksel olarak bir araya gelmeden teknolojinin yardımıyla telefon veya görüntülü görüşmeler yoluyla da gerçekleştirilebilir (Karasar, 2012, s. 165).

Görüşmeler genellikle üç türe ayrılmaktadır. Bunlar; "Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış" görüşmelerdir. Yapılandırılmış görüşmelerde, belli bir sırayla önceden hazırlanmış sabit seçenekli sorular bulunmaktadır. Yapılandırılmamış görüşmelerde sıralaması sabit olmayan açık uçlu sorular yoluyla veri toplamak hedeflenmektedir Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise sabit seçenekli soruların yanında araştırılan konuda derinlemesine gidebilmeyi sağlayan açık uçlu sorular yer almaktadır. (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019). Yapılandırılmış görüşme yöntemine göre daha esnek yapıda olan yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı sorulacak soruları önceden hazırlayarak tutanak altına almaktadır. Ayrıca araştırmacı görüşmenin akışına göre farklı sorular sorup verilen cevapları ayrıntılı olarak isteyebilmektedir. Bu tekniğin içerdiği standartlık ve bunun yanında esneklikten dolayı araştırmalarda kolaylık sağlamaktadır (Yüksel, 2020, s. 549).

Bu araştırmada hem yarı yapılandırılmış görüşme hem de yapılandırılmamış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılandırılmamış görüşmeler araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak dersin işlenmesi sırasında ve ders dışı zamanlarda soru-cevap ve sohbet tarzında gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmeler araştırmacı günlüklerinde kayıt altına alınmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak odak grup görüşmesi şeklinde yapılmıştır. Odak grup görüşmesi, gruptaki katılımcılar birbirlerinin cevaplarını dinleyerek kendine has yanıtlarının ötesinde ek düşünce ve yorum

yapabilirler. Ancak katılımcıların aynı fikirde olmaları veya bir fikir üzerinde uzlaşmaları gerekmediği gibi birbirleri ile de anlaşmazlığa düşmeleri gerekmez. Amaç, bireyin diğer insanlarında görüşleri bağlamında kendi görüşlerini toplumsal bir bağlamda değerlendirebileceği yüksek kaliteli veri sağlamaktır (Patton, 2018, s. 386). Yarı yapılandırılmış görüşmeler öğrencilerin görüşme sorularını daha rahat cevaplamaları ve konudan sapmamaları için grafiti uygulamalarının bitiminden hemen sonra bir haftaya yayılarak ders aralarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Görsel Sanatlar dersinin işlendiği sınıfta yapılmış ve Iphone 12 telefona kaydedilmiştir. Ardından bu görüşmeler yazılı olarak Word dosyasına aktarılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki (EK-1) sorular araştırma konusunun temel çerçevesi ekseninde hazırlanmış ve soruların kapsam geçerliliğini sağlamak için 5 uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan dördü Dicle Üniversitesi, biri Pamukkale Üniversitesinden olup tamamı Görsel Sanatlar Eğitimi alanında çalışmaktadır. Uzman görüşleri neticesinde sorular tekrar gözden geçirilmiş ve sorulara son şekli verilmiştir.

4.5.3. Doküman ve Görsel-İşitsel Materyaller

Stringer (2008)'e göre araştırmacılar, nitel araştırmalarda araştırmaya konu olan dokümanları incelemek suretiyle önemli bilgiler elde edebilirler (Aktaran: Saribaş, 2019, s. 111). Nitel araştırmalarda araştırmanın geçerlilik düzeyini yükseltmek için gözlem ve görüşme yöntemlerine ek olarak araştırma konusuna ilişkin görsel, işitsel ve yazılı materyaller ile elde edinilen veriler araştırmaya dahil edilebilir. Doküman incelemesi veya analizi başlı başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılabileceği gibi ek bilgi kaynağı olarak da kullanılabilir. Doküman incelemesi, amaçlanan araştırma doğrultusunda olgu veya olgular ile ilgili yazınsal bilgilerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 189). Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri olarak kullanılan sesli ve görsel materyaller ise fotoğraflar, e-posta ve internet mesaj platformları, web sayfaları, mobil mesajlar, görüntü ve ses biçimi vb. içermektedir (Creswell, 2013). Bu bağlamda araştırmada veri çeşidini arttırmak için gözlem ve görüşme tekniklerinin yanında dokümanlar ve görsel işitsel materyallerden de faydalanılmıştır. Bu materyaller aşağıda açıklanmıştır.

a) Kişisel Tarihler

A/r/tografi araştırmaları veri toplama sürecinde görüşme ve gözlem gibi veri toplama tekniklerinin yanında daha çok kişisel tarihler, anılar ve fotoğraflarla ilgilidir. Diğer bir deyişle bireyin kendi hayat hikayesi, geçmiş ile bugünün nasıl ilişkili olduğunu nasıl açıkladığı ile ilgilenir. Yazma yoluyla geçmiş şimdiki zamanda yeniden canlandırılarak tekrarlanabilir. Kişisel hikayeler, kişisel tarihsellikte bu zamanın deneyimini düzenler (Richardson, 1990, s. 23). Kişisel tarihler, bireyin deneyimlerini geçici olarak anlamlı bölümlerle düzenlediği başlıca yoldur. Bireyler olayları kişisel tarihlerle ilişkilendirir (Richardson, 1990, s. 21). Sanatçılar bir kelimenin, bir imgenin gücünden yola çıkarak farklı anlamlar oluşturmak için tek tek yada beraber ele alarak bağlantı kurabilir. Buda fikirleri, konuları ve temaları sanatsal olarak incelenip bireysel ve bütünsel anlamlara ulaşmayı olanaklı hale getirir (Irwin, Barney, & Golparian, 2019).

Kişisel tarihler öğrencilerin yaratıcı metinlerini içermekte olup bu metinler onların dünyaya bakış açıları, görme biçimleri ve konuları nasıl algıladıkları ile ilgili bilgi verebilmektedir. Bu bağlamda öğrenciler kişisel tarihlerini yazmada ve bu metinleri grafitiye aktarmada sebest bırakılmıştır. Kişisel tarihler hem araştırmanın ikinci alt amacına yönelik veri elde etmek adına veri toplma aracı olarak kullanılmış hem de öğrencilerin kişisel tarihlerden yola çıkarak sanat eseri oluşturmalarından dolayı sanat yapma, araştırma ve öğretme-öğrenme aracı olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin kişisel tarihlerinden alıntılar Bulgular bölümünde italik ve tırnak içinde sunulmuştur.

b) Araştırmacı Günlükleri

Araştırmacı günlükleri, gerçekleştirilen araştırmada bulunan bölümlerin tamamı ile ilgili gözlemleri ve düşünceleri kayıt etmek için kullanılabilir. Araştırmanın kronolojik parçalarını bir araya getirmeyi sağlayan önemli bir kaynaktır. Günlüğün kullanım şekli veya günlüğün tutulduğu materyaller araştırmacının bireysel tercihlerine bağlı olarak farklılık gösterebilir (Johnson, 2019, s. 81). Nitel araştırmalarda araştırmacılar tarafından kullanılan günlükler kişinin kendi çeşitli ve özel amaçları için tuttukları günlükler değil, araştırma sürecinin kronolojik olarak kaydını tutmak için kullanılmaktadır (Zimmerman & Wieder, 1977).

Araştırmaya ilişkin oluşturulan günlükler 2020-2021 Güz dönemi başlangıcından itibaren tutulmaya başlanmış ve uygulama süreci sonuna kadar devam etmiştir. El yazısı

olarak tutulan günlükler daha sonra tarihler göz önüne alınarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Araştırma günlüğü verilerin saklanması ve gelişimini görebilmek açısından önem arz etmektedir.

c) Fotoğraflar ve Ses Kayıtları

Ses kaydı daha hızlı, daha kolay, daha doğal ve videoya göre rahatsız ediciliği daha az olan bir veri toplama aracıdır. Kaçırılan hareketi, davranışı telafi etmede oldukça önemlidir (Johnson, 2019, s. 96). Araştırmada video, ses kaydı veya fotoğraf kullanılması verilerin toplanma sürecinde önemli avantajlar sunmaktadır. Bu avantajlar; vücut hareketleri, jest ve mimikler gibi sözlü olmayan davranışları orijinal olarak birden fazla izlenmesine olanak sağlaması ve tekrarı zor veya nadiren oluşan olayların tespit edilmesine fırsat vermesidir. (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacı a/r/tografi uygulamaları süresince veri kaybı yaşanmaması açısından ses kaydı almıştır. Ses kaydı a/r/tografi uygulamalarının nasıl gerçekleştiği ve öğrenciler üzerindeki etkisini betimlemede fikir oluşturması açısından önemli bir veri toplama aracı olmuştur.

Nitel araştırmalarda ortamın kaydedilmesinde ses ve video kayıt cihazlarının dışında, görsel materyal olarak fotoğraflar da veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Büyüköztürk, Çakmak, vd., 2019). Bu materyaller tek başlarına bir araştırmanın veri toplama aracı olarak kullanılabileceği gibi, gözlem, doküman incelemesi ve görüşme gibi yöntemlerle de birlikte kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 190). Bu anlamda sürece ilişkin not almada gözden kaçırılan kısımların telafisi ve süreci anlatmada destek olması açısından uygulama çalışmaları esnasında fotoğraflama yapılmıştır.

d) Telefon Mesajları

Grafiti uygulamaları, salgın (Covid 19) nedeniyle büyük ölçüde online dersler aracılığıyla ve ders dışı zamanlarda yapılabildiğinden öğrencilerle araştırma sürecinde sıkça telefon mesajları ile iletişime geçilmiştir. Bu nedenle telefon mesajları bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak önemli bir yer tutmuştur. Mesajlaşmalar ferdi olarak ve WhatsApp ve Bip gibi uygulamalar üzerinde öğrenci grubu kurularak gerçekleştirilmiştir. Mesajlaşmalarda online derse katılmada sorun yaşayan öğrencilerle konu anlatımı ve örneklerin paylaşımı, öğrencilerin uygulamalarda gerçekleştirmek istedikleri düşünceler, tasarımlar konusunda açıklamalar, sorular ve tartışmalar yapılmıştır.

e) Eğitsel Gelişim Dosyası (Portfolyo)

A/r/tografi sanatsal ve yazınsal anlatımlara ek olarak sanatsal ve yazınsal anlamlandırma ve deneyimler aracılığıyla bulunan anlamları somutlaştırarak var olan ve yaşayan bir sorgulama süreci içeren bir yaklaşımdır (Irwin, Barney, & Golparian, 2019, s. 192). Stringer (2008)'e göre de öğrencilerin yaptıkları çalışmalar bilgi verici olması ve somut olarak görsel bilgi sağlaması nedeniyle araştırmalar için önemli bir veri kaynağıdır (Aktaran: Saribaş, 2019 , s. 113). Bu bağlamda a/r/tografi yöntemi kullanılarak öğrencilerin icra etmiş olduğu grafiti çalışmaları araştırmaya birincil veri kaynağı oluşturmuştur. Ayrıca öğrencilerin yaptığı tüm taslak çizimler, sanatsal çalışma uygulamaları ve çekmiş olduğu fotoğraflardan oluşan süreç dosyaları da veri kaynağı teşkil etmiştir.

4.6. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada verilerin toplanma sürecine ilk olarak araştırma konusunun kavramsal olarak ele alınmasıyla başlanmıştır. Uygulama yapılacak çalışma grubunun seçiminin ardından gerekli Etik izinler alınmıştır. 2019-2020 bahar dönemi başlangıcında öğrenciler ile ilgili verilerin toplanması planlanmış ancak o süreçte yaşanan pandemi nedeni ile bu plan gerçekleştirilememiştir. 2020-2021 güz döneminde verilerin toplanmasına uzaktan eğitim ile başlanmış ve eğitim-öğretim yılı sonu itibari ile veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Ardından toplanan veriler analiz edilerek raporlaştırılmış ve son olarak araştırmanın sonuç ve önerileri yazılmıştır.

4.7. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde, betimsel analiz ve içerik analizi beraber kullanılmıştır. Betimsel yaklaşımda, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu bilgiler ışığında araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analizin dört aşaması izlenmiştir. Bu aşamalar; "betimsel analiz için çerçeve oluşturma", "tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi", bulguların tanımlanması" ve "bulguların yorumlanması" dır (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 240).

Bu aşamalara göre ilk olarak elde edilen verilerden yapılacak analizler için bir çerçeve oluşturulmuş ve verilerin sunulacağı temalar kararlaştırılmıştır. Ardından, veriler araştırmacı tarafından incelenmiş ve gereksiz görülenler elenmiştir. Üçüncü aşamada, veriler tanımlanmış ve son olarak da elde edilen bulgular neden-sonuç ilişkisiyle açıklanarak anlamlandırma yapılmıştır.

İçerik analizinde ise "genellikle gözleme dayalı alan notlarından çok metin (mülakat dökümleri, günlükler ve dokümanlar) analizini ifade eder. Fakat daha genel olarak, içerik analizi hacimli olan nitel materyali alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimlerini ifade etmek için kullanılır" (Patton, 2018, s. 453). Bu bağlamda araştırmada kullanılan içerik analizinde, öğrencilerin yaptığı çalışmalar ve kişisel tarihler eleştirel olarak incelenerek derinlemesine çözümlenmiştir. Böylece öğrencilerin görsel ve yazınsal anlatılarında oluşturdukları anlamlar açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

4.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ

Nitel araştırmalarda araştırmacı alanda bizzat çalışan, zaman harcayan, alanı yakından tanıyan, araştırmada yer alan kişilerle doğrudan ve yakından iletişim kuran kişidir. Bu nedenle araştırmacının araştırma içindeki rolünü açık bir biçimde belirlemesi önemlidir. Eğer araştırmacı katılımcı bir rol oynuyorsa bunu açık bir şekilde tanımlaması ve kendi varsayımlarını ve önyargılarını elde edilen verilerden ayrı tutması gerekmektedir. Ayrıca bu önyargıların ve varsayımların veri toplama ve analiz sürecini etkilememesine dikkat etmelidir (Yıldırım & Şimşek, 2018).

Bu anlamda araştırmacı, katılımcı-gözlemci olarak araştırmaya dahil olmuştur. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Bölümünden mezun olan araştırmacı, araştırmanın yapıldığı kurumda Görsel Sanatlar öğretmeni olarak 3 yıldır görev yapmaktadır. Bu açıdan eylem araştırmasının doğası gereği araştırma ortamını, derslikleri ve katılımcıları yakından tanımaktadır. Bu durum araştırmacının katılımcılar ile sık sık bir araya gelebilmesi, katılımcıları kolay tanımlaması ve rahat iletişim kurulması konusunda araştırmacı için avantaj sağlamıştır. Katılımcıları yakından tanımak, olaylara objektif bakabilme ve ahlaki açıdan bir dezavantaj oluşturmamıştır.

Dicle Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi gören araştırmacı aynı zamanda sanatsal çalışmalarını da sürdürmeye devam etmiş ve çeşitli sergilere katılmıştır. Araştırmacı grafiti

sanatına olan özel ilgisi nedeniyle bu alanda derin araştırmalar yapmış ve kendisi de grafiti uygulamaları gerçekleştirmiştir. Bu nedenle araştırma sürecinde öğrencilere rehber olma konusunda hiçbir zorluk yaşamamıştır.

5. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde alt amaçlar temel alınarak bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1. GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE A/R/TOGRAFİ YÖNTEMİ KULLANILARAK GRAFİTİ UYGULAMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLME SÜRECİ

"Grafiti uygulamalarının Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak nasıl gerçekleştirildiğinin ve sürecin nasıl yapılandırıldığının belirlenmesi" araştırmanın birinci alt amacı olup bu alt amaca ulaşmak için yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme, öğrencilerin kişisel tarih metinleri, araştırmacı günlükleri, telefon mesajları, fotoğraf ve ses kayıtları kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinden araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda "Fark etme", "Yazma", "Anlam Üretme" ve "Uygulama" olmak üzere dört tema şekillenmiştir (Şekil 50).

Şekil 50. Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak grafiti uygulamalarının gerçekleştirilme süreci ile ilgili temalar.

5.1.1. Fark Etme

Araştırmanın birinci alt amacı olan "Grafiti sanatının Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak nasıl gerçekleştirildiğinin ve sürecin nasıl yapılandırıldığının belirlenmesi" çerçevesinde öncelikle öğrenciler ile a/r/tografinin başat öğesi olan yazma yoluyla anlam üretme yolculuğuna başlanmıştır. Öğrenciler daha önce kendileri ile ilgili yazarak hayatları hakkında düşünme, sorgulama, ilişkiler kurma ve anlam üretme ile ilgili bir uygulama yapmadıkları için bu konuda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Bu farkındalık süreci "Fark etme" teması olarak adlandırılmıştır. Aşağıda bu tema ile ilgili ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.1.1. Fark Etme Süreci (1. Hafta)

Araştırmanın uygulama sürecinin ilk haftası 17 öğrencinin katılımıyla başlamıştır. İlk olarak "Grafiti Grubu" adı altında WhatsApp grubu oluşturulmuş ve tüm araştırma çalışmasına katılan öğrencilere araştırmacı tarafından online ders hakkında bilgilendirme mesajları atılmıştır. Zoom programı üzerinden işlenen online derste öğrencilere anlatım yöntemi kullanılarak grafiti sanatı, sanatçıları, mecaz konusu ve yapılacak çalışma ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Öğrencilere yapacakları grafiti çalışmalarının kendileri ile ilgili olacağı, bunun için de kendi geçmişleri, anıları ve kendileri için önemli olayları içeren kişisel tarih metinleri yazılacağı açıklanmıştır. Daha sonra ayrıntılara girilerek kişisel tarih yazma konusunda detaylar anlatılmış ve görsellerle de konu desteklenmiştir. Ayrıca kişisel tarih örnekleri sunulmuş, soru-cevap yöntemi ile öğrencilerin akıllarındaki soru işaretlerine çözümler aranmıştır. Bu süreçte öğrencilerin deneyimledikleri yaşam tecrübeleri ile ilgili farkındalık oluşturabilme ve eleştirel bakış açısı edinebilme gibi kazanımlara ulaşmaları beklenmiştir.

Bireyin kendisi veya konusu hakkında bir şeyler ortaya çıkarmasının bir yolu da yazma yöntemidir. Yazma eylemi sosyal dünyada bir ifade biçimi olarak görülse de yalnızca bir araştırmanın bitimindeki düzeltme faaliyeti değildir. Keşfetmenin bir yolu olan yazma, buluş ve analiz yöntemidir. Çeşitli şekillerde yazarak araştırılan konunun yeni yönlerini ve onunla ilişkimizi keşfederiz. Yazma, bir araştırma yöntemi olarak sosyal bilimler uygulamalarından ayrılarak, ek veya farklı seçenekli araştırma uygulamaları sunmaktadır (Richardson, 2000a).

Dersin sonunda bir sonraki derse kadar öğrencilerden yazacakları kişisel tarih metinleri hakkında düşünmeleri istenmiştir. Metinleştirilen kişisel tarihlerin grafiti sanatı ile görselleştirilip anlam oluşturma çalışmaları yapılacağı ve öğrencilerin grafiti sanatı ile ilgili araştırma yapmaları gerektiği belirtilmiştir. Öğrencilere bu derste birer a/r/tograf olarak sanatçı/araştırmacı/öğretmen rolleri ile yer alacakları ifade edilmiştir. Böylece çalışmanın bu bölümünde pedagojik bir strateji olarak sorgulama/araştırma/uygulama temelli bir yöntem olan a/r/tografi kullanılmıştır. Çünkü sanat eğitiminin amacı; bireyin estetik duyarlılığına ve düşünsel olarak gelişimine katkı sunarak kendinin farkına varmasını sağlamak, sosyal ve yaratıcı birey oluşumunu edindirmektir (Şen, 2005, s. 344).

Öğrencilere, çalışma süresince okulda ders aralarında fırsat buldukça bir araya gelinebileceği ve düşünceleri ile ilgili fikirlerini paylaşabilecekleri belirtilmiştir. Öğrenciler bu görüşmeler esnasında metinleştirecekleri kişisel tarihleri hakkında fikirlerini söylemişler ve bu fikirler görüşmeler sürecinde artarak devam etmiştir.

Grf-2 rumuzlu öğrenci bir ders arasında, aklına yazabileceği birçok konu geldiğini ancak anlam oluşturma konusunda bir türlü fikir bulamadığını ifade etmiştir.

Yazabileceğim konuların çok olduğuna inanıyorum ama konu seçiminde kararsız kalıyor ve anlamlandırma aşamasında tam anlamıyla istediğimi yakalamakta güçlük çekiyorum (Grf-2).

Araştırmacı, öğrenciye konuya genel olarak bakmamasını, detaylara dikkat etmesi gerektiğini söyleyerek farklı bir açıdan yaklaşması gerektiğini önermiştir. Çünkü a/r/tografi sıradan anlatımlarda cevaplanması güç ve karmaşık sorulardan anlam çıkarmak ile anlam yaratmayı temel alan, duygusal, sezgisel, kişisel ve ruhsal bilme biçimleriyle sürekli yeniden yapılandırmaya açıktır (Springgay, Irwin, & Kind, 2005).

5.1.1.2. Fark Etme Süreci (2. Hafta)

Çalışmanın ikinci haftasında derse 14 öğrenci katılmış gelemeyen üç öğrenci internetlerinin olmadığını ve maddi zorluktan dolayı çalışmalara katılamayacaklarını belirtmiştir. Katılan diğer öğrencilerin kişisel tarihleri üzerine konuşulmuş fikir üretmekte zorlandıkları görülünce yeniden örnekler verilerek düşünmeleri sağlanmıştır. Öğrencilerin kaleme aldıkları kişisel tarihlerinde anlamlandıramadıkları konular hakkında konuşulmuş, öğrencilerin zihninde bulunan soru işaretleri giderilmeye çalışılmıştır. Böylece detayları fark etmeleri, kendileri için önemli konuların farkına varmaları ve deneyimleri ile ilişkiler

kurmaları sağlanmıştır. Bu da öğrencilerin metinleştirme sürecine büyük katkılar sağlamıştır.

Bazı öğrenciler yaşantılarında önemli olarak gördükleri yerlerin olmadığını ve gelecek hedefleri doğrultusunda hayallerini yazmayı ve anlamlandırmayı tercih etmede ısrarcı davranarak bu yönde bir çalışma yapmak istediklerini belirtmişlerdir. A/r/tografinin sürekli yapılanmaya açık doğası gereği isteyen öğrencilere bu yönde çalışma yapabilecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca,

> Bir yol haritasında A noktasından B noktasına ulaşmanın en kolay yolunu en kestirme ve en doğrudan giden yol olarak belirleyebiliriz ancak bu kestirme yol bizim bazı kavramsal detayları kaçırmamıza neden olabilir. Oysa başka biri doğrusal rotadan ayrılıp diğer yolları keşfederek yol boyunca daha fazla bilgi edinebilir (Irwin, Barney, & Golparian, 2019, s. 194).

Derse katılım gösteren Grf-5, yazma çalışmasıyla daha önce fark edemedikleri detayların farkına vardıklarını ifade etmiştir. Daha önce Görsel Sanatlar dersinde çizilmesi istenilen görselleri çizmekten başka bir şey yapmadıklarını, bu çalışmanın ise düşünme fırsatı sağlayarak kendi hayatlarından küçük nüansların farkına varmalarına olanak tanıdığını belirtmiştir.

Hayatımızı derinlemesine düşünerek göremediğimiz küçük detayları görebilmek oldukça mutluluk verici. Bu detayları görselleştirip insanlara sunabilmek için oldukça fazla düşünüyorum ve tasarımlar oluşturuyorum (Grf-5).

A/r/tograf Grf-8 ders esnasında fikir alışverişi yaparken anılarını sadece arada hatırlayıp bazen hüzün bazen de sevgi ile yad edeceği yaşam tecrübeleri olarak gördüğünü belirtmiştir. Ama bu çalışma sayesinde yaşam tecrübelerine daha dikkatli bakma konusunda farkındalık kazandığını ilave etmiştir.

Dersin devamında grafiti sanatı ile ilgili görseller ve taslak çizimlerinin nasıl yapılacağı anlatılmıştır. Grafitinin tarihçesi, grafiti kültürü, taslak oluşturma ve duvara uygulama aşamaları ile ilgili detaylı bilgiler verilmiş, görseller ve videolar izletilmiştir. Ardından mecaz konusu detaylı bir biçimde anlatılmıştır. Online ders arası uzun tutularak öğrencilerin zihinlerindeki soruları toparlamaları ve not etmeleri istenmiş böylece oluşacak karmaşanın ve sorulması planlanan soruların unutulmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. İkinci ders saatinde öğrenciler ile soru-cevap yapılarak kişisel tarih, mecaz ve grafiti ile ilgili oluşan soru işaretleri giderilmeye çalışılmıştır. Bir hafta sonraki derse kadar öğrencilerden yaşantılarından diledikleri bölümleri metinleştirmeleri istenmiştir.

Bu bulgulara göre, öncelikle derste grafiti konusu hakkında genel bilgiler verilmiş ardından grafiti çalışmalarının öğrencilerin kendileri hakkında olacağı bu nedenle anılarını geçmişleri ile ilgili unutamadıkları detayları kısacası kişisel tarihlerini yazmaları istenmiştir. Öğrenciler daha önce böyle bir uygulama yapmadıkları için onlara ders ve ders dışı zamanlarda kişisel tarih yazma konusunda örnekler göstermenin ve düşünceleri hakkında onlara dönüt vermenin konu hakkında farkındalık oluşturma açısından etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin daha önce kendileri hakkında çok fazla yazma çalışması yapmadıkları ve düşünmedikleri için konunun anlaşılmasında 4 ders saatinin yeterli gelmediği söylenebilir. Bunda online derste öğrencilerin, öğretmen ve sınıf arkadaşlarıyla yeterince etkileşime geçememesinin etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü a/r/tograflar, "yazma süreçleri, sanat yapma olasılıkları ve anlamları kolektif bir şekilde" üretebilmektedir (Güneş, 2018, s. 83). Bu anlamda ders dışı zamanlarda bir araya gelinmesinin oldukça faydalı olduğu söylenebilir. Yine bu bulgulara göre, maddi imkânsızlık ve teknoloji yetersizliğinin öğrencilerin online derse katılımını olumsuz yönde etkilediği ve dersin işlenmesini güçleştirdiği söylenebilir.

Bununla birlikte öğrencilere, Görsel Sanatlar dersinde yazma yoluyla düşünme ve sorgulama fırsatı bulabilecekleri, kişisel tarihlerinden anlamlar üretebilecekleri ve sanat yapabilecekleri konusunda farkındalık kazandırıldığı söylenebilir. Bunun da öğrencilerin içinde bulundukları çevre ve deneyimledikleri olaylar ve hikayelerin önemini fark etmelerini sağladığı söylenebilir.

5.1.2. Yazma

Araştırmanın birinci alt amacı çerçevesinde oluşturulan temalardan "fark etme" sürecinden sonra a/r/tografinin yazma yoluyla sorgulama sürecine geçilmiştir. Bu süreç "Yazma" teması olarak adlandırılmış ve aşağıda bu tema ile ilgili ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.2.1. Yazma Süreci (3. Hafta)

Bir önceki hafta derste anlatılan konular ile ilgili hatırlatma yapılarak öğrencilerin yazdıkları kişisel tarih metinleri öğrencilerle birlikte gözden geçirilmiştir. İlk etapta öğrencilerin Görsel Sanatlar dersinde geleneksel yöntemlerin dışına çıkarak kişisel tarihlerini kalem almaları çok zor gelmiştir. Yazılan kişisel tarihlerde birbirinden bağımsız kısa hikayeler ele almışlar ve anlamlı bir bütünlük yakalayamamışlardır. Öğrenciler daha

önce bu şekilde bir yazım uygulaması yapmadıkları için güçlükler yaşamışlar bu nedenle süreç zaman zaman sıkıcı ve güç hale gelmiştir. Güneş (2018) yaptığı araştırmada aynı probleme değinmiş, bunun sebebinin geleneksel olarak verilen sanat eğitiminin, düşünme ve sorgulama temelli olmaması, yazma uygulaması yapılmaması ayrıca öğrencilerin kendi yaşam deneyimlerini sıradan ve önemsiz görmesi olduğunu dile getirmiştir.

Yazma sürecinde Grf-7 rumuzlu öğrenci yazma işleminde çok zorlandığını kelimeleri bir araya getirip anlamlı bir bütün oluşturmak için zihnini çok zorladığını bunun da onu fazla yorduğunu dile getirmiştir.

Yazma konusunda oluşan problemler sanatçı/araştırmacı/öğretmen rolleri ile a/r/tograf olan araştırmacının desteğiyle öğrenciler tarafından aşılmıştır. "Çünkü a/r/tografi tek başına sanat yapmayı, öğretimi ya da araştırmayı değil tüm alanları harekete geçiren bir sorgulama biçimidir" (Güneş, 2018, s. 100). Yazma da sorgulamanın en önemli parçasıdır.

İki öğrenci yazdıkları taslak metinleri sunmuş ve beraberce yapılan incelemede yazıların günlük konuşulan sokak jargonu ile yazıldığı ve kelimelerin çoğunun hatalı olduğu görülmüştür. Öğrencilerle yazma konusunda ilerleme sağlamak açısından ders dışında yüz yüze veya online olarak bireysel şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bazı öğrenciler kişisel tarihleri konusunda zorlandıklarını ve bir konu bulamadıklarını veya anlamlandıramadıklarını belirtmiştir. Bunun üzerine araştırmacı örnek olarak hazırladığı kişisel tarih metinlerini öğrencilere dağıtmıştır. Öğrencilerin dağıtılan metinleri okumalarını ve bu metne istinaden kendi yaşamlarında önemli buldukları ya da unutulmaz buldukları anılarını yazmalarını istemiştir.

Araştırmacı, öğrencilerin yazımlarında oluşan eksikliklerinin giderilmesi için çalışmalar yapacağını söylemiştir. Bu hataların kolayca giderilebileceğini ve moral bozmadan yazmaya devam etmeleri gerektiğini belirterek öğrencilerin motivasyonunun düşmesini önlemeye çalışmıştır. Bununla birlikte araştırmacı, öğrencilerin kişisel tarihlerini yazma sürecinde karşılaştıkları zorlukları aşmada rehberlik etmiş ve sorularına anında dönüt vererek sürecin aksatılmamasına özen göstermiştir. Kişisel tarihleri yazarken düşünme, araştırma ve sorgulama için öğrencilere zaman tanımış ve kişisel tarihlerin anlatım biçimleri, yazım dili ve konu seçimini öğrencinin kendi tercihine bırakmıştır.

5.1.2.2. Yazma Süreci (4. Hafta)

Öğrencilerin yazım kuralları konusundaki yetersizlikleri Edebiyat öğretmeni ile görüşülmüş ve ek dersler verilmesi konusunda fikir birliğine varılmıştır. Alınan karar okul idaresine de bildirilip onay alınarak uygulamaya konulmuştur. Yazım konusunda eksiği çok olan öğrencilerle edebiyat öğretmenimiz teneffüs aralarında özel olarak ilgilenip, yazım kuralları ve kelime bilgisi dersleri vermiştir. Yazım ile ilgili ek dersler sonucunda öğrenciler daha önce yazdıklarına göre daha iyi metinler hazırlamışlardır. Böylece özgün birer anlatım biçimi keşfetmeleri için fırsat yaratılmıştır. Yazarak kendimizi ve dünyayı nasıl inşa ettiğimizi sorgulayabiliriz. Dil, gerçeklik ve kendilik hakkında belirli bir görüş oluşturan kurucu bir güçtür (Richardson, 2000b).

Daha önce Görsel Sanatlar dersinde yazma temelli bir çalışma gerçekleştirmediklerini belirten Grf-4, yazma konusunda bazı arkadaşları gibi sıkıntı yaşasa da eksiklerini giderip bu aşamayı iyi bir şekilde bitirmeyi istediğini çünkü yaşamını veya düşüncelerini yazıya dökmenin insanın daha fazla ayrıntı yakalamasını sağladığını eklemiştir.

Yazma konusunda eksiklerimin olmasına rağmen çalışmak zihnimi açıyor ve daha fazla ayrıntıyı görebiliyorum. Yazma ufkumu genişletiyor (Grf-4).

A/r/tografik araştırma, öğrencilerin sanatsal yetilerinin gelişiminden ziyade fikir oluşturma, geliştirme, yorumlayabilme, düşünebilme ve sorgulayabilme becerileri üzerine merkezlenmiştir. Farklı bir söylemle yaşayan sorgulamanın haraketli bölümlerine genellikle araştırma sorularına yönlendirmeyi hedeflemiştir (Gouzouasis, 2006, s. 26).

Yazma aşaması öğrenciler açısından biraz sıkıcı olmuştur. Çünkü öğrencilerin yazma ile ilgili en temel sorunu kendilerini ifade edememeleridir. İfade etmedeki güçlüğün ise kitap okuma alışkanlıklarının olmaması bu nedenle kelime haznelerinin dar olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca bilgisayar, internet ve televizyonun da amacına uygun kullanılmaması yazma becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Tok & Ünlü, 2014). Ancak yazma yoluyla öğrenciler daha fazla düşünmeye ve daha fazla fikir üretmeye başlamışlardır. Tabi süreç içerisinde bu fikirlerinde değişmeler ve gelişmeler de görülmüştür. Bu değişimler ve gelişimler a/r/tografinin tabiatı olduğundan bunlar desteklenmiştir. Böylece "öğrenciler, yazma ve yapma yoluyla daha fazla düşünmeye yöneltilmiştir. Ayrıca geçmişi bir olaylar silsilesi olarak değil bir dizi sahne, icatlar,

duygular, resimler ve hikayeler olarak görmeleri ve yeniden keşfetmeleri istenmiştir" (Denzin, 2008, s. 118 Aktaran: Güneş, 2018, s. 99).

Bu bulgulara göre, öğrencilerin daha önce yazma ile ilgili böyle bir uygulama yapmadığı, bu nedenle yazmada öğrencilerin sıkıntı yaşadığı ayrıca derste yapılan bu uygulama ile eğitimin en önemli konularından olan yazma konusunda öğrencilerin eksikliklerinin ortaya çıkarıldığı söylenebilir. Bu sebeple ders saatlerinin bu konun işlenmesinde ve bu zorlukları gidermede yeterli olmadığı söylenebilir. Bu sıkıntıların aşılması için ders dışı zamanlarda da grup ya da bireysel olarak destek verilmesinin gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte Görsel Sanatlar derslerinde geleneksel yöntemlerin dışına çıkarak öğrencileri düşünmeye ve sorgulamaya sevk eden kişisel tarih metinleri yazdırmak başlangıçta onları zorlasa da yaşamlarında daha önce önemsizmiş gibi görünen ama önem ifade eden konuları saptamalarının ve sanat uygulamalarına kendilerinden bir şeyler katmalarının onları olumlu yönde motive ettiği söylenebilir. Dahası öğrencilerin yazma yoluyla araştırma ve sorgulama yapabileceklerini öğrendikleri söylenebilir. Ayrıca öğrenciler Görsel Sanatlar dersinin sadece çizim odaklı bir ders olmadığını çok yönlü bir ders olduğunu deneyimleme fırsatı bulmuştur.

5.1.3. Anlam Üretme

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik bulunan "Fark Etme" ve "Yazma" temalarından sonra yazma ve sanat yapma yoluyla anlam üretme sürecine geçilmiştir. Aşağıda "Anlam Üretme" teması olarak adlandırılan bu süreç ile ilgili ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.3.1. Anlam Üretme Süreci (6. Hafta)

Beşinci hafta hava koşulları ve öğrencilerin internetlerinin olmayışı nedeni ile ders işlenememiştir. Altıncı hafta 4 öğrenci daha şebeke ve yeterli internetlerinin olmayışını neden gösterip çalışmaya katılım sağlayamayacaklarını bildirerek çalışmadan ayrılmış ve 10 öğrenci ile çalışmaya devam edilmiştir. Bu hafta bir önceki derste anlatılanlar yeniden gözden geçirilmiştir. Ayrıca mobil hatların çektiği zamanlarda öğrenciler ile yazdıkları üzerine bireysel görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerden yazdıkları kişisel tarihleri doğrultusunda mecazlar oluşturmaları ve bunlardan grafiti eskizleri yapmaları istenmiştir. Öğrenciler, Görsel Sanatlar dersinde öğrendikleri teknikleri de kullanarak grafiti uygulaması ile ilgili örnek videoların izlenmesi esnasında eskiz defterlerine çizimler yapmışlardır. Bazı

öğrenciler farkındalık oluşturabilecek çizimler yapmak istediğini çünkü kendi yaşamlarında anlamlandırdıkları küçük nüansların herkes tarafından görülmesini istediklerini ifade etmişlerdir. Belirlenen bağlantılara ait farkındalık ekseninde a/r/tografi araştırmacıları başkalarının önemsemedikleri veya göremedikleri yansımaları idrak etmeyi amaçlar (Irwin, Barney, & Golparian, 2019).

Öğrencilerle görüşülen ders aralarında ve online derslerde 4 öğrenci, kişisel tarihinden yola çıkarak ürettiği anlam ile oluşturduğu grafiti taslağını araştırmacıya göstererek görüş ve önerilerde bulunmasını istemiştir. Bu öğrenciler ile birlikte, ürettikleri anlamlar üzerinde fikir alışverişi yapılmıştır. Bazı öğrenciler ise taslaklar yaptıklarını ancak beğenmedikleri için getirmediklerini belirtmiştir. Online derse kadar bu çalışmalarına göre daha iyi daha farklı çalışmalar tasarlayacaklarını ifade etmişlerdir. Eskizleri son aşamaya gelen öğrencilerden bu çizimlerin renklendirilmesi istenmiştir. Bu işlemin titizlikle yapılması gerektiği, isteyen öğrencinin tüm aşamaları WhatsApp ile araştırmacıya gönderip fikir alışverişinde bulunabileceği belirtilmiştir. Bu hafta online dersler konu yoğunluğundan dolayı uzatılmış ve tasarımların tamamlanması için bir sonraki haftaya kadar süre verilmiştir.

5.1.3.2. Anlam Üretme Süreci (7. Hafta)

Yedinci haftanın ilk online dersinde öğrencilerin tamamı grafiti eskizlerini bitirmiş hatta bazı öğrenciler birbirinden farklı birkaç eskiz yaparak gelmiştir. Bu eskizlerin seçimleri öğrencilerin kendilerine bırakılarak renklendirmeler konusunda kısa bilgiler verilmiştir. Renk zıtlıklarının bazı taslaklarda yanlış kullanımına dikkat çekilmiş ve birbirinin ayrıt edilmesine engel olmayan renkler kullanılmasına özen gösterilmesine vurgu yapılmıştır. Kullanılan renklerin yapılan çalışmanın anlatımında ve anlam iletmede önemli rol üstlendiği bu nedenle dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Renklerle ilgili karışıklık yaşayan öğrenciler ufak önerilerle bazı renklerde değişiklik yapmıştır. Önceki derslerde genel olarak grafiti uygulamalarında kullanılan malzemeler hakkında bilgilendirmeler yapılmış olmasına rağmen bu derste tekrar daha detaylı olarak ele alınmıştır. Böylece anlam üretme süreci de tamamlanarak uygulama aşamasına tüm çalışmalar hazır hale getirilmiştir. Sonraki hafta uygulama aşamasına geçileceği için bu haftaki ders saati dört saate çıkarılarak değinilmeyen tüm detaylara değinilmiştir.

Anlam üretme süreci yazma ve sanat yapma yoluyla başlamıştır. Bu süreçler birbirinden tamamen kopuk ve ayrı süreçler olmayıp birbirini harekete geçiren alanlardır.

Çünkü a/r/tografi yaygın, düzensiz, rahatsız edici ve kompleks olan alanlar ile düşünülmemişi vurgular (La Jevic & Springgay, 2008). Böylece öğrenciler yazarken fikirler üretmiş üretilen fikirler üzerine daha fazla yazmıştır. Daha sonra sanat yapma yoluyla bu fikirler somutlaştırılmış ve a/r/tografinin doğası olarak yazma ve görselle iki katı görüntüleme gerçekleştirilmiştir (Irwin, 2004).

Bu bulgulara göre, öğrencilerin yazma sürecini bitirdikten sonra anlam üretmek için bu metinleri kullandıkları diğer bir deyişle yazdıklarından mecaz oluşturarak bunları görselleştirdikleri söylenebilir. Anlam üretmede sadece renklendirme konusunda basit sıkıntılar yaşadıkları bunu da araştırmacının rehberliğinde kolaylıkla aştıkları söylenebilir. Grafitinin herkesin görebileceği okul duvarlarında yapılacak olması nedeniyle bazı öğrencilerin farkındalık içeren anlamlar üretmeyi tercih ettiği söylenebilir. Bu anlamda öğrencilerin grafitiyi toplumsal mesaj iletmede bir araç olarak gördüğü söylenebilir. Bu aşama uygulamayı içerdiği için online derslerin yeterli gelmediği ve ders aralarında da bir araya gelinerek yüz yüze fikirlerin paylaşılmak durumunda kalındığı söylenebilir.

5.1.4. Uygulama

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik verilerin analizinden bulunan son tema "Uygulama" temasıdır. Aşağıda "Uygulama" teması ile ilgili ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.4.1. Uygulama Süreci (8. Hafta)

Eskizler ve renklendirme sürecinin sonuçlandırılması ile birlikte öğrenciler ile uygulama öncesi son defa bir araya gelinmiş ve araştırmacı tarafından temin edilen malzemelerle öğrencilerin boyama deneyimi yaşaması sağlanmıştır. Uygulama için okul idaresinden alınan izin ile grafiti çalışmaları için okul duvarlarında tahsis edilen bölümler öğrencilere tanıtılmış ve her birinin kendi çalışmaları için bir yer tespit etmesi istenmiştir. Öğrenciler arkadaşlarının da fikirlerini alarak kendi grafiti çalışmalarına en uygun olarak düşündükleri yeri seçmişlerdir.

Hazırlıkların ardından böylece sıra eskizlerin duvara geçirilmesine gelmiştir. Duvarlara grafiti eskizlerinin çiziminde hata olasılığına karşın çizimler tebeşir yardımı ile yapılmıştır. Küçük eskizlerin duvara çok daha büyük boyutlarda çizilmesi aşaması bazı öğrencileri zorlamıştır. Bu nedenle bütün öğrencilerin aynı anda değil de sıra ile çizim

yapmaları sağlanmıştır. Böylece bir sonraki öğrenci önceki öğrencinin yaptığı hatayı yapmamaya özen göstermiştir.

Uygulama aşamasında öğrenciler, birbirleri ile iş birliği içerisinde olarak öğrendiklerini paylaşmışlar ve birbirleriyle yardımlaşmışlardır. Grafiti uygulaması her ne kadar kişisel tarihlerin aktarımını içeren bireysel bir çalışma gibi görünse de o aynı zamanda kolektif ve sosyal bir çalışmadır. A/r/tografi de kişinin kendi yaşam deneyimleriyle ilgilidir. Fakat ortak çağrışım/kışkırtıcı çalışmalarını başkalarına sunmak için bir araya geldiği zaman da sosyaldir (Sinner, Leggo, vd., 2006).

Taslak çizimlerin tamamının duvara aktarılmasından sonra grafiti uygulama çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmaların öğrencileri zorlamaması ve herhangi bir olumsuz tutuma yol açmaması için kolay olan çalışmadan başlanılıp zor olan çalışmaya doğru uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Büyük bir titizlikle yürütülen çalışmalar farklı duvar yüzlerinde yapılmıştır. Uygulamalar sadece teneffüslerde ve öğle aralarında gerçekleştirilebilmesi sebebiyle bir haftalık bir sürece yayılarak hafta sonuna kadar bitirilmiştir.

Grafiti çalışmalarının okul duvarlarına uygulanmasından sonra herkese açık doğal bir sergi oluşmuş ve dolayısıyla diğer öğrencilerin de dikkatini çekmiştir. Bu öğrencilerin grafiti çalışmalarının yapım aşamasını başından sonuna kadar izleyebilmelerinin çok heyecan verici olduğu gözlenmiştir. Ayrıca süreci gözlemleyen ve takip eden bu öğrenciler yeni projeler ile kendilerinin de bu çalışmalara dahil olmak istediklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrenciler için ise bu durum bir gurur tablosu olmuştur. Uygulama aşamasından sonra bile araştırmaya katılan öğrenciler gerçekleştirdikleri çalışmalar hakkında fikir yürütmeye devam etmiştir. Çünkü a/r/tografi çalışmaları hassas, tekrar edebilen, dönüştürücü ve önceki çalışmalara dayanarak ne olabileceğine yönelik yansıtmaları içermektedir (Irwin, Barney, & Golparian, 2019, s. 194).

Bu bulgulara göre, yazılan kişisel tarih metinlerini esere dönüştürme aşamasının öğrenciler için çok keyifli bir aşama olduğu söylenebilir. Grafiti uygulamaları büyük boyutlu çalışmalar olduğu için kolektif çalışmayı teşvik ettiği söylenebilir. Ayrıca açık mekanlarda yapılıyor olması da yine çevreyle etkileşimi ve dolayısıyla sürecin gelişime açık olmasını teşvik ettiği söylenebilir. Diğer bir deyişle öğrencilerin sürekli olarak bu çalışmaları görmesiyle ve uygulama dışındaki arkadaşlarının da yorumlarıyla fikirlerinde değişimler ve gelişimler olmaya devam etmiştir. Çünkü a/r/tograflar "öngörülebilir ya da ölçülebilir,

sosyal kontrol olarak düşünülen şeylerle değil, açık alanlarla, keşfedilmemiş olasılıklarla" (Güneş, 2018, s. 146) ilgilenmektedir.

5.2. GRAFİTİ UYGULAMALARININ ÖĞRENCİLERİN YARATIM VE ÜRETİM SÜRECİNE KATKISI

"Grafiti uygulamalarının öğrencilerin yaratım ve üretim sürecine katkısının öğrencilerin çalışmalarına ve görüşlerine göre değerlendirilmesi" araştırmanın ikinci alt amacı olup bu alt amaca ulaşmak için yarı yapılandırılmış görüşme, fotoğraf ve ses kayıtları, öğrencilerin kişisel tarih metinleri ve eğitsel gelişim dosyaları (portfolyo) kullanılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ancak bu bölümde tema saptanmamış her bir öğrenci tek tek sunulmuş ve yorumlanmıştır. Ayrıca görüşülen öğrencilerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar italik olarak sunulmuştur.

5.2.1. A/r/tograf Grf-1

Şekil 51. A/r/tograf Grf-1'in "Aile" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya.

A/r/tograf Grf-1, ailesinden uzak kaldığı dönemlerin hayatında önemli izler bıraktığını belirterek "Aile" olarak anlamlandırdığı çalışmayı yapmıştır (Şekil 51). Grf-1 aile mecazını anne-baba figürünü ev şekli oluşturacak biçimde konumlandırarak ele almıştır. Girdiği sınav sonucunda evinden oldukça uzak yatılı bir okul kazanan Grf-1, bu nedenle yurtta kalmak zorunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu tecrübenin onun tüm

sorumluluklarının kendi omuzlarında olduğunun bilincine varmasını sağladığını da eklemiştir.

Lise sınavına katıldım. Kazandığım lise evden uzak olduğu için yurtta kalmam gerekti. İlk defa ailemden ve evimden bu kadar uzun süre ayrı kalmak mecburiyetinde kaldım. Aile kavramının önemini ve ailenin ne kadar kıymetli olduğunu uzak kalınca anlayabildim (Grf-1).

Grf-1 aile özleminden dolayı böyle bir çalışma tasarlamıştır. Grf-1, derste grafitinin temelinin ilk insanların mağaralarda ellerini boyayıp şablon gibi kullanarak duvarlarda kendilerinden izler bıraktığını öğrenince şablon baskı yapmaya karar verdiğini belirtmiştir. Şablon baskının detaylı bir işçilik gerektirdiği öğrencilere uzaktan eğitim esnasında anlatılmıştır. Öğrenci, bu şekilde titizlik isteyen çalışmaların her zaman ilgisini çektiğini ve bu çalışmaların hem yeteneklerini ortaya çıkaracağına hem de gelişimine katkı sunacağına inandığını belirtmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen bu araştırmada konunun kendi hayatından bir parçayı kapsaması ve bu konular üzerine düşünme fırsatı bulmasının yaratıcı fikirlere kapı araladığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Grf-1, yaptığı uygulamanın kendisi için büyük anlam taşıdığını ve duvarı gözlemleyen arkadaşlardan aldığı pozitif dönüşlerin onu çok mutlu ettiğini belirtmiştir.

Grf-1, çalışmaya çok istekli başlamış ve sürecin sonuna kadar özveriyle çalışarak yazma ve grafiti uygulamalarında zorluk yaşayan diğer arkadaşlarına da örnek ve ilham kaynağı olmuştur. Tasarladığı çalışma aile birliğinin önemine vurgu yapması açısından önemlidir. Dahası diğer öğrencilere de ailenin değeri hakkında düşünme fırsatı vermektedir.

Daha önce bu tür bir çalışma yapmayan Grf-1, çalışma süreci başlangıcında oldukça zorlansa da azimle bıkmadan çalışmaya devam edip çalışma sonunda oldukça zor titiz bir işçilik isteyen şablonun kesimini ve uygulamasını sorunsuz bir şekilde gerçekleştirmiştir. Grf-1'in yaşadığı çevrede aile reislerinin başka illerde çalışma zorunluluğu olması nedeniyle aile bütünlüğü pek sağlanamamaktadır. Bu çalışmanın da çevre şartlarına uygun nitelikte ailenin bir çatı altında olmasının önemini vurgulayan ve insanların bu bağları güçlendirmesi için farkındalık oluşturabilecek yaratıcı bir çalışma olduğu söylenebilir. İnsanların bir konuya ayrı açılardan bakması, yaratıcılığın birden fazla tanımının oluşmasını sağlamaktadır. Yaratıcılıkta zekâ gibi kompleks bir yapıdır (Sternberg, 1985). Ayrıca Grf-1'in güçsüzleştiği anlardan ziyade özgür olduğu hisleri yansıttığı çalışması yaratıcı süreçleri barındırdığı ve hayal dünyasını ifade ettiği söylenebilir.

5.2.2. A/r/tograf Grf-2

Şekil 52. A/r/tograf Grf-2'nin "Dost" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

Grf-2, kişisel tarih yazımını gerçekleştiren ilk a/r/tograf olmuştur. Metinleştirme aşamasında öğrenci birden fazla metin yazmıştır. Yazdığı metinlerin arasından hayvan sevgisini içeren kişisel tarih metnini çalışmaya karar vermiştir. Küçük yaştayken zor durumda olan bir sokak köpeğinden etkilenip ona yardım etmesi hayvanlara karşı sevgisinin oluşmasına vesile olmuş ve bu olay hayatında onu değiştiren önemli bir anı olmuştur.

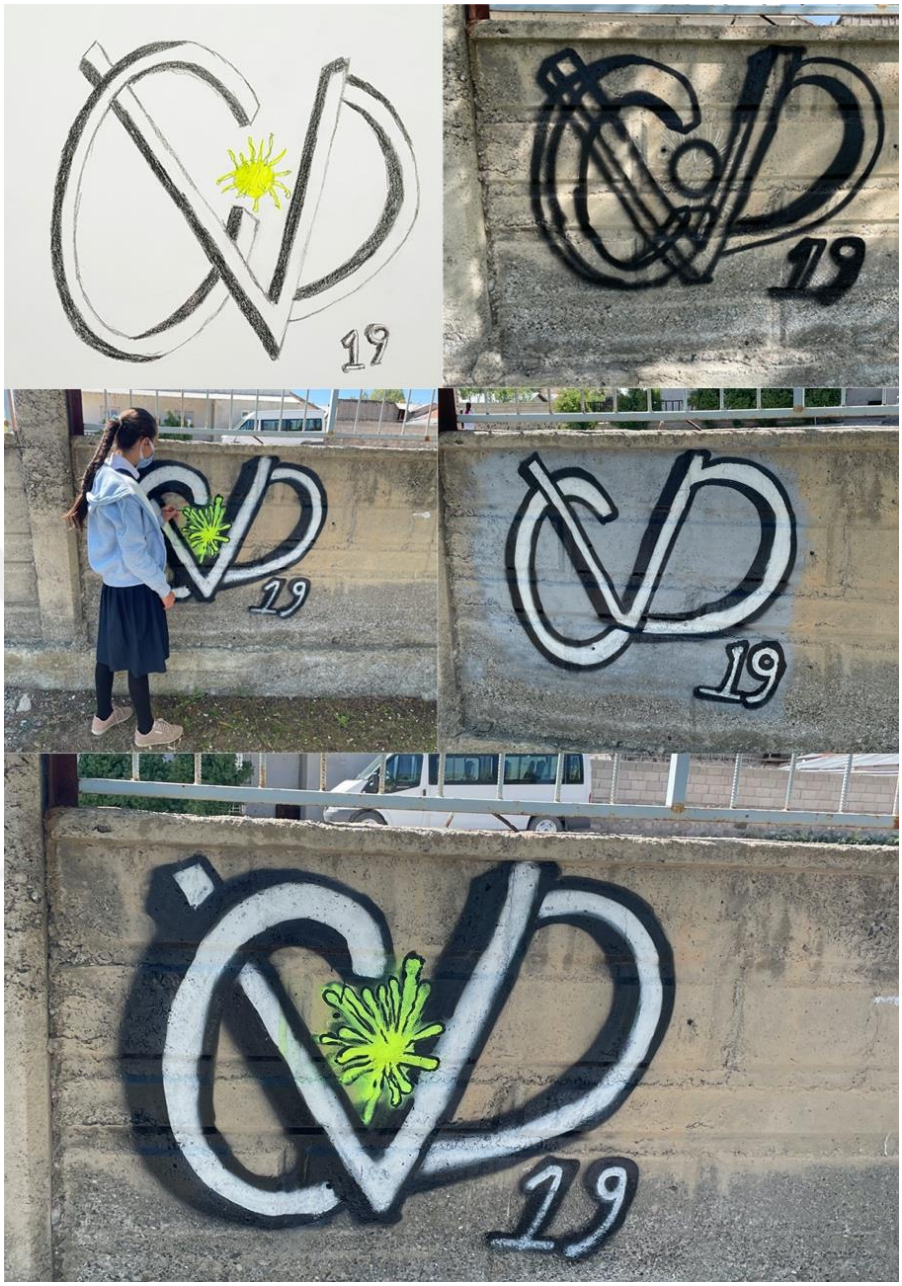
Kuzenim ile birlikte köyde gezinirken yüzünden yaralanan küçük bir sokak köpeğine rastladık. Yardım etmesi için o sırada yanımızdan geçen ninemden yardım istedik. Ninem pamuk ile pansuman yapıp köpeğin yüzündeki kanamayı durdu. Köpeği orada öyle bırakamadık alıp eve getirdik. Kuzenim ile birlikte sahiplendik. Ona artık bir isim gerekiyordu bu ismi de "Kurt" olarak kararlaştırdık. Bir süre sonra kuzenim ve ailesi başka bir şehre taşındı ve benim tek dostum kaldı, Kurt (Grf-2).

Grf-2, hayvanlara kötü muamele yapılmamasını ve hayvanların insanların sadık birer dostu olduğunu vurgulamak ve bu konuda farkındalık yaratmak için bir grafiti oluşturmaya çalışmıştır (Şekil 52). Grf-2, tüm insanların bu bilince sahip olması gerektiği dile getirmiştir. Grafiti çalışmasında dostlukla ilgili mecazını yine "*Dost*" yazarak somutlaştıran Grf-2, bunu yazmasındaki amacın, hayvanların da insanlar kadar özgürce yaşama hakkına sahip olduğunu, insanları koruyup en zor durumlarında bile yanlarında olduğunu belirtmek için seçtiğini ifade etmiştir. Ayrıca Grf-2, "Dost" kelimesini bir köpeğe benzetmek için "*d*" ve "*o*" harfinin içerisine göz, yukarısına da kulak çizdiğini, "*t*" harfini uzatarak da kuyruk yapmaya çalıştığını söylemiştir. Bu grafitiyle hayvanların ama özellikle de köpeklerin insanların dostları olduğunu anlatmaya çalıştığını eklemiştir.

Şekil 50'de görüldüğü gibi Grf-2 renkler konusunda bir karmaşa yaşamıştır. Grafiti bittikten sonra okul idaresi, renklerin yeşil ve turuncu ağırlıklı olmasının öğrenciler tarafından yanlış anlaşılabileceğini (siyasi çağrışımlarda bulunabileceği) araştırmacıya bildirmiştir. Oluşabilecek yanlış anlaşılmanın önüne geçebilmek için öğrencinin tercihi doğrultusunda renklerde değişikliğe gidilmiştir. Böylece öğrenci, yeşil yerine açık mavi rengi kullanmıştır.

Grf-2, Görsel Sanatlar dersinde grafiti ile ilgili öğrendiği bilgileri kullanarak yazının ön plana çıkması için zıt renkleri kullanmış ancak renklerde yaşanan karmaşa sonucu yazıyı açık maviye boyayarak daha dikkat çekici hale gelmesini sağlamıştır. Grf-2, yazdığı kişisel tarih metnini görselleştirme sürecinde başlarda çok zorlansa da birçok farklı tasarım oluşturmayı denemiştir. Tasarım aşamasının başlangıcında sıkılan öğrenci, süreç içerisinde araştırmacının desteğiyle ve kendi yaşamından iz taşımasının verdiği haz ile yaratıcı tasarımını oluşturmuştur. Ayrıca, Grf-2'nin çalışmasında tür olarak daha çok piece yöntemini kullandığı söylenebilir.

5.2.3. A/r/tograf Grf-3

Şekil 53. A/r/tograf Grf-3'ün "Covid" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

Grf-3, "C*ovid*" adlı çalışmasını dünyayı etkisi altına alan covid-19 salgınından etkilenerek tasarlamıştır (Şekil 53). Öğrenci, salgının hayatında önemli hale gelmesinin en temel sebebinin aile bireylerinin bu virüsten çok fazla etkilenmesi ve köyde yaşadığı için sosyalleşebildiği en önemli mekanlardan biri olan okulların kapanması olduğunu belirtmiştir. Virüsün aile fertlerine bulaşması nedeniyle ailede virüse karşı olan korku ve paniğin üst düzeyde yaşandığını ifade etmiştir. Büyüklerinin taziyede el öptürme

geleneğinden ötürü ailede herkese virüs bulaştığını belirten Grf-3, dedesinin bağışıklık düzeyi yüksek olması ve tedaviye olumlu cevap vermesi neticesinde büyük bir hasar almadan hastalığı atlattığını ancak bazılarının bu süreci ağır geçirdiğini eklemiştir.

Covid-19 virüsü birçok insanın hayatına mal oldu. Bunlardan biri de az kalsın dedem olacaktı ki çok şükür tedavi sayesinde virüsü yenmeyi başardı. Gittiği taziyede tokalaşma, el öptürme gibi yakın temastan dolayı virüs kapıp hastalandı (Grf-3).

Grf-3, ailesinin hastalığı önemsememesinden kaynaklı zorlu bir süreç yaşandığını ve bu süreci diğer okul arkadaşlarının da yaşamaması adına böyle bir çalışma yapmak istediğini belirtmiştir. Okul arkadaşlarından hastalığa inanmayan veya ciddiye almayanların bulunduğunu bu görselin onlara da bir uyarıcı niteliğinde olduğunu ve farkındalık oluşturmak için bu çalışmayı tasarladığını belirtmiştir.

Bu grafitiyi hem yaşadığım o sıkıntılı günleri unutmamam hem de hastalığa karşı tüm önlemleri almamız için okulda bulunan herkese hatırlatıcı nitelikte olması nedeniyle yaptım. ...Tasarladığım grafiti çalışması insanların bilinçlenmesine vesile olacağı için çok heyecanlıyım. Böyle çalışmalar yaptıkça aklıma çok daha farklı fikirler geliyor. ...Görsel Sanatlar dersinin sadece resimden ibaret olduğunu düşünüyordum. Meğerse zihni çok yoran bir dersmiş. Bizi düşünmeye teşvik ettiği için zorlandık ama zihnimin açıldığını hissediyorum (Grf-3).

Ayrıca Grf-3, konusunun sevimsiz olmasına rağmen sanatsal uygulamanın verdiği hazdan ve estetiğe dönüşen çalışmasını yaparken müthiş keyif aldığından söz etmiştir. Diğer yandan grafiti sanatında öncü şahsiyetlerin hikayelerini sosyal platformlarda inceleyen Grf-3, çalışmasını onların küçük birer denemesi olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Grf-3, grafiti uygulamaları bittikten sonra da kişisel tarihinden metinler yazmaya devam etmiştir. Edebiyat öğretmeninin yapılan bu çalışmadan sonra kendisine daha iyi kompozisyonlar yazdığını ve düşüncesini yazınsal olarak daha iyi ifade edebildiğini söylediğini belirtmiştir. Bu anlamda yapılan bu çalışmaların öğrencilere akademik konularda da katkıları olduğu söylenebilir.

5.2.4. A/r/tograf Grf-4

Şekil 54. A/r/tograf Grf-4'ün "Hayal" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

A/r/tograf Grf-4 kişisel tarih yazımında bugüne kadar çalışmaları ve emekleri sonucunda ulaşmak istediği hedefleri aktarmaya çalışmıştır. Hayatta her şeyin bir hayal ile başladığını ifade eden Grf-4, bu hayallere ulaşmanın da azimle ve istikrarlı bir şekilde çalışmaktan geçtiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda kendine inanan ve hedefleri olan diğer öğrenci arkadaşlarına da hedeflerini hatırlatıcı bir sembol niteliğinde olan "Hayal" adlı grafitiyi çalışmıştır (Şekil 54).

Covid-19 salgını bana doktor olmanın önemini bir kez daha hatırlattı. Hayal ettiğim ve hedeflediğim meslek olan doktorluk için son gücümle çalışarak doktor olacağım ve sonrasında çok görmek istediğim Paris'i göreceğim. Tüm güzellikleriyle birlikte Eyfel Kulesi ve Louvre Müzesi de gezeceğim yerler arasında olacak (Grf-4).

Öğrenci yazdığı metni görselleştirirken birbirinden farklı taslaklar hazırlamış ama doktorluk ve Paris'i ön plana çıkaran taslaklardan vazgeçip bu çalışmada karar kılmıştır. Bunun sebebi olarak da sadece kendisinin değil diğer öğrenci arkadaşlarının da bu çalışmada kendilerinden bir şeyler bulmasını istediğini belirtmiştir. Çünkü grafitinin duyguları, düşünceleri ve mesajları yazınsal olarak dış dünyaya aktarmada bir iletişim aracı olduğu söylenebilir (Çınarcı, 2014).

Herkesin kendisine göre bir hayali ve hedefi vardır. Kişi belirlediği hedefe ulaşabilmek için uzun bir süre çalışır ve emek verir. Herkesin hayali doktorluk olmayabilir o nedenle meslek belirten bir görsel yapmam sadece doktor olmak isteyenlere hitap edecekti. Bende herkese hitap eden ve her öğrenci arkadaşıma kendini ve hedeflerini hatırlatan bir görsel olmasını istedim (Grf-4).

Grf-4 çalışmanın başlangıç aşamasında birden çok metin yazmış ve bu metinlere farklı tasarımlar oluşturmuştur. Çalışmasının özgün olmasına gayret eden öğrenci, özellikle uygulama sürecinde gösterdiği özverili tavır ile diğer arkadaşlarının da moral ve motivasyon kaynağı olmuştur. Kullandığı renklerin canlılığı duygusal yoğunluğunu yansıtmada etkili olmuştur.

5.2.5. A/r/tograf Grf-5

Şekil 55. A/r/tograf Grf-5'in "Hijyen" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

A/r/tograf Grf-5, çalışmasını hazırlarken konuya karar vermekte çok zorladığını belirtmiştir. Anne ve babasını erken yaşta kaybetmesi öğrencinin yaşamında derin izler bırakmış ancak yapılan görüşmede üzücü bir konuyu ele almak istemediğini ifade etmiştir. Grf-5, gerçekleştirdiği bir gezide insanların çevrelerinin temizliğine hiç önem göstermediğinden, gelişi güzel atılan çöplerin çevreye ve doğaya zarar vermesinden rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. Böyle bir grafiti çalışmasının ona daha çok anlatmak

istediklerini anlatabilme imkânı tanıdığını ifade etmiş ve bu konu üzerinde çalışmaya karar vermiştir. Ailevi bir konuyu işlemektense toplumsal yara haline gelmiş bir konuya vurgu yapmanın daha doğru olacağı kanaatine varmıştır.

Muğla'da dışarı çıktığımızda her yer çöplerle doluydu. İnsanlar çöp konteynırlarını kullanmamakta ısrarcıydı. Piknik alanına gelen insanlar da çöplerini olduğu yerde bırakıyor, rüzgârın yardımı ile o çöpler denize uçuyordu. İçtiğimiz sular dahi çöplerle kaplanmıştı. Bir plastik şişenin bile doğada çözünmesi çok uzun yıllar alıyor. Bizden sonraki nesillere nasıl bir dünya bırakmak istediğimizi durup düşünmeliyiz (Grf-5).

Grafiti uygulamaları için yer belirlenirken Grf-5, çalışmasını okulun arka duvarına yapmak istemiştir. Bunun sebebi olarak bu duvarın görülmeyen bir bölgede olduğunu bu sebeple kirli bırakılabileceğini ama bu grafiti sayesinde bu eğilimi gösteren öğrencilere temizliği anımsatabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Ayrıca covid-19 sebebiyle maskelerin de yerlere atılmasını engelleyebileceğini böylece okulda hastalığın yayılmasının az da olsa önüne geçilebileceğini belirtmiştir.

Gelişi güzel atılan çöpler dışında şimdi bir de covid-19'dan korunmak için kullanılan maske ve eldivenlerin çöp konteynırları yerine yerlere atılması ile oluşan kirlilik çıktı (Grf-5).

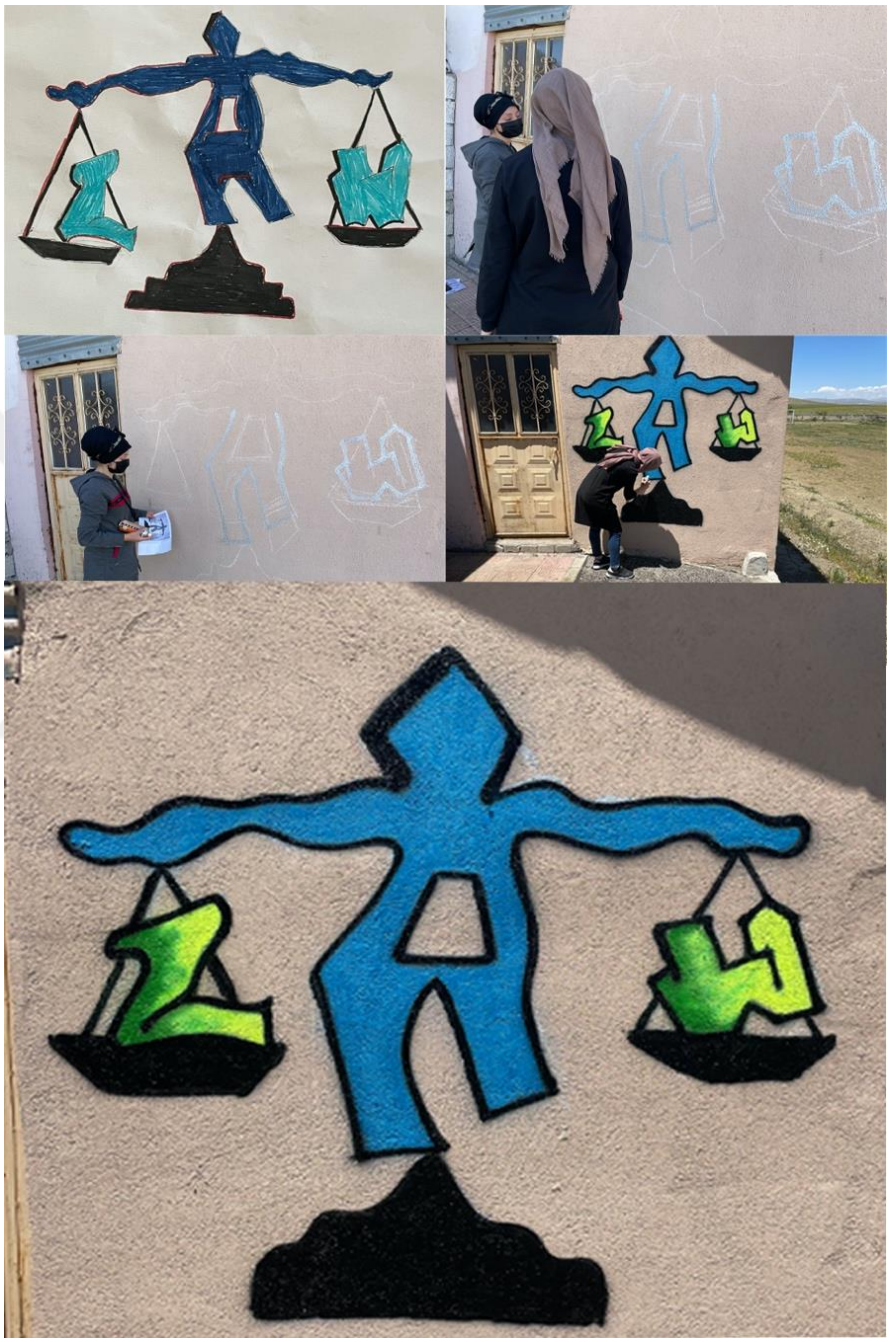
Grf-5, grafiti çalışmasında öğrencilerin çöpleri yerlere atmaması konusunda farkındalık oluşturmak için "hijyen" mecazını bir dezenfektan kutusu ve hijyen yazısı ile somutlaştırmıştır (Şekil 55). Grf-5, bu çalışmasının okulun diğer öğrencileri tarafından da beğeni ile karşılandığını belirtmiştir. A/r/tograf Grf-5, kedilerine özgü sıfırdan bir yaratım yapmanın ve bunu her an herkesin görebilecek olmasının oldukça heyecan verici olduğunu belirtmiştir. Bu durumun da yaratıcılıklarını ve motivasyonlarını arttırdığını eklemiştir.

Aralıksız düşünmek ve çizim pratiği yapmak zorlu ama yeteneğimin ve yaratıcılığımın gelişimi açısından çok faydalı oldu (Grf-5).

A/r/tograf Grf-5 yaratıcı düşüncesi ile uygulama çalışmasını okulun arka planında bulunan duvara yerleştirmesi, kirliliği önlemede önemli rol üstleneceği düşünülmektedir. Yaratıcılık her türlü sorunu ve çözüm önerilerini farklı açılardan görebilmektir. Sorunlara farklı açılardan bakmak, çözüm için yeni boyutların yakalanmasını kolaylaştırmaktadır (Karakuş, 2001). Grf-5'in başlarda bu işi yapamama düşüncesi ağır basmasına rağmen arkadaşları ve araştırmacının desteği ile oldukça iyi bir uygulama çalışması

gerçekleştirmiştir. Renkleri uygulama aşamasında dikkat çekme potansiyeli yüksek olan fosforlu renklerle değiştirmiştir.

5.2.6. A/r/tograf Grf-6

Şekil 56. A/r/tograf Grf-6'nın "Adalet" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

A/r/tograf Grf-6 "Adalet" (Şekil 56) olarak isimlendirdiği çalışmasında nihai sonuca ulaşana kadar birçok farklı metin yazmıştır. Yazma ile ilgili sorun yaşamayan Grf-6, tasarımlarının istediği gibi olmamasından dolayı biraz sıkıntı yaşamıştır. Hatta çalışmayı

bırakmayı bile düşündüğünden bahsetmiş ama araştırmacı ile görüşmeler sonucunda bitirmeyi çok istediğini belirterek devam etmiş ve çalışmasını başarıyla sonuçlandırmıştır.

Dünyanın gittikçe adalet kavramından uzaklaştığını söyleyen Grf-6, bunun önüne geçmenin ise insanların birbirlerine karşı daha hoşgörülü ve adaletli olma yolunda gösterecekleri çaba sonucunda gerçekleşeceği kanaatinde olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca gelecekteki hedefinin adalet sağlayıcı mekanizmanın çarklarından biri olmak olduğunu belirten Grf-6, bu nedenle bu çalışmayı diğer çalışmalarından daha çok beğendiğini dile getirmiştir.

Gözlemlediğim kadarıyla insanlar arasında adalet gittikçe azalıyor ve haksızlıklar haklıymışçasına daha yüksek sesle ifade edilmeye çalışılıyor. Adaleti temsil etmek için hayalini kurduğum avukat olma yolunda tüm azmim ile çalışıyorum ve sonuca ulaşana dek çabalarım artarak devam edecektir (Grf-6).

Grf-6, dünyada oluşan adaletsizliğin artmasından ve bu adaletsizliğin insanlara normal gelmeye başlamasından oldukça rahatsız olduğunu ifade etmiştir. Köyündeki gözlemleri sonucunda kendi ailesi ile çevrede yaşayan komşularına yapılan haksızlık ve adaletsizliklerin onda avukat olarak bir adalet savunucusu olma fikrini oluşturduğunu eklemiştir. Ayrıca, okuma oranının düşük olduğu bu bölgede güçlü ve güçsüz arasında yaşanan olumsuzlukları önlemenin bir adalet savunucusu olmaktan geçtiğine inandığını belirtmiştir. Grf-6 bu çalışmayla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Yazma beni düşünmeye teşvik etti. Yazmaya başlamadan önce etrafımda belli başlı haksızlıkları görebiliyordum şimdi ise daha detaylı bakabiliyor ve oluşan haksızlıkların çok daha fazla olduğunu görebiliyorum. Ayrıca grafiti yoluyla bu düşüncelerimi herkesin görmesini sağlayabilir ve bu duruma dikkat çekebilirim. (Grf-6)

Bu anlamda öğrenciler, "yazma ve yapma yoluyla daha fazla düşünmeye yöneltilmiştir. Ayrıca geçmişi bir olaylar silsilesi olarak değil bir dizi sahne, icatlar, duygular, resimler ve hikayeler olarak görmeleri ve yeniden keşfetmeleri istenmiştir" (Denzin, 2008, Akt: Güneş, 2018, s. 99).

A/r/tograf Grf-6'nın diğer öğrencilere oranla daha fazla kitap okuma alışkanlığı olduğundan kişisel tarihini metinleştirme sürecinde diğer arkadaşları kadar zorluk çekmemiştir. Birden fazla metin hazırlayarak gelen öğrenci, çalışmalarının içerisinde özgün ve istediği mesajı verebileceği "Adalet" isimli mecazını görselleştirerek araştırmaya dahil

etmiştir. Görselleştirme aşamasında zorlanmış ama araştırmacı ve arkadaşlarının desteğiyle tasarım çalışmasını tamamlamıştır. Grafitinin özelliklerine uygun olarak harfleri insan ve teraziye benzettiği çalışmasında adaletin hassaslığına vurgu yaparak terazinin kefelerine harfler yerleştirmiştir. Harflerin birleşiminin İngilizce "Law" yani adalet mesajını vermesi de oldukça yaratıcı olmuştur.

5.2.7. A/r/tograf Grf-7

Şekil 57. A/r/tograf Grf-7'nin "Müzik" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

Grf-7, üç farklı konuda metin oluşturmuş ama zihninde önemli bir yere sahip olan "Müzik" adlı mecazı yapmaya karar vermiştir (Şekil 57). Müziğe karşı ilgisinden bahseden Grf-7, bir aile yakını tarafından dinletilen farklı tarzdaki bir müzik ile bu ilginin daha da yükseldiğini ifade etmiştir.

Tatil için dedemlere çiftliğe gittik sonra eve geri döndüğümüzde amcam bana daha önce dinlemediğim çok farklı tarzda bir müzik dinletti ve bu çok hoşuma gitti. Seslendiren sanatçının sesi de benim sesim gibi ince idi (Grf-7).

Köy ortamında iş yoğunluğu nedeniyle müzik dinlemeye pek fırsat bulamadığını belirten öğrenci, genellikle de hep aynı tür müzikleri dinlediğini ama bu müziğin çok farklı geldiğini ve çok sevdiğini ifade etmiştir. Bunun da onu tekdüzelikten çıkardığını eklemiştir.

Amcamın dinlettiği müziklerde hep yüksek ses ile bağırırcasına şarkı söylenmekteydi ve çok güzeldi. Bu müzik tarzlarını sorduğumda ise bunlara metal müzik dendiğini, bu metalin fiziksel bir metal ile aynı olmadığını, tarz olarak metal müzik dendiğini bana anlattı. Bu kaseti çok sevdiğimi söyleyince amcam bu kaseti bana hediye etti ve bende fırsat buldukça onu dinlemeye çalışıyorum (Grf-7).

Grf-7, onu monotonluktan çıkarmanın aracı olan müziği ve müziğe olan sevgisini kulaklık ve içinde kablolardan müzik yazan grafitiyle somutlaştırmıştır. Müziği arkadaşlarına sadece yazınsal olarak anlatmaya çalışmasının havada kalacağını ifade eden Grf-7, görsel bir şekilde anlatmanın çok daha etkili olacağına inandığı için böyle bir çalışma yaptığını söylemiştir. Güneş (2018)'e göre a/r/tografların kendi kişisel tarihlerinden yola çıkarak yaratımlarındaki kişisel mecazları her ne kadar şahsına münhasır olsalar da izleyici ortak alanlar bulabilir (s. 106). Böylece Grf-7 diğer arkadaşlarının da kendisi gibi tek düze olmamalarını farklılıklara açık olmalarını bu grafiti ile anlatmaya çalıştığını dile getirmiştir. Bununla birlikte Grf-7, özgünlüğü yakalamak ve diğer arkadaşları ile benzer metinler oluşturmamak adına fazla çaba harcadığını, bu çabanın da yeteneğini ve yaratıcılığını geliştirdiğini belirtmiştir.

A/r/tograf Grf-7, yaptığı çalışmalara çok zaman ayırmış ve araştırmada diğer arkadaşlarına yardımcı olmuştur. Araştırmanın başlangıcı ile bitişi arasındaki süreçte birçok metin ve grafiti çalışması yapan öğrenci, süreç sonunda yaratıcılık ve yetenek açısından gelişim göstermiş, kişisel tarihlerinde ve grafiti görsellerinde farklı yollar deneyerek olabildiğince özgünlüğü yakalamıştır.

5.2.8. A/r/tograf Grf-8

Şekil 58. A/r/tograf Grf-8'in "Öğretmen" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

A/r/tograf Grf-8, kişisel tarih yazımında hedeflerini ve ideallerini yazmayı tercih etmiştir. Grf-8, metinleri hazırlarken güçlük çektiğini ve istediği gibi olmadığını, idealindeki meslek olan öğretmenlik hakkında yazmanın daha çok içine sindiğini dile getirmiştir. Öğretmenlik ile ilgili yazdıklarını grafiti ile görselleştirip insanlara aktarmanın daha güzel olacağını düşündüğünü ifade etmiştir. A/r/tografik çalışmalar izleyicilerde, okuyucularda aynı veya benzer fikir ve duyguları oluşturma amacı gütmemektedir (Narin & Keser, 2017).

Bu nedenle öğrenciler kişisel tarihlerinde ve bunlardan üretecekleri mecazlarda özgür olmuşlardır.

Hayalim, köy okulunda öğretmen olup minik öğrencilerime bir şeyler öğretmektir. Bir de onların beni ailelerinin bir parçası olarak görmesi benim için çok önemli. Köy okulunu çok istememin sebebi ise kendi hayatımdan yola çıkarak söylemem gerekirse, onların da imkansızlıklarla boğuşması ve bilgiye kentlerde yaşayan insanlardan daha zor şartlarda ulaşmasıdır (Grf-8).

Grf-8, "Öğretmen" adlı çalışmasında (Şekil 58) öğretmenlik mesleğinin çok renkli olduğunu bunun için birbirinden farklı renkler kullanarak grafiti oluşturduğunu ifade etmiştir. Grafitinin ana öğelerini oluşturan harfleri kullanan Grf-8, öğretmenlik mesleği ile bütünleşmiş olan kravatı "P" harfine bağlayarak onu "R" harfine dönüştürmüştür. Öğrenci, öğretmenlik mesleğinin tek bir cinsiyete bağlı olmadığını vurgulamak için ise; İngilizce "man" ve "girl" sözcüklerini grafiti görselinin sonundaki "T" harfinin etrafına yerleştirmiştir.

İlham kaynağı olan öğretmenlerim sayesinde bu mesleği yapmayı hayal ediyorum. Öğrencilerimle sadece ders anlamında değil onlarla daha farklı aktiviteler gerçekleştirip aileleri ile sık sık bir araya gelip görüş alış-verişinde bulunmak isterim. Bu yolda hedefime ulaşmak için var gücümle çalışmalarıma aralıksız devam edeceğim. ...Liseden önce yaptığımız serbest resim çalışmaları vardı ama kendi yaşamımızdan bir kesiti metinleştirerek onu anlamlandırıp grafiti yoluyla görselleştirmek gibi bir çalışma yapmadık ve hiç aklımıza da gelmemişti. Bu anlamda çok farklı bir deneyim oldu benim için (Grf-8).

Okulda sessiz ve içine kapanık bir öğrenci olan Grf-8, kişisel tarih metin yazımında güçlükler yaşamıştır. Yazdığı metinleri beğenmemiş ve daha iyisini yazabilme adına birçok metin taslağı oluşturmuştur. Böylece yazım konusunda gelişim sağlayarak kişisel tarihinden "Öğretmen" mecazını oluşturmuştur. Öğrencinin söylemlerinden de anlaşılacağı üzere öğretmen onun için sadece bir öğretici değil ailenin bir üyesi gibidir. Grf-8, mecazını görselleştirme aşamasında yazımda olduğu kadar zorlanmamıştır. Birkaç denemeden sonra özgün bir çalışma yaparak başarılı bir şekilde tamamlamıştır. Çalışmayı yaparken çok keyif aldığını belirtmiş ve çalışmaları herkesin görmesinin mutluluk verici olduğunu ifade etmiştir. Bu özgüven ile tasarım ve uygulama aşamasında takılan arkadaşlarına yardımcı olmaya çalışmıştır.

5.2.9. A/r/tograf Grf-9

Şekil 59. A/r/tograf Grf-9'un "Onr" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

A/r/tograf Grf-9 kişisel tarihinde, ailesi ile birlikte gittiği ve hayatının önemli bir bölümünü oluşturan geziyi metinleştirmiştir. Grf-9, hayatında daha önce böyle bir gezi gerçekleştirmediği için bunun hayatının önemli bir anını oluşturduğunu belirtmiştir. Grf-9 bu gezi için şunları söylemiştir:

Ağrıya gideceğimiz için yola koyulduk ve çok mutluyduk. İlk önce İshak Paşa Sarayı'nı detaylı bir şekilde zindanlarına hatta hücre bölümlerine kadar gezdik. Daha önce böyle bir yer görme fırsatım olmamıştı (Grf-9).

Grf-9, bu gezide edindiği izlenimlerini kaleme aldığı metinden yola çıkarak "Onr" adlı çalışmayı tasarlamıştır (Şekil 59). Bu tasarımını kendi isminin harflerinden faydalanarak oluşturmuş ve grafiti görselini hazırlarken kendi yaşadığı yerden ve gezide gördüğü yerlerden izleri harflerin içlerine yerleştirmiştir. Yaşadığı yerin neredeyse sembolü olan Van Gölü'nün haritasını "O" harfinin ortasına konumlandırmış gezdiği sarayı da "R" harfinin içine resmetmiştir. Grafitide isminin baş harflerini kullanma klasik bir yazım şekli olmakla birlikte öğrenci buna farklı bir bakış açısı getirerek modernize etmiştir. Grafitide isminin harflerini kullanmak bir nevi imza ya da etiket yerine geçerek "ben buradaydım, bunu ben yaptım" söylemini de ifade etmektedir.

Grf-9 kitap okuma alışkanlığı olan bir öğrenci olduğu için kişisel tarih yazımında okuma yapmayan arkadaşları kadar zorlanmamıştır. Grafiti uygulamasında Görsel Sanatlar dersinde öğrendikleri ile yola çıkan Grf-9, renkleri canlı ve yerinde kullanarak vurgulamak istediği bölümleri ön plana çıkarmıştır. Bu anlamda ismindeki harfleri kullanarak özgün bir çalışma yaptığı söylenebilir.

5.2.10. A/r/tograf Grf-10

Şekil 60. A/r/tograf Grf-10'nun "Sağlık" adlı grafiti çalışması 2021, duvar üzerine sprey boya

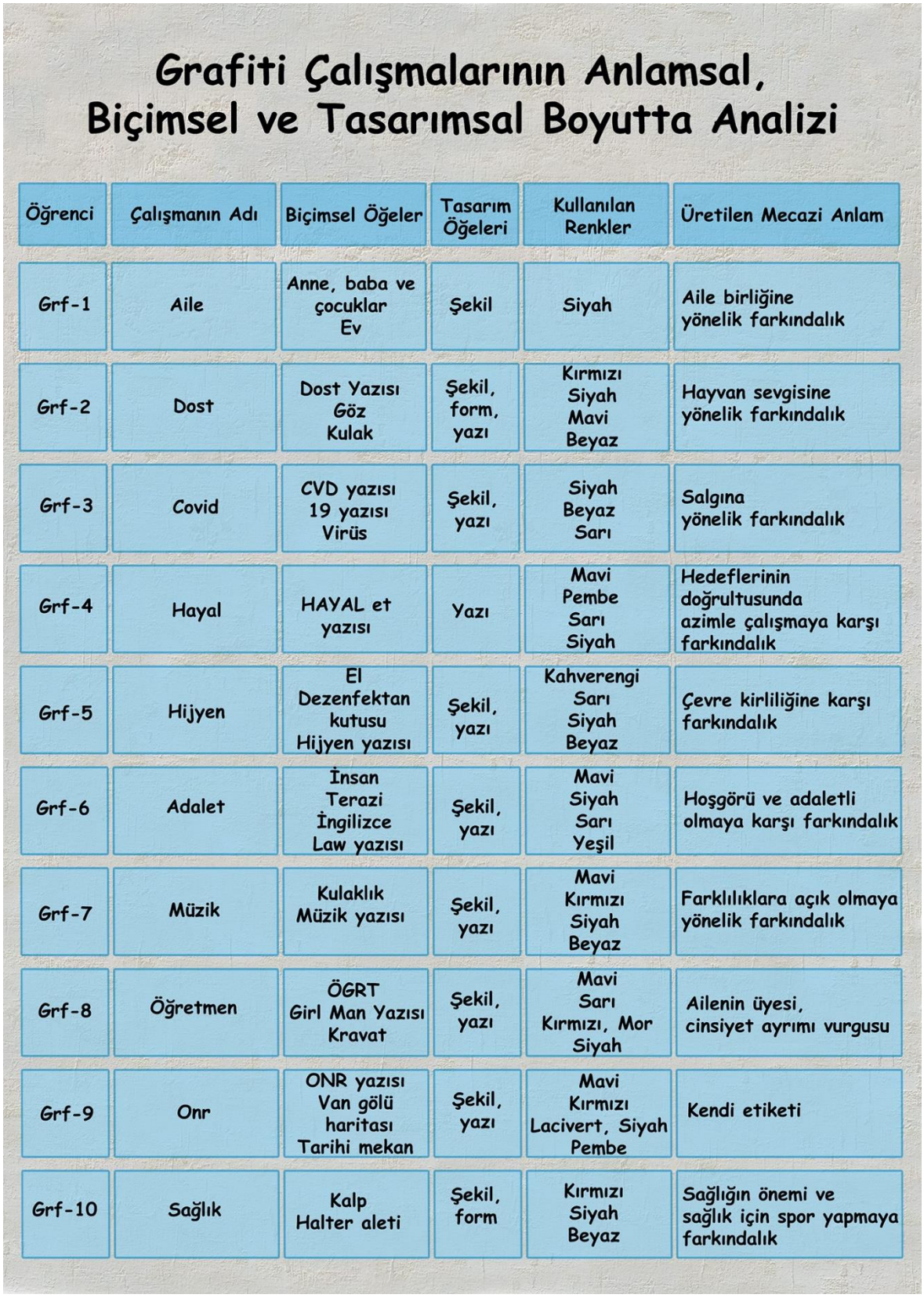
A/r/tograf Grf-10, "sağlık" olarak isimlendirdiği çalışmayı çevresinde yaşanan sağlık problemlerinden esinlenerek tasarlamıştır (Şekil 60). Grf-10, çevresinde sağlık problemi yaşayan insanlara sıkça tanıklık ettiğini ve o anlarda sadece bir izleyici olarak değil de o stresi en derinde yaşayanlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle kişisel tarih metinlerinde sağlık ile ilgili hayatında iz bırakan bölümleri farklı açılardan yazmıştır.

Babam işten gelirken yanında bir kavanoz antifriz getirmişti. Annem de getirilen antifrizi mutfak dolabına kapağı açık bir şekilde bırakmış. Küçük kardeşim dikkatlerden uzak antifrizi kola sanıp içmiş ve sonra babamın kollarında uykuya dalmış. Akşam yemeği için ablamın ve babamın uyandırmaya çalıştığı kardeşim bir türlü uyanmadı. Babamın tüm çabaları yetersiz kalınca kardeşimi araba ile acile kaldırdılar. Acilde kardeşimin antifriz zehirlenmesinden dolayı durumunun kritik olduğunu gören doktorlar her ihtimale karşı annemle babama son defa kardeşimi görmeleri gerektiğini söyledi. Daha sonra kardeşimi ameliyathaneye alarak tedaviye başladılar (Grf-10).

Sağlığın insan oğlunun en büyük zenginliği olduğunu, sağlığı kaybetme tehlikesinde veya kaybettikten sonra farkına varıldığını belirten Grf-10, insanların sağlığını kaybetmeden önemini anlamaları için böyle bir grafiti yapmayı istediğini belirtmiştir. Bu çalışmayla öğrencilerin sağlığın önemini anlamasını ve bu yönde bir farkındalık oluşturmasını hedeflediğini eklemiştir.

Grf-10, "sağlık" adlı mecazını kalp ve spor aletini birleştirerek somutlaştırmıştır. Grf-10, sağlıklı bir yaşam sürmenin temelinin spora dayalı bir yaşam olduğunu vurgulamak için bu şekilde spor yapan bir kalp tasarımı yaptığını belirtmiştir. Araştırmanın salgın sürecine denk gelmesiyle Grf-10'un konusunun daha anlamlı hale geldiği söylenebilir. Ayrıca bu grafiti çalışmasının diğer öğrenciler tarafından da ilgi çekici bulunduğu söylenebilir.

A/r/tograf Grf-10'un metinleştirme sürecinde kararsızlık yaşamasına rağmen süreç sonunda hayatında yaşadığı ve şahit olduğu tüm sağlık sorunları için ortak bir cevap niteliğinde, kendisine has bu grafiti çalışmasını oluşturarak özgün ve yaratıcı bir çalışma gerçekleştirdiği söylenebilir.

Grafiti Çalışmalarının Anlamsal, Biçimsel ve Tasarımsal Boyutta Analizi

Öğrenci	Çalışmanın Adı	Biçimsel Öğeler	Tasarım Öğeleri	Kullanılan Renkler	Üretilen Mecazi Anlam
Grf-1	Aile	Anne, baba ve çocuklar Ev	Şekil	Siyah	Aile birliğine yönelik farkındalık
Grf-2	Dost	Dost Yazısı Göz Kulak	Şekil, form, yazı	Kırmızı Siyah Mavi Beyaz	Hayvan sevgisine yönelik farkındalık
Grf-3	Covid	CVD yazısı 19 yazısı Virüs	Şekil, yazı	Siyah Beyaz Sarı	Salgına yönelik farkındalık
Grf-4	Hayal	HAYAL et yazısı	Yazı	Mavi Pembe Sarı Siyah	Hedeflerinin doğrultusunda azimle çalışmaya karşı farkındalık
Grf-5	Hijyen	El Dezenfektan kutusu Hijyen yazısı	Şekil, yazı	Kahverengi Sarı Siyah Beyaz	Çevre kirliliğine karşı farkındalık
Grf-6	Adalet	İnsan Terazi İngilizce Law yazısı	Şekil, yazı	Mavi Siyah Sarı Yeşil	Hoşgörü ve adaletli olmaya karşı farkındalık
Grf-7	Müzik	Kulaklık Müzik yazısı	Şekil, yazı	Mavi Kırmızı Siyah Beyaz	Farklılıklara açık olmaya yönelik farkındalık
Grf-8	Öğretmen	ÖGRT Girl Man Yazısı Kravat	Şekil, yazı	Mavi Sarı Kırmızı, Mor Siyah	Ailenin üyesi, cinsiyet ayrımı vurgusu
Grf-9	Onr	ONR yazısı Van gölü haritası Tarihi mekan	Şekil, yazı	Mavi Kırmızı Lacivert, Siyah Pembe	Kendi etiketi
Grf-10	Sağlık	Kalp Halter aleti	Şekil, form	Kırmızı Siyah Beyaz	Sağlığın önemi ve sağlık için spor yapmaya farkındalık

Şekil 61. Grafiti çalışmalarının anlamsal, biçimsel ve tasarımsal boyutta analizi

Bu bulgulara göre, grafitinin doğası gereği diğer bir deyişle herkese açık alanda icra edilen ve sonrasında da uzun bir süre herkesin görebileceği bir sanat dalı olması nedeniyle öğrencilerin 9'unun farkındalık yaratacak çalışmalar yapmayı tercih ettiği söylenebilir. Farkındalık oluşturacak konuları da kendi yaşamlarından hareketle yazdıkları kişisel tarihlerinden yola çıkarak seçtikleri söylenebilir. Öğrencilerden sadece biri isminde geçen harfleri bir etiket gibi kullanarak grafiti tasarlamıştır. Bu tasarımda herhangi bir toplumsal mesaj iletmek yerine sadece yaşadığı ve gezdiği bir yerden izler yansıtmayı tercih ettiği söylenebilir.

Yine bu bulgulara göre, öğrencilerin hepsinin çalışmasını başarıyla tamamladığı söylenebilir. Öğrencilerin 6'sının grafiti uygulamasında şekil ve yazıyı birlikte, 1'nin şekil, form ve yazıyı birlikte, 1'nin sadece şekli, 1'nin sadece yazıyı, 1'nin de şekil ve formu birlikte kullanmayı tercih ettiği söylenebilir (Şekil 61). Öğrencilerin çalışmalarında en fazla beş renk kullandığı, bunların da dikkat çekici ve iletilmek istenen anlama uygun olduğu bu açıdan tamamının renk kullanımında başarılı olduğu söylenebilir.

Bulgulara göre, öğrencilerin grafitilerini duvara uygularken birbirleriyle yardımlaştıkları ve motive etmeye çalıştıkları için sosyalleşme olanağı buldukları söylenebilir. Yine grafitinin doğası gereği öğrenciler uygulamalarını dış mekânda gerçekleştirdikleri için sadece çalışma grubu ile değil diğer öğrencilerle de etkileşim ve sosyalleşme olanağı buldukları ve bundan da büyük keyif aldıkları söylenebilir. Öğrencilerin çalışmalarının herkes tarafından görülecek olması onlar açısından heyecan verici olduğu ve bunun da yaratıcılık ve motivasyonlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Öğrencilerin söylemlerinden de anlaşılacağı gibi grafiti uygulamalarını yaparken özgün olmaya gayret etmeleri de bunun kanıtı olarak gösterilebilir. Ayrıca grafiti uygulamalarının öğrencilerin hayatlarından bir parçayı kapsamasının ve bu konular üzerine düşünme fırsatı bulmalarının yaratıcı fikirlere kapı araladığı da söylenebilir. Öğrencilerin yaptıkları çalışmalardan da görüldüğü gibi grafitiyi mesaj iletme aracı olarak gördükleri söylenebilir. Bunun da öğrencilerin sanatı düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir ortam olarak görmelerinde faydalı olacağı söylenebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgulardan elde edilen sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. SONUÇLAR

Bu araştırmada sonuçlar alt amaçlara göre sunulmuştur.

6.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Sonuçlar

Grafiti uygulamalarının Görsel Sanatlar dersinde a/r/tografi yöntemi kullanılarak nasıl gerçekleştirildiğine ve sürecin nasıl yapılandırıldığına yönelik bulgulardan çıkarılan sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Görsel Sanatlar dersinde grafiti uygulamaları a/r/tografi yöntemi kullanılarak kişisel tarih yazma yoluyla mecazi anlam üretme ve üretilen anlamdan grafiti tasarlama ile yapılandırılmıştır. Grafiti konusu ders içi ve ders dışı zamanlarda işlenerek toplamda 8 haftaya yayılmıştır.

Derste öncelikle grafiti konusu anlatılmış ve grafiti uygulamalarına kaynak oluşturacak kişisel tarih metinleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Öğrenciler daha önce böyle bir uygulama yapmadıkları için ders ve ders dışı zamanlarda örnekler gösterilerek konu hakkında farkındalık oluşturulmuştur. Dersler online yapıldığı için öğrenciler, öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla yeterince etkileşime geçememiş ve bu nedenle konunun anlaşılmasında 4 ders saati yeterli gelmemiştir. Bununla birlikte öğrenciler, Görsel Sanatlar dersinde yazma yoluyla düşünme, sorgulama, anlam üretme ve sanat yapabilecekleri konusunda farkındalık kazanmıştır.

Öğrenciler yazma aşamasında sıkıntı yaşamış ve eksiklikleri ortaya çıkarılmıştır. Öğrenciler yazma yoluyla araştırma ve sorgulama yapabileceklerini öğrenmişlerdir. Ayrıca öğrenciler Görsel Sanatlar dersinin sadece çizim odaklı bir ders olmadığını çok yönlü bir ders olduğunu deneyimlemişlerdir.

Öğrenciler yazma sürecini bitirdikten sonra ürettikleri anlamlarla diğer bir deyişle mecazlarla grafiti tasarlamışlardır. Grafitinin herkesin görebileceği okul duvarlarına yapılacak olması nedeniyle öğrencilerin büyük çoğunluğu farkındalık içeren anlamlara yönelmiştir. Bu aşama uygulamayı içerdiği için online dersler yeterli gelmemiş, ders aralarında da yüz yüze fikirler paylaşılmıştır.

Yazılan kişisel tarih metinlerini esere dönüştürme aşaması öğrenciler için çok keyifli olmuştur. Grafiti uygulamaları büyük boyutlu çalışmalar olduğu için kolektif çalışmayı, açık mekanlarda yapılıyor olması çevreyle etkileşimi ve dolayısıyla sürecin gelişime açık olmasını teşvik etmiştir.

6.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Sonuçlar

Grafiti uygulamalarının öğrencilerin yaratım ve üretim sürecine katkısının öğrencilerin çalışmalarına ve görüşlerine göre değerlendirilmesine yönelik bulgulardan elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Grafitinin herkese açık alanda icra edilen ve sonrasında da uzun bir süre herkesin görebileceği bir sanat dalı olması nedeniyle öğrencilerin 9'u farkındalık yaratacak çalışma yapmayı tercih etmiştir. Öğrenciler farkındalık oluşturacak konuları kendi yaşamlarından hareketle yazdıkları kişisel tarihlerinden üretmişlerdir. Öğrencilerden sadece 1'i herhangi bir toplumsal mesaj iletmek yerine isminde geçen harfleri bir etiket gibi kullanarak grafiti tasarlamıştır. Öğrenciler grafitiyi mesaj iletme aracı olarak görmüşlerdir.

Öğrencilerin hepsi grafiti uygulamalarını başarıyla tamamlamıştır. Grafiti uygulamasında öğrencilerin büyük çoğunluğu şekil ve yazıyı birlikte kullanmayı tercih etmiştir. Öğrenciler çalışmalarında dikkat çekici ve iletilmek istenen anlama uygun renkler seçerek renk kullanımında başarılı olmuştur.

Öğrenciler grafiti uygulamalarında birbirleriyle yardımlaşarak birbirlerini motive etmiş ve sosyalleşme olanağı bulmuştur. Öğrencilerin çalışmalarının herkes tarafından görülecek olması onlar için heyecan verici ve keyifli olmuş bu da yaratıcılık ve motivasyonlarını olumlu yönde etkileyerek onları özgün olmaya teşvik etmiştir. Grafiti uygulamalarının öğrencilerin hayatlarından bir parçayı kapsaması ve bu konular üzerine düşünme fırsatı sunması yaratıcı fikirlere yol açmıştır.

6.2. ÖNERİLER

- Grafiti uygulamalarının a/r/tografi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmesinin sosyalleşme, fikirleri özgürce ifade edebilme, yaratıcılığı geliştirme, sorgulama ve sanata olan ilgiyi arttırma bağlamında faydalı olacağı düşünüldüğünden 9. ve 10. sınıflarda Görsel Sanatlar dersinde bu konuya geniş yer verilmesi yararlı olabilir.

- Grafiti genel olarak kamusal alanda ve mesaj iletme aracı olarak görüldüğünden görsel kültür alanını yakından ilgilendirmektedir. Bu bağlamda grafitinin tüm kademelerde görsel sanatlar dersine entegre edilmesi öğrencilerin görseli okuma, anlama açısından faydalı olacaktır.
- Araştırma sonuçlarına göre sınıf dışında herkese açık alanlarda yapılan etkinliklerin öğrencilerin motivasyonunu artırdığı düşünüldüğünde ilk ve ortaöğretimin tüm kademelerinde Görsel Sanatlar dersinin daha fazla dış mekanlarda işlenmesi sağlanabilir.
- A/r/tografi ile temellendirilmiş grafiti uygulamalarının ilköğretim ve ortaöğretimin tüm kademelerinde Görsel Sanatlar derslerinde uygulanması öğrencileri düşünme, fikir geliştirme, farkındalık oluşturmada ve ders dışı çalışma alışkanlığının kazandırılması açılarından etkili olabilir.
- Araştırmacıların grafiti uygulamalarını farklı yaş gruplarında, kademelerinde ve farklı sosyo-kültürel çevrelerde çalışması alana yeni katkılar getirecektir.
- Grafiti konusu araştırmacı ve eğitimciler tarafından a/r/tografi dışında farklı yöntemlerle de uygulanabilir. Bu çalışma böyle bir uygulamaya zemin oluşturabilir.
- Görsel Sanatlar derslerinde kişisel tarih gibi yaratıcı yazma teknikleri grafiti dışında diğer sanat dallarında da uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Akkurt, S., & Boratav, O. (2018). Neden sanat eğitimi. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *1*(1) 54-60.

Altıer, S. (2016). Çanakkale ve çevresindeki bazı Türk dönemi yapılarında görülen denizcilikle ilgili kazıma (grafiti) tasvirler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 1-26.

Ambrose, G., & Harris, P. (2019). *Görsel grafik tasarım sözlüğü*. (B. Barhana, Çev.), İstanbul: Literatür Yayınları.

Aral, H. (2018). *Bir alt kültür olarak grafiti & Sokak sanatının hâkim kültürlerle iletişimi: Atina örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.

Aristoteles (2011). Poetika (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say.

Ayral, R. (2014). Duvarların dili: grafiti / sokak sanatı. T. Bahar, F. Çolakoğlu, A. Ataç, & U. Soley (Ed.) *Duvarların dili: Grafiti / sokak sanatı* içinde (s. 9-16). İstanbul: Pera Müzesi Yayını.

Babayiğit, Ö. (2017). Duvarlar dile geldi: eğitim fakültesi derslikleri duvarlarına yazılanların incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 316-341.

Bağış, R. C. (2019). Bir alt kültür grubu olarak Denizli graffiti gençliği. *Gaziantep University Jornual of Social Sciences, 18*(4), 1287-1309.

Bal, B. (2014). *Grafiti ve sokak sanatında eser ve akımların tarihsel süreçte değerlendirilmesi ve analizi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Balamber, B. (2015). *Baskı resim ve sokak sanatı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Balkır, N., & Kuru, A. Ş. (2016). Sokak sanatı ve grafitinin pedagojik bir yöntem olarak işlerliği. *İdil Dergisi*, *5*(26), 1645-1658.

Banksy. (2005). *Banksy wall and piece*. United Kingdom: Century Publish.

Barone, T. & Eisner, E. W. (2006). Arts-based educational research. J. L. Given, G. Camilli & S. B. Elmore (Ed.), *Handbook of complementary methods in educational research* içinde (s. 95-109). New York: Routledge.

Basquiat. (2013). *Kronoloji.* 04.04.2021 tarihinde https://www.basquiat.com/about/#chronology adresinden alındı.

Başer, D., Kırlıoğlu, M., & Aktaş, A. M. (2014). Ergenlikte kendini ifade etme biçimi olarak duvar yazıları: Sosyal hizmet perspektifinden nitel bir çalışma. *Dergi Park Akademi, 25*(1), 7-20.

Baudrillard, J. (2016). *Simgesel değiş tokuş ve ölüm.* (O. Adanır, Çev.) İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Baykam, B. (2016). From Graffoman to street art. (B. Gündaş, & B. Avcı, Çev.) İstanbul: Piramid Yayıncılık.

Bayram, T. (2017). *Henüz 28 yaşında hayata veda eden popüler sanatın dâhi çocuğu: Jean-Michel Basquiat.* 15.02.2021 tarihinde https://onedio.com/haber/henuz-28-yasinda-hayata-veda-eden-populer-sanatin-dahi-cocugu-jean-michel-basquiat-756381 adresinden alındı.

Beck, B. E. F. (1978). The metaphor as a mediator between semantic and analogic modes of thought. *Current Anthropology, 19*(1), 83-97.

Beyazıt, M. (2014). Aizanoi antik kentinde bulunan grafitilerde bulunan kopuz ve aşıklar. *Sanat Tarihi Dergisi, 23*(1), 83-119.

Bishop, C. (2012). *Artificial hells: participatory art and the politics of spectatorship*. London, New York: Verso.

Bowen, T. E. (1999). Graffiti art: a contemporary study of toronto. *Studies in Art Education: A Jornual of Issues Research, 41*(1), 22-39.

Burke, P. (2003). *Afişten heykele, minyatürden fotoğrafa tarihin görgü tanıkları* (Z. Yelce, Çev.). İstanbul: Kitap.

Burnaford, G., Fischer, J., & Hobson, D. (Ed.). (1996). *Teachers doing research: Praticial possibilities*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.

Büşra. (2015). *Sokak sanatı*. 14.02.2021 tarihinde https://listelist.com/dunyadan-sokak-sanati/ adresinden alındı.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Candemir, T. (2008), Kent iletişiminde sanatsal ayrılık: Grafiti. *1. Sanat ve Tasarım Sempozyumu, (22-24 Aralık 2008)* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, 387- 396.

Cansız, O. S. (2012). *Sokak sanatının kent kimliği üzerine etkileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, İzmir.

Carlo, F. (2014). Cope 2. T. Bahar, F. Çolakoğlu, A. Ataç, & U. Soley (Ed.), *Duvarların dili graffiti / sokak sanatı* içinde (s. 87-98). İstanbul: Pera Müzesi Yayını.

Chilton, G. (2014). Art based research. *Art Therapy, 31*(4), 192-193, DOI: 10.1080/07421656.2015.964054

Cömert, V. (2018). *Graffiti nedir? Nasıl yapılır? Terimleri ve tarihi*. 26.09.2021 tarihinde https://bilgievren.com/sokaklarin-yasak-sanati-graffiti-5336.html adresinden alındı.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*, M. Bütün, & S. B. Demir (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çınarcı, M. N. (2014). Aşık Çelebi'den Faruk Nafiz'e duvar şiirleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, *2*(3), 79-87.

Çoban, F. (2013). "Riot ıs not diet": Berlin örnek alanında kadın grafiticiler. *Fe Dergi*, *5*(1), 76-85.

Dağlıoğlu, A. (2021). *İkonografik görsellerin anlam ve sembolleri üzerine sanat temelli eğitim araştırma yöntemi: A/r/toğrafi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Darts, D. G. (2004). *Visual culture jam: Art, pedegogy and creative resistance*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of British Columbia, Vancouver, BC.

de Cosson, A. (2003). *(Re)searching sculpted a/r/tography: (Re)learning subverted-knowing through aporetic praxis*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of British Columbia, Vancouver, BC.

Direkçi, Z. (2021). *Dünyanın bilinen en eski mağara resmi Endonezya'da bulundu.* 24.02.2021 tarihinde https://medyascope.tv/2021/01/14/dunyanin-bilinen-en-eski-magara-resmi-endonezyada-bulundu/ adresinden alındı.

Ehrlich, D., & Ehrlich, G. (2006). *Graffiti in ıts own words. New York magazine*. 25.04.2021 tarihinde https://nymag.com/guides/summer/17406/ adresinden alındı.

Eraslan, Ş. (2014). Roma dönemi Efes ve Pompeii duvar resimlerinin ikonografik açıdan değerlendirilmesi. *Journal Of Art Desing & Sience, 12*, 1-10.

Erdem, S. (2018). *Grafiti ve sokak sanatının tarihsel süreçte iletişim stratejileri açısından değerlendirilişi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Erdoğan, G. (2009). *Kamusal mekânda sokak sanatı: Graffiti İstanbul, Beyoğlu, yüksek kaldırım sokak incelemesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Ertuğrul, E. (2015). *Tarih öncesi dönemden 11 mağara sanatı*. 26.04.2021 tarihinde https://arkeofili.com/tarih-oncesi-donemden-11-magara-sanati/ adresinden alındı.

Ertuğrul, E. (2018). *İlk defa neandertallerin yaptığı mağara resimleri bulundu*. 26.04.2021 tarihinde https://arkeofili.com/neandertaller-tarafindan-yapilmis-magara-resimleri-bulundu/ adresinden alındı.

Geçen, F. (2018). Çocuğun gelişim basamaklarına göre figürleri ele alma biçimleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 5*(10), 60-83.

Gerçek, G. B. (2019). *Duvar resminin tarihsel dönüşümü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Gombrich, E. H. (1997). *Sanatın öyküsü,* E. Erduran, & Ö. Erduran (Çev.). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Gouzouasis, P. (2006). A reunificiation of musician, researcher, and teacher: A/r/tography in music research. *Arts & Learning Research Journal, 22*(1), 23-42.

Gökay, M. (2019). Görsel sanatlar eğitimi. A. O. Alakuş, & L. Mercin (Ed.), *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi* içinde (s. 13-19). Ankara: Pegem Akademi.

Gökova, H. (2020). Sokak sanatında üsluba dair yorumlar ve muhalif boyut. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, 7*(23), 97-107.

Güllülü, S. (1994). *Sanat ve toplum.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Ofset Tesisleri.

Güneş, N. (2018). *Sanat eğitimcisi yetiştirmede alternatif bir yöntem: Resim atölye dersinde a/r/t/ografi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Güneş, N., Aksoy, Ş., & Özsoy, V. (2022). Sanat temelli bir araştırma yöntemi: Yaşayan sorgulama olarak a/r/tografi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 37*(1), 291-303.

Hughes, M. L. (2009). *Street art & Graffiffiti art: Developing an understanding*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atlanta, Georgia State University, Amerika Birleşik Devletleri.

Invader. (2014). *Space-invaders.* 09.03.2021 tarihinde https://space-invaders.com/about/ adresinden alındı.

Irwin, R. L. (2003). Toward an aesthetic of unfolding in/sights through curriculum. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies, 1*(2), 63-78.

Irwin, R. L. (2004). A/r/tography a metonymic métissage. R. Irwin & A. de Cosson (Ed.), *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry* içinde (s. 27-38). Vancouver, BC: Pacific Educational.

Irwin, R. L. & de Cosson, A. (Ed.). (2004). *A/r/tography: Rendering self through arts- based living inquiry*. Vancouver, BC: Pacific Educational.

Irwin, R. L., Barney, D. T., & Golparian, S. (2019). A/r/tografi, görsel araştırmalar için bir yöntem. S. D. B. Erişti (Ed.), *Görsel araştırma yöntemleri: Teori, uygulama ve örnek* içinde (s. 191-221). Ankara: Pegem Akademi.

İnal, İ. G. (2011). *Grafiti sanatının belgesel sinemadaki yansımaları "duvarın sesi"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Johnson, A. P. (2019). *Eylem araştırması el kitabı,* (Y. Uzuner & M. Ö. Anay Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Kahraman, M. E. (2009). *Sokak çocuklarını eğitme ve iyileştirme kurumlarında grafiti tekniğinin yeri ve önemi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Karaaslan, E. (2008). *Alt kültürler ve sokak sanatı.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Karaca, A. (2018). Sokak sanatı, Banksy ve Filistin. *International Journal of Social Inquiry, 11*(2), 171-195.

Karakiraz, D. (2019). *Graffiti Sanatında yer alan tasarım öğelerinin illüstrasyon, renk ve biçim yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Karakuş, M. (2001). *Eğitim ve yaratıcılık, eğitim ve bilim, 26(119).* 14.10.2021 tarihinde http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5220/1392 adresinden alındı.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Keser, N. (2009). *Sanat sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Kızılkan, G. (2016). *Kamusal alanda aykırı sokak sanatları uygulamalarının fiziksel ve sosyal mekâna etkileri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Konuk, A. (2020). *9. yüzyılda Ayasofya'ya ismini kazıyan bir Viking: Halvdan*. 30.03.2021 tarihinde https://fellowprimo.com/9-yuzyilda-aya-sofyaya-ismini-kaziyan-bir-viking/ adresinden alındı.

Kuş, O. (2013*). Graffiti nedir? Sokak sanatına üzerine notlar*. 07.04.2021 tarihinde https://web.archive.org/web/20141221152531/http://www.dadatart.com/2013/05/26/graffiti-nedir-sokak-sanatina-uzerine-notlar adresinden alındı.

Lachmann, R. (1988). Graffiti as career and ideology. *American Journal of Sociology, 94*(2), 229-250.

La Jevic, L., & Springgay, S. (2008). A/r/tography as an ethics of embodiment: Visual journals in preservice education. *Qualitative Inquiry*, *14*(1), 67-89.

Leggo, C. (2008). Autobiography: Researching our lives and living our research. S. Springgay, R. L. Irwin, C. Leggo & P. Gouzouasis (Eds.), *Being with a/r/tography* içinde (s. 3-23). Rotterdam: Sense.

Mare, C. (2014). Duvarların dili: graffiti / sokak sanatı. T. Bahar, F. Çolakoğlu, A. Ataç, & U. Soley (Ed.), *Duvarların dili: graffiti / sokak sanatı* içinde (s. 39-41). İstanbul: Pera Müzesi Yayını.

Mcgurr, L. (2014). Futura. T. Bahar, F. Çolakoğlu, A. Ataç, & U. Soley (Edt.) *Sokakların dili graffiti / sokak sanatı* içinde (s. 119-126). İstanbul: Pera Müzesi Yayını.

Narin, H., & Keser, N. (2017). Sanat temelli bir araştırma yöntemi: A/r/tografi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (Humanitas), 5*(10), 193-203.

Özen, B., & Eken, G. (2017). Sokak sanatının gizli sanatçısı, Banksy. *Art-Sanat, 8,* 499-519.

Özkaya, H. (2007). *Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların resimsel gelişimlerinin değerlendirilmesi (İstanbul İli, Sarıyer İlçesi Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Özsoy, V., & Alakuş, A. O. (2017). *Özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Pashayeva, A. (2018). *Sokak sanatı ve graffitinin sanatsal niteliği hakkında sanat eğitimcilerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Peker, B. (2018). *Sanatta yaratıcı ego ve başkaldırı açısından Jean Michael Basquiat'ın post-grafiti resimleri üzerine bir inceleme.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Peterson, D. (2021). *Light graffiti.* 16.04.2021 tarihinde https://www.digital-photo-secrets.com/tip/5946/light-graffiti/ adresinden alındı.

Richardson, L. (1990). *Writing strategies: Reaching diverse audiences (qualitative research methods).* London: SAGE.

Richardson, L. (2000a). Writing: a Method of inquriy. N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* içinde (s. 923-948). Thousand Oaks: CA: SAGE.

Richardson, L. (2000b). New writing practies in qualitative research. *Sociology of Sport Journal, 17,* 5-20.

Samancıoğlu, Z. C. (2014). *Türkiye'nin ilk graffiti efsanesi Turbo ile grafiti sanatı ve hiphop Kültürü Üzerine.*28.04.2021 tarihinde https://www.uplifers.com/turkiyenin-ilk-graffiti-efsanesi-turbo-ile-graffiti-sanati-ve-hiphop-kulturu-uzerine/ adresinden alındı.

Sarıkaya, R. (2018). Tipografik bir saldırı veya dışavurum olarak grafitinin dili. *Süleyman Demirel Üniversitesi ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, *11*(22), 230-251.

Saribaş, S. (2019). *Görsel sanatlar öğretmen eğitimi bağlamında görsel kültür öğretimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Satıcı, F. K. (2009). *Sanatta bir özgürleşme ve kapatılma biçimi olarak graffiti*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Saygın, Y. (2016). *Grafitinin tarihçesi.* 18.03.2021 tarihinde https://bilgihanem.com/grafiti-nedir-nasil-yapilir/#grafitinin-tarihcesi adresinden alındı.

Selvi, Y., & Koca, B. (2016). Banksy'yi anlamak. *Süleyman Demirel Üniversitesi ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, *9*(18), 278-306.

Sezer, T. (2016). *Görsel iletişimde grafiti kullanımının toplum için sanat bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Sinner, A., Leggo, C., Irwin, R. L., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2006). Arts-based education research dissertations: Reviewing the practices of new scholars. *Canadian Journal of Education, 29*(4), 1223-1270.

Sözen, M., & Tanyeli, U. (2010). *Sanat kavram ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Springgay, S. (2003). Cloth as intercorporeality: Touch, fantasy, and performance and the construction of body knowledge. *International Journal of Education & the Arts, 4*(5). http://ijea.asu.edu/v4n5/ adresinden 23.09.2021tarihinde edinilmiştir.

Springgay, S. (2004). *İnside the visible: Youth understandings of body knowledge*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of British Columbia, Vancouver, BC.

Springgay, S., Irwin, R. L., & Kind, S. W. (2005). A/r/tography as living Inquiry through art and text. *Qualitative Inquiry*, *11*(6), 897-912.

Stanchfield, N. (2006). *The bombing of babylon: Graffiti In Japan.* 22.04.2021 tarihinde https://www.graffiti.org/faq/stanchfield.html adresinden alındı.

Sternberg, R. J. (1985). Implicit theories of Intelligence, creativity, and wisdom. *Journal of Personality and Social Psychology*, *49*(3), 607-627.

Stowers, G. C. (1997). *Graffiti art: An essay concerning the recognition of some forms of graffiti as art.* 26.04.2021 tarihinde https://www.graffiti.org/faq/stowers.html adresinden alındı.

Süzen, H. N. (2018). Modern batı sanat akımlarının güncel güncel sanata katkıları. *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, *2*(1), 20-30.

Şen, Ü. S. (2005). Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *5*(1), 343-360.

Taştepe, Ç., & Şahin, S. (2018). Sokak sanatı, grafiti tekniği ve moda alanındaki uygulamaları. *Kesit Akademi Dergisi*, (17), 455-466.

TDK. *Afiş.* 09.02.2021 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı.

Teker, Ö. E. (2012). *1980'den günümüze sanatta postmodern yönelimler ve çağdaş Türk sanatına etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul.

Tok, M., & Ünlü, S. (2014). Yazma becerisi sorunlarının ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(50), 73-95.

Tuna, S. (1997). *İlk okuma ve yazma öğretiminde illüstrasyondan faydalanma.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Turani, A. (2010). *Dünya sanat tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türkdoğan, G. (1981). *Sanat eğitimi yöntemleri*. Ankara: Ayyıldız Matbaa (Gazi Eğitim Enstitüsü).

Türkoğlu, E. T. (2019). *İstanbul'un duvar yazıları: Sosyolojik bir çözümleme ¨Eyüp, Tophane, Okmeydanı, Kadıköy ve Cihangir örneği¨.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Uğur, S. (2018). *Bir sosyal sorumluluk olarak sokak sanatı.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Ünal, A. (2019). *Alternatif alanlarda sanat: Sokak.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Vural, D. Ü. (2019). Sanat eğitiminin gerekliliği ve işlevi. A. O. Alakuş, & L. Mercin (Ed.) *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi* içinde (s. 35-37). Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, E. (2019). Banksy, otorite ve sanat. *İdil Dergisi*, *8*(54), 175-180.

Yılmaz, N. Ç. (2019). Sokak sanatında yeni moda: Işık grafiti. *İdil Dergisi, 7*(53), 247-252.

Yiğiter, O. M. (2020). *Grafiti stil, figür ve tekniklerinin seramik malzeme ile yeniden yorumlanarak kamusal alanda uygulanması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Yüksel, A. N. (2020). Nitel bir araştırma tekniği olarak: Görüşme. *International Social Sciences Studies Journal*, *6*(56), 547-552.

Zeus. (2012). *Deanzeuscolman* 06.05.2021 tarihinde http://www.deanzeuscolman.com/about/4567902851 adresinden alındı.

Zimmerman, D. H., & Wieder, D. (1977). The diary: Diary-interview method. Urban Life, *5*(4), 479-498.

Zünbüloğlu, N. E. (2018). *Kent mekânında anlam, kullanıcı algısı ve grafiti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Yazarı Belli Olmayan İnternet Kaynakları

URL-1, https://tr.wikipedia.org/wiki/Altamira_Ma%C4%9Faras%C4%B1 Altamira Mağarası. 21 Mart 2021.

URL-2, https://en.wikipedia.org/wiki/Dunc_%E2%80%9CTurbo%E2%80%9D_Dindas. Tunc Dindas. 23 Haziran 2021.

URL-3. https://tr.wikipedia.org/wiki/Afi%C5%9F Afiş. 06 Haziran 2021.

URL-4. https://en.wikipedia.org/wiki/Shepard_Fairey Shepard Fairey. 27 Haziran 2021.

URL-5. https://tr.wikipedia.org/wiki/Grafiti#:~:text=Grafiti%20terimleri,-Writer%2C%20Grafiti%20yapan&text=Blackbook%2C%20tasarlad%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20sketchleri%20%C3%A7izmek%20i%C3%A7in,genellikle%20insan%20%C5%9Feklinde%20olan%20karikat%C3%BCr. Graffiti. 21 Nisan 2021.

URL-6. https://tr.wikipedia.org/wiki/Grafiti#:~:text=D%C3%BCnya%20Sava%C5%9F%C4%B1'nda%20propaganda%20arac%C4%B1,bir%20y%C3%B6ntem%20olarak%20orta ya%20%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1. Graffiti. 04 Nisan 2021.

URL-7. https://tr.wikipedia.org/wiki/Keith_Haring Keith Haring. 22 Şubat 2021.

URL-8. https://en.wikipedia.org/wiki/Invader_(artist) Invader. 17 Mart 2021.

URL-9. https://tr.wikipedia.org/wiki/Katakomb Katakomb. 22 Şubat 2022.

URL-10, https://lightpaintingphotography.com/light-painting-history/ History. 15 Ekim 2021.

URL-11, https://www.bidolubaski.com/blog/illustrasyon-nedir-yilin-en-iyi-illustrasyon-ornekleri İllüstrasyon Nedir?. 17 Ekim 2021.

URL-12. https://tr.wikipedia.org/wiki/Neandertal Neandertal. 22 Şubat 2022.

URL-13. https://www.itsnicethat.com/news/haein-kim-tayfun-pekdemir-wieden-kennedy-nike-the-land-of-new-football-illustration-060721 Haein Kim and Tayfun Pekdemir illustrate posters for Nike's The Land of New Football. 04 Nisan 2022.

URL-14. http://dadasalon.com.tr/tayfun-pekdemir#:~:text=Doğma%20büyüme%20İstanbul'da%20yaşayan,çalışmaları%20biraz%20daha%20boyut%20kazanıyor Tayfun Pakdemir. 04 Nisan 2022.

URL-15. https://tr.wikipedia.org/wiki/Bedri_Baykam Bedri Baykam. 04 Nisan 2022.

URL-16. https://tr.wikipedia.org/wiki/Perde_h%C4%B1z%C4%B1 10 Nisan 2022.

Şekil Kaynakları

Şekil 1. https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRvF_zJK-I293tVvAtvQso6-VMyJ00Xj9sn-enDUq8SS1IqD-yXiAtQFkuA0Zmt0soPP7s&usqp=CAU 03 Mart 2021.

Şekil 2. https://arkeofili.com/wp-content/uploads/2018/02/nean1.jpg 04 Mart 2021.

Şekil 3. https://arkeofili.com/wp-content/uploads/2018/02/nean5.jpeg 05 Mart 2021.

Şekil 4. https://www.dadatart.com/static/2013/05/AltamiraBison.jpg 09 Mart 2021.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/23/12_Vista_general_del_techo_de_pol%C3%ADcromos.jpg 09 Mart 2021.

Şekil 5. http://cdn.sci-news.com/images/enlarge8/image_9250_1e-Leang-Tedongnge-Painting.jpg 12 Mart 2021.

Şekil 6. https://arkeofili.com/wp-content/uploads/2015/02/ma%C4%9Fara10.jpg 15 Mart 2021.

Şekil 7. https://www.pinterest.co.uk/pin/722616702683545646/ 16 Mart 2021. https://i.pinimg.com/originals/05/4f/37/054f37f06419b7f715f0172f26870bcd.jpg 16 Mart 2021.

Şekil 8. https://miro.medium.com/max/1606/1*C1jAkd0-XY706bnRLnwhQQ.jpeg 31 Mart 2021.

Şekil 9. https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/05/4c/37/50/church-ayasofya.jpg 31 Mart 2021.

Şekil 10. http://www.onaltiyildiz.com/images/haber/16972.jpg 31 Mart 2021.

Şekil 11. https://i.pinimg.com/564x/18/28/70/182870e27840903d0cbc7d6acb1b6e5e.jpg 01 Nisan 2021.

https://static.wixstatic.com/media/783d71_eefb28f110c244848112bb15a88685c1~mv2.jpg/v1/fill/w_431,h_350,al_c,q_90/783d71_eefb28f110c244848112bb15a88685c1~mv2.jpg 01 Nisan 2021.

Şekil 12. https://ichef.bbci.co.uk/news/640/amz/worldservice/live/assets/images/2009/11/09/091109135630_berlin_wall_226.jpgg 08 Nisan 2021.

Şekil 13. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/99/Kilroy_Was_Here_-_Washington_DC_WWII_Memorial.jpg 12 Nisan 2021.

Şekil 14. https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcR2opVODWRhDtU5MAi_aCTHkido4n4e6I08tdjLwpr7NqMLKChdK2P9rrj_Gv6tbcEEYC0&usqp=CAU 12 Nisan 2021.

Şekil 15. https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQHbFE6h9yF97tyh7tfFCVuw_ttfUN0ifA8vQ&usqp=CAU 16 Nisan 2021.

Şekil 16. https://i.pinimg.com/originals/84/3b/11/843b117bdc99370d949feca27111a1a8.jpg 19 Nisan 2021.

https://static01.nyt.com/images/2010/10/27/arts/graffiti/graffiti-articleLarge.jpg?year=2010&h=315&w=600&s=61ec4df50ab16f03ac02dedba73332794634781513fc777df5108b68f24e2754&k=ZQJBKqZ0VN&tw=1 19 Nisan 2021.

Şekil 17. https://64.media.tumblr.com/e3cf5bc035c8c74898ef12aa7622414f/tumblr_pdmvbvU6FO1qadrdzo1_1280.jpg 21 Nisan 2021.

Şekil 18. https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcQLKyMVQvJRUoSDIFO4DI2B-ycqey-1LqGkXBncc8_xMtLEjkg-YFrrIjZNGAS-ckJ-MDc&usqp=CAU 12 Mayıs 2021.

Şekil 19. https://i.ytimg.com/vi/VsWE4Og0lok/maxresdefault.jpg 10 Mayıs 2021.

Şekil 20. https://i.pinimg.com/originals/81/03/aa/8103aa96cdb57b3c062b99a079ce857a.jpg 10 Mayıs 2021.

Şekil 21. https://i.ytimg.com/vi/Wz5dSAbOs20/maxresdefault.jpg 10 Mayıs 2021.

Şekil 22. https://gazetekolektif.com/wp-content/uploads/2021/04/Ankaradan-saglik-calisanlarina-moral-verecek-grafiti-calismasi.jpg 11 Mayıs 2021.

Şekil 23. https://www.ohyesart.com/wp-content/uploads/2019/08/karakoy_graffiti-2-400x267.jpg 11 Mayıs 2021.

Şekil 24. https://graffitikings.co.uk/wp-content/uploads/2016/09/4942120965_8e11fa6d78_b.jpg 12 Mayıs 2021.

Şekil 25. https://i.pinimg.com/originals/4e/a0/ab/4ea0ab117e5a569b34c42e9f6aaa45dd.jpg 14 Mayıs 2021.

Şekil 26. https://media1.fdncms.com/clevescene/imager/u/original/31363943/coverimage_lg_0918.jpg 17 Mayıs 2021.

Şekil 27. https://image.winudf.com/v2/image/YWlyLnN0aWNrZXJfc2NyZWVuXzBfaDI0a3l3MDM/screen-0.jpg?fakeurl=1&type=.jpg 19 Mayıs 2021.

Şekil 28. https://i.pinimg.com/originals/d4/e0/d2/d4e0d220c315ddce8396637fef0e2c23.jpg 19 Mayıs 2021.

Şekil 29. https://www.thisiscolossal.com/wp-content/uploads/2020/04/pichiavo-1.jpg 21 Mayıs 2021.

Şekil 30. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/54/Cannon_street_mosaic.jpg 22 Mayıs 2021.

Şekil 31. https://www.digital-photo-secrets.com/images/flickr/6051905544_53dd48a844.jpg 27 Mayıs 2021.

Şekil 32. http://static.demilked.com/wp-content/uploads/2019/08/5d53b5fc4abbf-grafitti-object-transformations-bus-artist-odeith-coverimage.jpg 01 Haziran 2021.

Şekil 33. https://ekogazete.files.wordpress.com/2013/08/bansky-01.jpg 01 Haziran 2021.

Şekil 34. https://www.nadib-bandi.com/wp-content/uploads/2017/06/Graffiti-abstrait-a-geneve-Bandi-Saro-vernier-1920x1141.jpg.webp 03 Haziran 2021.

Şekil 35. https://i.pinimg.com/originals/12/41/83/1241833dad097bb8708de56775a1d27a.jpg 14 Haziran 2021.

Şekil 36. http://www.bedribaykam.com/tr/graffitiler 04 Nisan 2022.

Şekil 37. https://listelist.com/wp-content/uploads/2015/01/eglenceli-cizimli-keith-haring-listelist_batch.jpg 19 Mart 2021.

Şekil 38. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/98/Jean-Michel_Basquiat_graffiti.jpg 06 Haziran 2021.

Şekil 39. https://d16kd6gzalkogb.cloudfront.net/magazine_images/Zeus-Painting.-Vertical-Gallery.-2015.jpg 06 Haziran 2021.

Şekil 40. https://i.pinimg.com/originals/22/40/ae/2240aed76b940a27a8e7aa8a8158e0f6.jpg 17 Haziran 2021.

Şekil 41. https://space-invaders.com/media/posts/content/lju/lju_36_bb.jpg 17 Haziran 2021.

Şekil 42. https://i2.wp.com/obeygiant.com/images/2013/06/ATATURK-final-01.jpg?ssl=1 07 Haziran 2021.

Şekil 43. https://i1.wp.com/obeygiant.com/images/2015/07/obama-hope-shelter-copy.jpg?fit=1440%2C2168&ssl=1 08 Haziran 2021.

Şekil 44. http://tuncdindas.com/wp-content/uploads/2013/12/tumblr_ntdjpwzqJ71qadrdzo1_1280.jpg 19 Mart 2021.

Şekil 45. https://i.pinimg.com/originals/16/59/e7/1659e7b87b1d19dc3a14078dac45d748.jpg 05 Haziran 2021.

Şekil 46. https://www.boxinaboxidea.com/tr/post/tayfun-pekdemir-graffiti 04 Nisan 2022.

8. EKLER

EK-1. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

9 ve 10. SINIF GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRENCİLERİ İÇİN GÖRÜŞME FORMU

Merhaba ben Cebrahil KAYA,

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Görsel Sanatlar Dersi Öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalında tezli yüksek lisans öğrencisiyim.

A/r/tografi yöntemi kullanılarak Görsel Sanatlar dersinde işlenen yöntem ve tekniklerin dışında bir teknik olan grafiti uygulamalarının ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla bir araştırma yapmaktayım.

Araştırma kapsamında vereceğiniz kişisel bilgileriniz bilimsel araştırmada kullanılacak olup, 3. şahıslar/kurumlarla paylaşılmayacaktır. Görüşmede vereceğiniz bilgilerin içerik analizinin doğru yapılması için görüşmenin ses kaydının alınmasında bir sakınca var mıdır? Yoksa izninizle kayda başlıyorum.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Cebrahil KAYA

Görüşme Soruları

1. Daha önce grafiti gördünüz mü? Gördüyseniz nasıl çalışmalar olduğunu açıklayabilir misiniz?
2. Bildiğiniz grafiti sanatçısı var mı? Varsa paylaşabilir misiniz?
3. Grafiti sanatına karşı daha önce ilginiz, merakınız var mıydı? Varsa bunun nasıl başladığı hakkında bilgi verir misiniz?
4. Grafiti uygulamaları hayal dünyanızı genişletmeye nasıl katkı sağladı?
5. Grafiti uygulamaları ile ortak çalışma yapmak sizi nasıl hissettirdi? Açıklar mısınız?
6. Grafiti sanatını yaratıcılık açısından ve konuya ayrılan zaman açısından nasıl

değerlendirirsiniz?

7. Grafiti sanatını uygulamaya dökerken güçlük çektiğiniz yönler oldu mu? Varsa bu güçlüklerin neler olduğunu paylaşabilir misiniz?
8. Okul duvarlarına grafiti sanatı uygulanmasını nasıl değerlendiriyorsun?
9. Görsel Sanatlar dersinde grafiti sanatı uygulaması konusunda eleştirdiğiniz durumlar (olumlu/olumsuz) var mıdır? Bunlar nelerdir?
10. Grafiti konusu esnasında güçlük çektiğiniz yönler nelerdir?
11. Grafiti konusunun işlenmesi sürecinde (baştan sona) kendinizi nasıl hissettiniz? Hislerinizi açıklar mısınız?
12. Uygulamadan sonra grafiti ya da sanata bakış açınızda bir değişiklik oldu mu? Olduysa nasıl? Açıklar mısınız?
13. Başka görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.

EK-2. VELİ İZİN FORMU

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERî BİLİMLER ETİK KURULU
VELİ ONAY FORMU (EK 3)

Sayın Veli,

Bu çalışma, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Cebrahil KAYA tarafından Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat Güneş danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı a/r/tografi yöntemi kullanılarak Görsel Sanatlar dersinde işlenen yöntem ve tekniklerin dışında bir teknik olan grafiti uygulamalarının ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu çalışma çocuğunuzun 8 hafta kadar zamanını alacak ve kendisinden Görsel Sanatlar dersinde kendi kişisel tarihini yazması ve o yazılardan yola çıkarak bir grafiti çalışması yapması istenecektir. Tamamen gönüllülük esasına dayanan bu çalışmada öğrenciden kimlik belirleyici hiçbir bilgi talep edilmeyecektir. Veli onayı yanı sıra, çalışma öncesinde çocuğunuzun da sözel olarak rızası alınacaktır. Cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çocuğunuzun psikolojik gelişimine hiçbir olumsuz etkisi olmayan ve kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermeyen çalışma kapsamında, sorulardan ya da herhangi bir nedenden dolayı hoşnutsuzluk hissetmesi durumunda, çocuğunuz uygulamadan ayrılabilir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Cebrahil KAYA, **** Lojmanları, *****@*****.com adresinden, 0 545 *** numaralı telefondan iletişim kurabilirsiniz. Çocuğunuzun bu çalışmaya katılımı ile ilgili lütfen aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanını imzalayıp çocuğunuzla birlikte okula gönderiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

SORUMLU ARAŞTIRMACI

Adı Soyadı Cebrahil KAYA	Tarih	İmza

Bu çalışmaya, velisi bulunduğum …… gönüllü olarak katılmasını kabul ediyorum/kabul etmiyorum.

VELİ

Adı Soyadı	Tarih	İmza

EK-3. GÖNÜLLÜ KATILIM İZNİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERî BİLİMLER ETİK KURULU
GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (EK 2)

Bu çalışma, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Cebrahil KAYA tarafından Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat Güneş danışmanlığında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı a/r/tografi yöntemi kullanılarak Görsel Sanatlar dersinde işlenen yöntem ve tekniklerin dışında bir teknik olan grafiti uygulamalarının ortaöğretim öğrencileri üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu çalışmaya katılımınız 8 hafta kadar zamanınızı alacak ve sizden Görsel Sanatlar dersinde kendi kişisel tarihinizi yazmanız ve o yazılardan yola çıkarak bir grafiti çalışması yapmanız istenecektir. Tamamen gönüllülük esasına dayanan bu çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi talep edilmeyecektir. Cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışma, kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermemekle beraber, sorulardan ya da herhangi bir nedenden dolayı hoşnutsuzluk hissetmeniz durumunda, uygulamadan ayrılabilirsiniz. Çalışma bitiminde, konuyla bağlantılı daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Cebrahil KAYA, **** Lojmanları, *****@*****.com adresinden ve 0 545 ***** numaralı telefondan iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

SORUMLU ARAŞTIRMACI

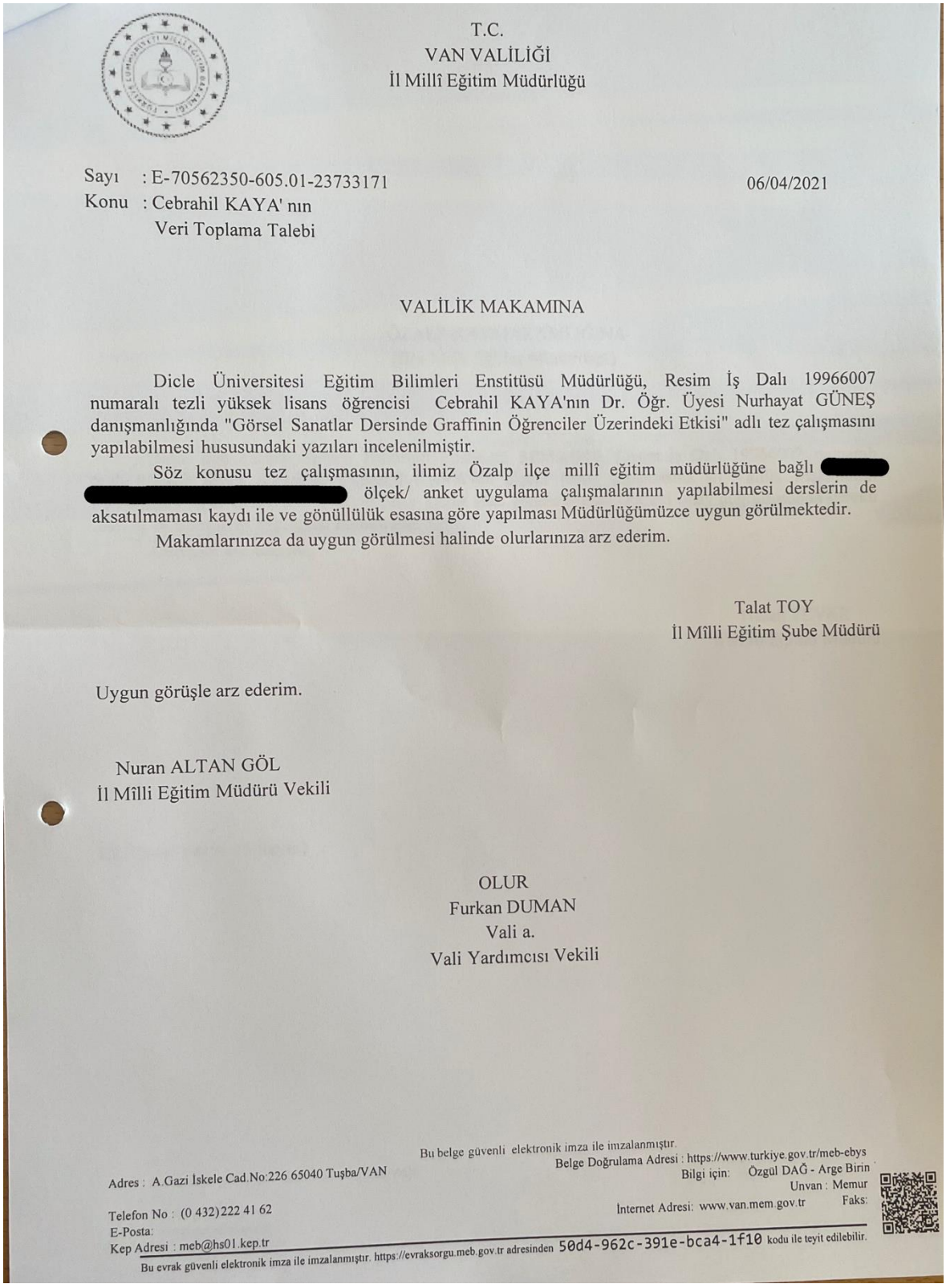
Adı Soyadı Cebrahil KAYA	Tarih	İmza

Bu çalışmaya özgür irademle gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman ayrılacağımı bilerek, şahsımdan sağlanan bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

GÖNÜLLÜ KATILIMCI

Adı Soyadı	Tarih	İmza

EK-4. MEB ARAŞTIRMA VE UYGULAMA İZNİ (İL)

T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-70562350-605.01-23733171
Konu : Cebrahil KAYA' nın
Veri Toplama Talebi

06/04/2021

VALİLİK MAKAMINA

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Resim İş Dalı 19966007 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Cebrahil KAYA'nın Dr. Öğr. Üyesi Nurhayat GÜNEŞ danışmanlığında "Görsel Sanatlar Dersinde Graffinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi" adlı tez çalışmasını yapılabilmesi hususundaki yazıları incelenilmiştir.

Söz konusu tez çalışmasının, ilimiz Özalp ilçe millî eğitim müdürlüğüne bağlı [redacted] ölçek/ anket uygulama çalışmalarının yapılabilmesi derslerin de aksatılmaması kaydı ile ve gönüllülük esasına göre yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Talat TOY
İl Mîlli Eğitim Şube Müdürü

Uygun görüşle arz ederim.

Nuran ALTAN GÖL
İl Mîlli Eğitim Müdürü Vekili

OLUR
Furkan DUMAN
Vali a.
Vali Yardımcısı Vekili

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Özgül DAĞ - Arge Birin
Unvan : Memur
İnternet Adresi: www.van.mem.gov.tr Faks:

Adres : A.Gazi İskele Cad.No:226 65040 Tuşba/VAN
Telefon No : (0 432)222 41 62
E-Posta:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 50d4-962c-391e-bca4-1f10 kodu ile teyit edilebilir.

EK-5. MEB ARAŞTIRMA VE UYGULAMA İZNİ (İLÇE)

T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-70562350-605.01-23960620
Konu : Cebrahil KAYA'nın
Veri Toplama Talebi

09.04.2021

ÖZALP KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Resim İş Dalı 19966007 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Cebrahil KAYA'nın ölçek/ anket çalışmasına ait Valilik Makamının 06/04/2021 tarih ve 23733171 sayılı onay yazısı ekte gönderilmiştir. Ekteki onay doğrultusunda gerekli idari iş ve işlemlerin yapılması hususunda;

Gereğini arz ederim.

Hasan TEVKE
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek: Onay Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : A.Gazi Mah. İskele Cad. No:226 65040 Tuşba/VAN
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Özgül DAĞ- Arge Birimi
Unvan : Memur
Telefon No : (0 432) 222 41 62
İnternet Adresi: Faks:
E-Posta: www.van.mem.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden cc46-1ebf-3707-a899-a060 kodu ile teyit edilebilir.

EK-6. MEB ARAŞTIRMA VE UYGULAMA İZNİ (OKUL)

T.C.
ÖZALP KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-41670339-605.01-24201102
Konu : Cebrahil KAYA'nın
Veri Toplama Talebi

14.04.2021

[redacted]MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 09.04.2021 tarih ve 23960620 sayılı yazısı.

İlgi tarih ve sayılı yazıya istinaden; İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün "Cebrahil KAYA'nın Veri Toplama Talebi" konulu yazıları yazımız ekinde gönderilmiştir. Ekli yazı doğrultusunda iş ve işlemlerin yapılması hususunda;

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Cüneyt ARVAS
Milli Eğitim Müdürü

EKİ:
1- İlgi Yazı ve Ekleri

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Recai KOCATÜRK
Unvan : Memur
İnternet Adresi: Faks:

Adres :
Telefon No :
E-Posta:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden a501-31c1-36f8-a196-753a kodu ile teyit edilebilir.

EK-7. ARAŞTIRMA ETİK İZİN BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 08/03/2021-37378

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

K-Q TSE-ISO-EN 9000

Sayı : E-14679147-663.05-37378
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın Cebrahil KAYA

[redacted]

"Görsel Sanatlar dersinde Graffinin öğrenciler üzerindeki etkisi" başlıklı çalışmanız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 07.03.2021 tarih ve 36478 sayılı Olur'u ile uygun görülmüştür.

Bilgilerini rica ederim.

Av. Rengin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

Ek: İlgili Belgeler(1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu :BENN6RYF9 Pin Kodu :86812 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/dicle-universitesi-ebys
Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21280-Diyarbakır
Telefon:+90 412 241 10 00 Faks:+90 412 241 10 56
e-Posta:gensek@dicle.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.dicle.edu.tr
Kep Adresi: dicleuniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için: Erkan Seyrek
Unvanı: Büro Personeli
Tel No: 2237

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.